Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT פרייז 35 גראָשען

היינט 16 זייטען.

נייער פאָלקסבלאַט

אונפּאַרטייאישע פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע טאָג-צייטונג

Nr. 261/1556	Łódź, Piątek 9 listopada 1928 r.	זעקסטער יאָהרגאַנג	לאָדז, פרייטאָג, כו מרחשון תרפ"ט	Nr. 261/1556

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | אַדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּיעטריקאָווער 21, טעל. 24-71

7 שטימס 7

יודישער האַנדווערקער און אַרבייטס-געבער!

דעם 18-טען נאָוועמבער בעת די וואַהלען צו דער קראַנקען-קאַסע

פאַר דער יודישער אַרבייטס-געבער-ליסטע נומער

מאָרגען, שבת, ד. 10. נאָוועמבער 6 אָוונד קומט פאָר אין צענטראַלע יודישע האַנדווערקער-פערבאַנד, פּאָלודניאָווא 4

פערזאַמלונגען פון פאַרגענדע פאַכען

שטריקער-מייסטער, זאָקען-פאַבריקאַנטען, שוסטער-מייסטער

מיטגלידער און נישט-מיטגלידער ווערען געבעטען פּינקטליך צו קומען. וועגען זעהר וויכטיגע פראַגען.

די פערוואַלטונג פון צענטראַלע יודישען האַנדווערקער-פערבאַנד, פּאָלודניאָווא 4.

10

דער פעראייניגטער יודישער האַנדווערקער-וואַהל-קאָמיטעט

די איינציגע ליסטע, וואס וועט אנפיהרען אַ קאַמף פאַר די גערעכטע פאָדערונגען פון יודישען האַנדווערקער, איז:

№ 10

אונזערע קאַנדידאַטען זענען:

1) אדוו. יוסף ווייצמאַן, ראַטמאַן און פרנס
2) בצלאל פישער, פערוואַלטונגס-מיטגליד פון מאַגאַזין-שניידער-פעראיין
3) אהרן גלאַטמאַן, פערוואַלטונגס-מיטגליד פון בעטעלטען-שניידער-פעראיין
4) וואָלף יונה וויינבערג, וויצע-פּרעזעס פון בעקער-מייסטער-פעראיין
5) יעקב דוד קאַץ, פּרעזיצער פון פּאַרמירער-פעראיין
6) דוד יוזעפאָוויטש, פערוואַלטונגס-מיטגליד פון לוין-וועבער-פעראיין א. אנד.

וואַהל-קאָמיטעט

ביי דער האַנדווערקער-צענטראַלע, זאַוואַדזקאַ 5.

שטימט פאַר די ליסטע 10 פון די אַרבייט-געבער

10 וואַהל-קאָמיטעט 10

צום ראַט פון דער קראַנקען-קאַסע אין לאָדז

ביים יודישען מאַגאַזין-שניידער-מייסטער-פעראיין אַלעע 1 מאַי 2

אַכטונג, מיטגלידער פון אַלע פאַכען!

מאָרגען, שבת, דעם 10-טען נאָוועמבער, 7 אַזייגער אָוונד קומט פאָר

א וואַהל-מיטינג

מיט דער בעטייליגונג פון ה' אַדוו. ווייצמאַן און אנד.

פעראיינ. רעליגיעזער אַרבייטער וואַהל-קאָמיטעט

ביי „פּועלי אמוני ישראל"

11

שבת, דעם 10/X קומט פאַר פיער גרויסע וואַהל-מיטינגען

1) 8 אָוונד אין לאָקאַל פון „בנות-אגודת ישראל" זאַכאָדניא 66
2) פּיעטרקאָווער 33, אין גייערס ראַיאָן 8 אָוונד אין לאָקאַל פון „יסודי התורה" נ. זאַזשעווסקי 7, 3) שייבלערס ראַיאָן 8 אָוונד אין לאָקאַל פון יסודי התורה קילינסקאַ 116,
4) זונטאָג דעם 11/XI, 8 אָוונד אין לאָקאַל פון פּא"י וואָכאַדניאַ66 א. ד. ט.

„פאַר וועמען דאַרף שטימען דער רעליגיעזער אַרבייטער ביי די וואַהלען צו די קראַנקען קאַסע?

מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען די ח"ח ד"ר א. לאַנגלעבען פראַם (וואַרשאַ) ד. ה. זילבערשטיין, פרנס צעדערבוים רעד פ. לאַנדענבערג באַמאַן, ידייטש, יצחק זילבערבערג פ. אַלטמאַן נ. נוסבוים, א. א.

איינגאַנג פריי 11 שטימט און אַגיטירט פאַר דער ליסטע 11 איינגאַנג פריי

מעבעל

ערשטקלאַסיגע, אייגענע אויסאַרבייטונג ווי:

שפּייז-צימער, שלאַף-צימער

ווי אויך איינצעלנע מעבעל-שטיקער

צו מעסיגע פּרייזען, גוטע בעדינגונגען און רעעלע בעהאַנדלונג איז צו בעקומען ביים טישלער שוו. יאַקובאַ 16.

בעמערקונג: צופאָהר מיט'ן טראַמוואַי נומער 14.

זונטאָג, דעם 11-טען נאָוועמבער ד. י.

— גיט ארוים —

„נייער פאָלקסבלאַט"

א גרויסען נומער

געווידמעט דעם 10-טען יאָהרטאָג פון פּוילען'ס אומאָפּהענגיגקייט.

דער נומער וועט האַלטען עטליכע צעהנדליג זייטען און וועט ברענגען זעהר אַ רייכען

פּובליציסטישען, היסטאָרישען און ליטעראַרישען

מאַטעריאַל, געשריבען ספּעציעל פאַר'ן „נייעם פאָלקסבלאַט".

דער נומער וועט אַרויסגעגעבען ווערען אין אַ פילפאַך פערגרעסערטער אויפלאַגע און וועט פער-שפּרייט ווערען איבער דער גאַנצער וועלט.

אַנאָנסען צו דעם נומער ווערען אָנגענומען אין דער אַדמיניסטראַציע פּיעטריקאָווער 21, טעלעפ. 24-71.

CASINO

הײַנט און פאלגענדע טעג! | הײַנט און פאלגענדע טעג!

די ריהרענדע דראמע פון א פאלקע, א געליבטע און מוטער, וועלכע שרעקט זיך נישט אפ פאר גארנישט, כדי צו ראטעווען איהר קינד פון די הענד פון סאוויעטישע רויבער א. נ.:

מערטירער פון ליבע

(„KATUSZE MIŁOŚCI")

אין דער הויפטראלע די העלדין פון אונפארגעסליכען „מולין רוזש" די סובטעלסטע ארטיסטין פון דער וועלט

OLGA CZECHOWA

צום ערשטען מאל אין אנ׳אויסלענדישען פילם, אויפ׳ן גרונד פון די שענסטע לאנד־שאפטען פון דער סובאלשטשיזנע, נעהמען א טעטיגען אנטייל פאלקען פון דער גוי־לישער קאוואלעריע, וועלכע האבען מיט זייער העלדישקייט פאר׳כשופט די וועלט.

אנהויב 4.30 נאכמיטאג. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ל. קאנטאר. אנהויב 4.30 נאכמיטאג.

שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 נאכמיטאג זענען די פרייזען פון אלע פלעצער 50 גר. און 1 זל.

לאגער פון באטען און קאלאשען א.פ. „GUMIPOL"

15 NOWOMIEJSKA 15

עמפפעהלט אויסשליסליך די „GENTLEMAN" ❖❖ פאבריקס־פרייזען! ❖❖

אויסארבייטונגען פון דער פירמע „הורט"־ און דעטייל־פערקויף!

פאלא אדלער
נאטאן ניימאן
פערלאבט

לאדז, נאוועמבער 1928

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר צו דער פערלאבונג פון אונזער ברידער און שוואגער

נאטאן ניימאן

מיט פרל. **פאלא אדלער**

מיר ווינשען זיי א גליקליכע צוקונפט

שלמה סאבאצקי און פרוי, העניך ניימאן

ישראל ניימאן, שמחה ציצאווסקי.

הערצליכען מזל־טוב ווינשען מיר אונזערע פריינד צו זייער פערלאבונג

הערין **נאטאן ניימאן**

מיט פריילין **פאלא אדלער**

און מיר ווינשען, אז זייער לעבענסוועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין.

געברידער סאוויצקי

גליק און זעגען ווינש איך מיין פריינד צו זייער פערלאבונג

הערין **נאטאן ניימאן**

מיט פריילין **פאלא אדלער**

איך ווינש זיי גליק און צופרידענהייט

אהרן רושעצקי

צו דער פערלאבונג פון אונזער פריינד

הערין **נאטאן ניימאן**

מיט פריילין **פאלא אדלער**

ווינשען מיר זיי א גליקליכע צוקונפט.

י. ראזענבלום און פרוי

Z intencji zaręczyn

p. **Toli Fruchtówny**

z p. **Henkicm Wajnblumem**

życzą wiele szczęścia i różowej przyszłości

Ch. Orbach, B. Wydriński.

זונטאג, דעם 11-טען נאוועמבער ד. י. 12 א זייגער בייטאג קומט פאר אויפ׳ן בית החיים די ענטהילונג פון דער מצבה פון אונזער פערשטארבענעם מאן, פאטער און ברודער

אשר מינסקי ז״ל

צו וועלכער מיר לאדען איין קרובים, פריינד און בעקאנטע.

די פאמיליע.

---

2 קוואליפיצירטע שטריקער

קענען זיך זאפארט מעלדען ביי

ה. טענענבוים פעטריקאווער 38, טעל. 41-01

א הערצליכען מזל טוב

ווינשען מיר אונזער לאנג־יעהריגען פערוואלטונגס מיטגליד ווי אויך עהרען־סעק־עטאר **הירש אייזענבוים** צו דער האכצייט פון זיין טאכטער

פרל. **בלומטשע אייזענבוים**

מיט ה׳ **ראובן קוטשינסקי**

מיר ווינשען דעם יונגען פאר־פאלק, אז זייער לעבענס־וועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין

מיט די גרעסטע האכאכטונג צייכענט זיך

די פערוואלטונג פון גמילות חסדים

ביים גרינעם מארק 7

א הארציגען מזל־טוב צו דער פערלאבונג פון

פרל. **ליבע פרוכט**

מיט ה׳ **העניך וויינבלום**

ווינשען די קוזינען

יהודה און גאלדע קאניא.

צו דער חתונה פון פרל.

העלענא פוטערמאן

מיט ה׳ **יאקוב זילבערבערג**

וועלכע איז פארגעקומען מיטוואך ד. 7. נאוועמבער 1928 אין בוענאס־איירעס ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

מענדעל קופערמינץ און פרוי

אברהם קופערמאן און כלה

Z intencji zaręczyn kochanej siostry mojej

p. **GUCI KINRYSÓWNY**

z p. **DAWIDEM KAŁMANOWICZEM**

życzy wiele szczęścia i różowej przyszłości

siostra **Pola Kinrysówna.**

צו דער פערלאבונג פון אונזער פריינדין

פרל. **רוזשא קופערמאן**

מיט ה׳ **מאקס גרינבערג**

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען א בליהענדע צוקונפט

גוטשא קאלסקא,	העלא קוטנער
סאלא שטראס־וואסער	לאלא נאל־בערג
מאניא קליינבוים	פאניא כנאבעל
מאניא ווינטער	יאדזשא אראנאוויטש
מאניא פערלמאן	פראניא גאלדבערג

צוליב מיין אפפאהרען נאך דרום־אמעריקא ווינש איך

א הארציגן זייט־געזונד

מיין ליבע משפחה, פריינד און בעקאנטע.

א. מ. אייזענשלאס.

פון פערקויפער
פון באטען און קאלאשען

אכטעט אויף די נײַ ערעפנעטע פירמע

B. BOY i Ska

ג. מיטאינהאבער פון דער פירמע

BOKSLEITNER. BOY i Ska

154 PIOTRKOWSKA 154

אין דער נייער געביידע.

די נוצליכסטע איינקויפס־קוועלע.

יודישע פאלקס־באנק

(אנגעשלאסען אין קאאפעראטיווען פערבאנד אין ווארשא)

גלובנא 41, טעל. 78-26

די באנק ערלעדיגט אלע באנקאווע אפעראציעס,

ווי: דיסקאנטא, הלוואות, אינקאסעס, פרעמירטע אפשפארונגען, פראכטען א.אז.וו. צו ביליגע פרייזען.

די אינקאסעס ווערען אין דעם זעלבען טאג פון איינקאסירען אויסגעצאהלט.

פידעל־רעציטאל־קאנצערט.

היינט, פרייטאג, דעם 9. נאוועמבער, פינקטליך 8.30 אוו. קומט פאר אין זאל „הזמיר" אליע קאשטשושקי 21

א פידעל־רעציטאל־קאנצערט

און א זעהר רייכען קונסטפולען פראגראם

פון לאדזער יונגען בעוואוסטען פידעל־שפילער געענ־דיגטער אבסאלווענט פון וויענער קאנסערוואטאריום

סעמי ראזענבלום.

ביים פארטעפיאן פראפ. טעאדאר רידער.

2366 בילעטען פערקויף ביי דער קאסע פון „הזמיר".

וויכטיג פאר פאבריקאנטען, אפרעטורען און קיסטען־מאכער

געקלעבטע דיקטען, וויקעל־ברעטלעך, פארניר־קיסטען, אבראזען און פערשידענע אנדערע ברעטלעך

יעדער דימיזיאן איז צו בעקומען אין דעם ניי־געעפענטען פאבריקס־לאגער אויף

אגראדאווא 9 (זאכאדניא 2,6)

M. MALINIAK

wspwł. fab. klejon. forn. „PLYWOOD"

Ogrodowa 9 Telef. 44-16

איינגאנג צווייטער הויף, ערשטער איינגאנג לינקס.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

נייער פאלקסבלאט

9
פרייטאג
כו
מרחשון תרפ"ס

נאוועמבער

זון-אויפגאנג 6.48
זון-אונטערגאנג 3.56

ליכט-צינדען: 3,43

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1908.

היינט דארפען זיך רעגיסטרירען אלע געבוירענע אין 1908 י. וועלכע וואוינען אין 8. פאליציי-קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען:

T. U. W. Z. Ż.

מארגען – 9-טער קאמיסאריאט:

A. B. C. D. E. F. G. H. Ch. I. J.

די רעגיסטראציע קומט פאר אין לאקאל פון מיליטעריש-פאליצייאישען ביורא ביים מאגיסטראט (פעטרקאווער 212) און קומט פאר פון 8.15 ביז 1 א זייגער בייטאג.

קאנטראל-פערזאמלונגען פאר רעזערוויסטען.

(–) אויף נאווא-טארגאווא 18 דארפען זיך היינט מעלדען די געבוירענע אין 1897, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 2. 3. 5. 8. 9. און 11 פאליציי-קאמיסאריאט און זייערע נעמען הויבען זיך אן אויף

M. N. O. P. R. S. T. U. W. Z.

מארגען – פון 1896 אויף אלע בוכשטאבען.

אויף קאנסטאנטינער 62 דארפען זיך היינט מעלדען די געבוירענע אין י. 1888, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 2. 3. 5. 8. 9. און 11 פאליציי-קאמיסאריאטען אויף די בוכשטאבען

E. F.

מארגען – פון 1888 י. אויף

S. H. Ch.

(–) היינט דארפען זיך שטעלען אויף לעשנא 9, די רעזערוויסטען פון 1888 י. וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 4-טען קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן אויף

A. B. C. D. E. F. G.

אויף נאווא-צעגעלניאנא 51, דארפען זיך מעלדען די רעזערוויסטען פון 1900 י., וואס וואוינען אין 7. 4 און 1 טען פאליציי-קאמיסאריאט, מיט די פאמיליען-נעמען אויף אלע בוכשטאבען.

מארגען – פון 1899 י. פון 6, 10, 12, 13 און 14. קאמיסאריאט אויף אלע בוכשטאבען.

א „גאלאנזקעלע" פון א ביימעלע...

(2) דאס קרייז-געריכט האט נעכטען ביי פערמאכטע טירען בעטראכט דעם פראצעס געגען דעם פויער אנטאני גאלאנזקא, וועלכער איז בעשולדיגט געווארען אין וועלען פערגוואלדיגען די 17 יעהריגע סטעפאניא קאזשימיערטשאק. דאס געריכט האט איהם פערמשפט אויף 1 און א האלב יאהר תפיסה.

אז זי האלט פון געזעץ...

(ב) דאס קרייז-געריכט האט בעטראכט דעם פראצעס געגען וואלעריא גראגאטש, וועלכע איז בעשולדיגט געווארען אין אוועקווארפען איהר אייגען 2 וואכעדיג קינד.

די בעשולדיגטע האט זיך פערטיידיגט דערמיט וואס דאס קינד איז א נישט-געזעצליך און צוזאמען מיט'ן קינד וואלט זי נישט געקאנט בעקומען קיין ארבייט. דאס געריכט האט זי פערמשפט אויף 2 חדשים תפיסה.

פערמשפט דורכ'ן מיליטער-געריכט.

דאס מיליטער-געריכט האט נעכטען בעהאנדעלט דעם פראצעס געגען דעם כאראנזשע אילאיזי וואלאס, וועלכער איז געווען בעשולדיגט אין מיסברויכען מיט אמטליכע געלטער.

דאס געריכט האט פערמשפט דעם בעשולדיגטען אויף 6 חדשים טורמע.

די אומאפהענגיקייט פייערונגען

(מ) נעכטען אין אוועגר און אונטערן פארזיץ פון ה' אגרושיעטשיק פארגעקומען

א זיצונג פון דער פינאנץ- און בודזשעט קאמיסיע ביים שטאט-ראט.

עס זיינען בעראטען געווארען די פראגען וועגען בעגעהען דעם 10-יעהריגען יובל פון פוילענס בעפרייאונג, און עס איז בעשלאסען געווארען:

אנטיילצונעהמען אין פונדירען א היים פאר די שילער פון דער מלוכה'שער טעקסטעל-שול, אין דעם אלגעמיינעם-ראפס-אוניווערזיטעט און דער וויטער-ווארזיטע. אויף דער זונטאג'דיגער פייערליכער זיצונג פון שטאט-ראט וועט אריינגעטראגען ווערען א פראיעקט אריינצושטעלען אין בודזשעט אויפן יאהר 1929-30 און 1930-31 צו 100,000 זל. אלס אנטייל פון דער שטעטישער גמינע אין די אויבענדערמאנטע אונטערנעהמונגען. גלייכצייטיג– אויך א פאזיציע פון 25,000 זל. יעהרליך פאר די יתומים נאך וועלנער.

אויף אויסגאבען צו ארגאניזירען די פייערונגען האט די קאמיסיע בעשלאסען צו אסיגנירען 35 טויזענד זלאטים.

אויף דער נעכטיגער זיצונג איז אויך בעשלאסען געווארען איבערצונעהמען די זאמלונגען פון יולידש און קאמיטעט בארטאשעוויטש, צו עפענען דאס באקטעריאלאגישע לאבאראטאריום ביים ערשטען געגען-טראכאמע אמבולאטאריום, און אויך פארערן קרעדיטען ביים שטאט-ראט 160,000 זל. צו פערענדיגען דעם בוי פון דער פאלקס-שול אויף פארטיעסקא גאס.

* * *

דער בירגער-קאמיטעט צו פייערען דעם 10-יעהריגען יובילי פון פוילענס אומאפהענגיקייט, האט ארויסגעגעבען

אן אויפרוף

צו אלע בירגער, אז מען זאל, כדי צוצוגעבען אונזער שטענדיג וואכעדיגע, גרויע, שטאט א פייערליכען און יום-טוב'דיגען אויסזעהען, בעצירען די פענסטער, די הייזער, די באלקאנען, געוועלבער און שוי-פענסטער מיט פעהנער, בלומען, גרינס, בילדער, לאמפען א. ד. גל.

* * *

אין צוזאמענהאנג מיט דעם אויפרוף איז כדאי צו דערמאהנען די אינהאבער פון הייזער, אז

די פעהנער

וועלכע דארפען בעצירען די הייזער און טירען פון די הייזער דארפען האבען די פארשריפטליכע פארם אין בעצייכנטען אויסזעהן.

* * *

לויט דער איניציאטיווע פון דעם פעראיין פון מלוכה-בעאמטע האט די פערשטענדיגונגס-קאמיסיע פון די פעראיינען פון

אינטעלעקטועלע אנגעשטעלטע

בעשלאסען איינצואָרדנען דעם 11-טען נאוועמבער ד. ה. אין דעם יובל-טאג פון דער אומאפהענגיקייט פון פוילען א פייערליכע אקאדעמיע אין זאל פון דער פילהארמאניע, 8 א זייגער אין אָווענד.

* * *

בעת די

בעראטונגען פון פערשידענע קאמיטעטען

ווי אזוי צו פייערן דעם 10-יעהריגען יובילי פון פוילענס בעפרייאונג, איז געווענדעט געווארען די אויפמערקזאמקייט דערויף, וואס געוועהנליך קומען אזעלכע פייערונגען ארויס גראנדיעז, אימפאזאנט, אבער וועניג פרעהליך. דעם פעהלער דארף מען אויסבעסערען און צוגעבען דעם יום-טוב פון דער בעפרייאונג א כאראקטער פון א פרעהליכען לעבעדיגען יום-טוב. כדי צו שאפען די נויטיגע שטימונג דארפען צוהעלפען די פיל ארקעסטערס אז דער...

שירענע טיילען פון שטאט. די באנד-דעקאריירטע שטאט. און – די בירגער אליין.

אויפ'ן פרייהייטס-פלאץ

קאכט די ארבייט; לויט'ן פראיעקט פון קינסטלער ליבעלסקי, שטעלט מען אויף א טורם מיט די עמבלעמען פון דער מלוכה און פון לאדז.

אויפ'ן הויפט פון דעם טורם וועט פלאקערן א פייער. מע האט צוליב דעם ספעציעל צוגעצויגען גאז, ארום דעם טורם וועלען זיך אנצינדען הונדערטער עלעקטרישע לאמפלעך.

אויך די

יודישע גמינע

אויף פרייהייטס-פלאץ רעקארירט די פענסטער און באלקאנען מיט פעהנער, גרינס און עלעקטרישע לעמפלעך. דער פרייהייטס-פלאץ וועט אזוי ארום פראכטפול אויסזעהען.

* * *

צוליב דעם 10-יעהריגען יובילי פון דער פוילישער אומאפהענגיקייט האט די נעזונדהייטס-אפטיילונג בעשלאסען צו בעפעהלען, אז

די קראנקע אין די שפיטאלען

זאלען אין דעם טאג בעקומען בעסערע יום-טוב'דיגע מאכלים.

אויך אין אנדערע אינסטיטוציעס פון דער געזעלשאפטליכער שוץ, ווי אין די היימען, אכראנקעס א. ד. גל. וועט מען ארויסגעבען בעסערע עסענס און די קינדער וועלען בעקומען שפילצייג און זיסיקייטען.

* * *

די פערוואלטונג פון דעם קריידפעראיין פון

די מלחמה-אינוואלידען

רופט אלע מיטגלידער אהן אונטערשיד פון גלויבען צו קומען אין פעראיינס-לאקאל אויף גדאנסקא 57 שבת, דעם 10. ד. ה., 1 א זייגער, כדי אנטייל צונעהמען, אין צוג צו בעעהרען דעם 10-יעהריגען יובל פון דער אומאפהענגיקייט פון דער מלוכה.

* * *

כדי צו בעעהרען דעם 10-יעהריגען יובל פון פוילענס אומאפהענגיקייט וועט היינט, פרייטאג,

12 א זייגער פארמיטאג פארקומען

א דעפילאדע פון די שילער פון אלע יודישע מיטעל-שולען

צום קבר פון'ם אומבעקאנטען זעלנער.

דער צוג וועט זיך בילדען ביי דער שול אויף רוג אל. קאשטשושקי און זיעלאנא צו דער פאטער ריקאווער, און מיט דער פיעטריקאווער גאס צום קבר פון אומבעקאנטען זעלנער, וואו יעדער שולער וועט ארויפלייגען איהר קראנץ.

דער צוג וועט פארקומען היינט, טייל פון רעליגיע'ס מאטיוון וועט די יודישע יוגענד נישט קענען אנטיילנעהמען אין אלגעמיינעם צוג.

א חוץ דער דעפילאדע וועט יעדער שול אויך זונדער איינארדנען ביי זיך אן'ענטשפרעכענדע פייערונג.

* * *

אויף דער איינלאדונג פון דער פערוואלטונג פון דער יודישער קהלה האט דער

ציוניסטישער קאמיטעט

בעשלאסען צו דעלינירען צו דער פייערונג פון אפרעקען פון א נערענק-טאפעל נאך די געפאלענע יודישע זעלנער, וואס קומט פאר מארגען, מוצאי שבת, 6 א זייגער אין דער שוהל אויף וואלבארסקא גאס, די ה"ה: ס. מרחיב, ל. אוריסאן, ש. פלי און ק. פיינבערג און צו דער פייערונג פון 10-יעהרטאג פון דער בעפרייאונג פון פוילען, וואס ווערט איינגעארדנעט זונטאג, 10 פריה, אין דער שוהל אויף וואלבארסקא גאס, די ה"ה: מ. פלעכנער, רעד. ע. האמבורסקי, מ. ח. רומקאווסקי און נ. וועגמייסטער.

אין צוזאמענהאנג מיט די פייערונגען צוליב דעם 10-טען יאהרטאג פון דער אומאפהענגיקייט פון פוילען קומט פאר מארגען, שבת אינדערפריה א ספעציעלע פייערונג אין דער ציוניסטישער שוהל

„אהל יעקב".

אויף גדאנסקא 18, בעת וועלכער עס וועלען אנוועזענד זיין די מיטגלידער פון ציוניסטישען קאמיטעט.

דער סכסוך אין דער „ווידזעווער מאנופאקטור".

(2) אין צוזאמענהאנג מיט דער סיטואציע, וועלכע האט זיך לעצטענס געשאפען אין דער „ווידזעווער מאנופאקטור" האט דער פעראיין „פראצא" איבערגעגעבען דעם ארבייטס-אינספעקטאר א בריף אין וועלכען עס ווערט געבעטען, אז דער ארבייטס-אינספעקטאר זאל אינטערווענירען אין סכסוך צווישען דער פערוואלטונג פון דער „ווידזעווער-מאנופאקטור" מיט די ארבייטער.

די ארבייטער פאדערן, מען זאל זיי בעצאהלען פאר דער צייט, וואס די ארבייטער שטעהען אהן ארבייט נישט צוליב זייער שולד.

מען זאל אנערקענען די ארבייטער-דעלעגאטען, אלע סכסוכים, וואס ענטשטעהען צווישען די ארבייטער מיט דער פאבריק-פערוואלטונג זאלען געלייזט ווערען מיט דער הילף פון דעם ארבייטס-אינספעקטאר, אדער פראפעסיאנעלע פעראיינען.

די פערוואלטונג פון דער „ווידזעווער-מאנופאקטור" זאל ארויסשיקען א בעפולמעכטיגטען צום ארבייטס-אינספעקטאר אויף א קאנפערענץ, כדי צו ליקווידירען דעם שטרייק און שליסען אן אפמאך.

פון בונדישען וואהל-קאמיטעט.

צוליב'ן טויט פון גרויסען פיהרער פון „בונד" ב. מיכאלעוויטש איז אין דער פערגאנגענער וואך די ארבייט פון בונדישען וואהל-קאמיטעט געווען איבערגעריסען די צוויי וואהל-מיטינגען, וועלכע זענען געווען בעשטימט אויפ'ן לעצטען שבת זענען פערוואנדעלט געווארען אין טרויער-אקאדעמיעס.

זונטאג איז אין לאקאל פון „ארבייטער-ווינקעל" פארגעקומען א פערזאמלונג פון חברים און סימפאטיקער. דער פערוואלטונג-מיטגליד פון קראנקען-קאסע, ראטמאן ש. מילמאן און די ראזוארעס א. יעלינאנאוויטש און פארנאמענט האבען רעפערירט וועגן דער ווייטערדיגער וואהל-ארבייט. צום סוף איז בעשלאסען געווארען צו פערשטארקען די וואהל-אגיטאציע, כדי צו זיכערען אן'ערפאלג דעם סאציאליסטישען בלאק, ליסטע נומער 2.

אין פערלויף פון דער וואך האבען די בונדישע אגיטאטארען בעזוכט דעם גרעסטען טייל פעריזכערטע, און פאנאנדערגעטיילט וואהל-אויפרופען. די אגיטאטארען האבען אומעטום זיך בעגעגענט מיט א ווארימער סימפאטיע צום סאציאליסטישען בלאק מצד די פערזיכערטע. דער בונדישער וואהל-קאמיטעט האט שוין ארויסגעלאזען פינף וואהל-אויפרופען.

שבת און זונטאג פארמיטאג קומען פאר אין „פלארא" זאחישע 22, צוויי גרויסע וואהל-מיטינגען, א חוץ דעם רופען אויך וואהל-פערזאמלונגען די פערוואלטונג פון טעקסטיל-פעראיין, שבת 6 אוהענר אין ענגלישען זאל, אל. 1 מאי 2 און די פערוואלטונג פון בוי און שטיין-ארבייטער-פעראיין, שבת נאכמיטאג אין לאקאל פון „קולטור-אמט", וופכאדניא 70. ווייטער קומען פאר נאך וואהל-פערזאמלונגען פון בעקער און קאנדיטאר-ארבייטער „פרייטאג 6 אוהענד אין לאקאל פון „ארבייטער-ווינקעל" פאלודניאווא 20 און זונטאג 8 אוהענד– פון נאדעל-ארבייטער.

אויף די אלע וואהל-מיטינגען און פערזאמלונגען וועלען ארויסטרעטען מיט רעפעראטען: ז. ווילנער (ווארשא), י. ליכטענשטיין, ש. מילמאן, ח. ל. פאזנאנסקי, י. מארגענטאלער, ה. אייכנער, א. זאלמאנאוויטש, פארנאמענט, האכמאן, יאקובאוויטש, הערשקאוויטש, כלעוויצקי, סטאשעווסקי א. א. וו.

יודישער קאמער-טעאטער
לייטונג: מ. בראדערזאן.

„ארט"
זאכאדניא 43

היינט–2 פארשטעלונגען:
אנהויב 7.45 (פאפולערע פרייזען)
און 10 אין אווענד

שבת–2 פארשטעלונגען: אנהויב 4 נאכמ. (פרייזען פון 75 ביז 3 זל.) און 10 אווענד

„אלץ טאנצט"

1) שטארקער פון טויט
אינסצעניזירטע לעגענדע אין 2 אקטען מיט פראלאג, אינטערמעצא און עפילאג.

2) ליבעשאפט שיפט.
3) אונזערע קינדער.
4) אין ווילדען וואלד.
5) ווען ווייבער שווייגען.
6) וואס יעדער טהוט.
7) אלץ טאנצט.

ליטער. לייטער: מ. בראדערזאן. מוזיק. לייטער: דוד בייגעלמאן. דעקאראציעס און קאסטיומען–ד. מאטוס און ש. בלום. קאנפערענסיערן: י. ריינגלאס און מ. נעלקען

קלאַסען־פעראיין מאַכט נישט קיין אונטערשיד צווישען קריסטליכע און יודישע אַרבייטער

פאַרוואָס לאָזען יודישע פאבריקאנטען נישט צו קיין יודישע ארבייטער? — פרעגט דער פעראיין.

דער פראָפעסיאָנעלער קלאַסען־פעראיין פון אַרבייטער און אַרבייטערינס אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע האָט צוגעשיקט אין רעדאַקציע פאָלגענדען בריף:

„פון דער יודישער פרעסע דערוויסען מיר זיך, אַז לעצטענס האָבען אויסגעבראָכען שטרייקען אין די שטרימף־פאַבריקען, וואו אויף די אַזוי־גערופענע „קאָטאָן־מאַשינען" האָט מען נישט צוגעלאָזט צו דער אַרבייט יודישע אַרבייטער.

אַזוי־ווי איינִיגע יודישע פרעסע־אָרגאַנען האָבען ביים בעשרייבען דעם פאַקט נישט ערקלערט, אַז די קריסטליכע אַרבייטער, וועלכע האָבען נישט צוגעלאָזט די יודישע אַרבייטער צו דער אַרבייט, געהערען צו די פוילישע פעראיינען, וועלכע געפונען זיך אונטער דעם איינפלוס פון דער שאָוויניסטישער נ.פ.ר.־אָרגאַניזאַציע, בעטען מיר צו ערקלערען פאָלגענדעס:

אונזער פעראיין אַלס אַ קלאַסען־אָרגאַניזאַציע, גרופּירט אַלע אַרבייטער אָהן אונטערשיד פון נאַציאָנאַליטעט, און פון דעם אַליין איז געדרונגען, אַז מיר שטעהען אויפ'ן שטאַנדפּונקט פון גלייכע רעכט אויף אַרבייט פאַר אַלע. מיר בעשטעטיגען, אַז די אָפּטיילונג פון אונזער פעראיין פון יודישע אַרבייטער אין לאָדז, וועלכע פיהרט אַנ'אַרבייטס־פערמיטלונגס־ביוראָ האָט זיך אין זיין אַרבייט נישט אָנגעטראָפען אויף קיין שום שוועריגקייטען ביים אָננעהמען יודישע אַרבייטער, מצד די פוילישע מיטגלידער פון דעם קלאַסען־פעראיין.

ביי דער זעלבער געלעגענהייט מוזען מיר נאָך אָנווייזען, אַז עס וואונדערט אונז זעהר די שטעלונג פון די יודישע אינדוסטריעלער, וועלכע רעדלאָזען איצט צו אַ שטרייק צוליב דעם, וואָס מען לאָזט נישט צו צו דער אַרבייט קיין יודישע אַרבייטער, דעמאָלט ווען עס איז בעוואוסט, אַז די יודישע אינדוסטריעלער זענען געווען די, וועלכע האָבען זייערע פאַבריקען פאַר די יודישע אַרבייטער געשלאָסען".

אונטערגעשריבען:

פאָרזיצער — שטשערקאָווסקי.

סעקרעטאַר — וואַלטשאַק.

———:0:———

פאָלקס־אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

מאָרגען, שבת, 5 נאָכמ. אין לאָקאַל פון דער ציוניסט. אָרגאַניז. (צעגעלנ. 4)

3־טע פאָרלעזונג פון העברעאישען ציקל: „תולדות השירה העברית"

(הרצאה ג': „ראשית השירה העברית החדשה")

פרעלעגענט: ד"ר י. פרענקעל. איינגאַנג פריי!

בעמערקונג: די איבריגע פאָרלעזונגען, וואָס האָבען געזאָלט פאָרקומען מאָרגען אָווענד און זונטאָג, ווערען צוליב די פייערונגען פון 10־טען יאָהרטאָג פון דער בעפרייאונג פון פוילען, אָבגעלייגט.

די נאָהענטסטע פאָרלעזונג:

דינסטאָג, דעם 13. נאָוו. 8 אָווענד אין דער ציוניסט. אָרגאַניזאַציע (צעגעלנ. 4)

י. הערשקאָוויטש: „דאָס 7־טע דאָמיניאָן". 2387

פערקלענערטער אומזאַץ־שטייער און פאַטענטען רעפאָרם

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, וועט דער פערקלענערטער אומזאַץ־שטייער שוין איינגעפיהרט ווערען פון ערשטען יאַנואַר. פאַר'ן יאָהר 1928 וועט דער שטייער גענומען ווערען אין דער איצטיגער פאָרם, ד. ה. מאַכט וויל אַדורכפיהרען אַנ'איינהייטליכען אומזאַץ־שטייער פון 1 פראָצענט אַ חוץ אויף לוקסוס־אַרטיקלען, די רעפאָרם פון פאַטענטען זאָל אַדורכגעפיהרט ווערען ערשט אין יאָהר 1930.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט־דיזשורען.

נ. אַנטאָניעוויטש, פאַביאַניצער 50), ק. כאָנדזשינסקי (פּיעטריקאָווער 164), וו. סאָקאָלעוויטש, (פּושעיאַור 19), ה. רעמבעלינסקי (אַנדזשעיאַ 28), י. זאַנדעלעוויטש (פּיעטריקאָווער 25), קאַספּערקעוויטש (זגערזשער 54), ס. טראַוקאָווסקאַ (בושעזשינסקאַ 56).

פון „אַררט"

די נעכטיגע פּרעמיערע פון דעם דריטען פּראָגראַם א.נ. „אַלץ טאַנצט" איז אַדורך מיט אַנ'אומגעהויערען ערפאָלג. אויך דאָס מאָל האָט דער יונגער „אַררט" בעוויזען עפּעס נייעס, נאָך נישט געוועזענעס אויף דער יודישער ביהנע, וואָס האָט ממש בעגייסטערט דעם יום־טוב'דיג געשטימטען פּרעמיערע־עולם.

רוגערען פון אַפּלאָדיסמענטען האָבען בעגלייט יעדען נומער.

עס איז געווען אַ מין פּראָבלעם, וואָס זאָל מען איינענטליך פריהער בעוואונדערען: צי די אויסגעצייכענטע איינפאַלען און די שפּיל פון די יונגע טעמפּעראַמענטפולע קינסטלער, צי די אויסגעצייכנטע מוזיק, צי די הערליכע דעקאָראַציעס.

עס וועט נאָך אויסקומען צו שרייבען וועגען דעם ראָזיגען פּראָגראַם.

* * *

די פּרעמיערע „אַל קאָנצט" ווערט געשפּילט היינט 2 מאָל — 7.45 (פּאָפּולערע פּרייזען) און צעהן אַ זייגער אין אָווענד, מאָרגען 2 מאָל: 4 נאָכמיטאָג און האַלב צעהן אין אָווענד.

פון פאָלקס־אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

מאָרגען שבת דעם 10. ה. ח. 5 נאָכמ. קומט פאָר אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע די 3־טע פאָרלעזונג פון העברעאישען ציקל: „געשיכטע פון דער העברעאישער דיכטונג, פרעלעגענט: ד"ר י. פרענקעל.

די איבריגע פאָרלעזונגען, וואָס האָבען געזאָלט פאָרקומען מאָרגען, אָווענד און זונטאָג, ווערען צוליב דעם 10־יעהריגען יובילעי פון פוילענס־בעפרייאונג אָפּגעלעגט.

פון יודישען טעאטער

היינט פרייטאָג און מאָרגען שבת אין אָווענד ווערט געשפּילט „חלומות פון ליבע". שבת בייטאָג ווערט געשפּילט „ליאָווקע מאַלאַריעץ".

אין אַלע פאָרשטעלונגען בעטייליגען זיך אויך פרויען: בעמאַן, באַריסאָוואַ, מאַכאַראָווסקאַ, נערה פאָרדערמאַן און ה"ה: ראַקאָוו, האַמבורגער, קאָמפּאַניעץ, מאָטקאָוו א. אַנד.

דער מוזיקאַלישער טייל שטעהט אונטער דער לייטונג פון בעגאַבטען דיריגענט ל. ביינעלמאַן.

פאָרלעזונג פון ד"ר וואָלפסאָן

וועגען דער קראַנקען־קאַסע און די אויפגאַבען פון „טאָז".

אין צוזאַמענהאַנג מיט די וואַהלען צו דער קראַנקען־קאַסע אָרדענט די געזעלשאַפט „טאָז" איין שבת, 8 אָווענד אין אייגענעם לאָקאַל אַ פערזאַמלונג אויף דער טעמע: „די סאָציאַלע פערזיכערונג און די אויפגאַבען פון „טאָז". רעפערענט ד"ר וואָלפסאָן.

בילעטען אין פּרייז צו 30 גראָשען צו בעקומען אין לאָקאַל פון „טאָז" אַנדזשעיאַ 1.

שפּייזע־, הערען־ און שלאָפצימערן

פון פּאַסער־בירקע, אייכען, פּאָלירטען רויזען־האָלץ, קאַווקאַזישער נוסבוים, ווי אויך פון אַלע אַנדערע איידעל־האָלץ

קויפט איהר אַמביליגסטען

פאַר מזומן אָדער אויף בעקוועמע ראַטען־צאָהלונג

אין דער מעבעל־פאַבריק

S. Salomonowicz & Co.

Narutowicza 13, tel. 37-60.

לאַנגיעהריגע גאַראַנטיע.

נייעסטע וויענער מאָדעלען.

מעלדונגען.

אכטונג, פריזיר־אַרבייטער אהן אונטערשיד פון נאציע!

זונטאָג דעם 11־טען נאָוועמבער 7 אַ זייגער פריה מוזען אַלע פריזיר־אַרבייטער זיין אין פעראיינס־לאָקאַל וסכאָדניא 68/70 וועגען זונטאָגרוה און 8־שעהריגען אַרבייטס־טאָג.

אַלע מוזט איהר פּינקטליך קומען!

2386 די פערוואַלטונג.

הסתדרות „צעירי מזרחי"

פרייטאָג־צו־נאַכטס פ' חיי־שרה, 7 אַ זייגער אין אָווענד וועט לערנען חבר קלובסקי תנ"ך פסוק ישעי' און חבר קראַקאָווסקי וועט רעפערירען יודישע היסטאָריע. עס ווערט געבעטען פּינקטליך צו קומען. עס איז געעפענט געוואָרען אַ לעזע־זאַל מיט פערשידענע צייטונגען. אין קורצען וועט געעפענט ווערען די ביבליאָטעק מיר פאָדערען אויף אַלע חברים און בפרט די חברים פון פראָווינץ צו קומען זיך אויפסניי רעגיסטרירען, דער לאָקאַל איז אָפען יעדען טאָג פון 8 אַ זייגער. הועד.

די ביבליאטעק א. נ. פון ד. ר. גארדאן ביי „התאחדות" שענקעוויטשא 3/5.

די ביבליאָטעק־קאָמיסיע איז מודיע אַז ס'איז אָנגעקומען די נייעסטע יודישע און העברעאישע אויסגאַבען און אויך ארץ־ישראל־אויסגאַבען, די ביבליאָטעק איז אָפען פיר מאָל וועכענטליך, נעמליך: זונטאָג, דינסטאָג און דאָנערשטאָג, שבת, פון 7 ביז 9 אָווענד. איינשרייב און מיטגלידס־אָפּצאָהל איז אַמינימאַלער. אַ ספּעציעלע הנחה פאַר אַרבייטסלאָזע און שילער. 2381 די ביבליאָטעק־קאָמיסיע

יודישער ארבייטער וואהל־קאָמיטעט „פועלי־ציון" ליסטע 6.

אַכטונג חברים!

היינט פּינקטליך 8 אַ זייגער אָווענד אין וואַהל־ביוראָ זגערזשער 17 אַ חברים־פערזאַמלונג. אַלע מוזען זיין. 2393 דער וואַהל־קאָמיטעט.

לאמפען

עלעקטרישע

אין אַ גרויסען אויסוואַהל

פון אייגענע אויסאַרבייטונג

פון בראָנז

פון די נייעסטע מאָדעלן עמפּפעהלט

A. REJDER

וסכאָדניא 56, טעל. 67-64.

בעקוועמע בעדינגונגען.

קאָנקורענץ־פּרייזען.

בעמ.: רעפּעראַטור און איבעראַרבייטונג פון פּצ'שירענע לאָמפען.

א געוועלב

צוזאַמען מיט אַ וואוינונג איבערצוגעבען. ערקונדיגען זאַמענהאָפּאַ 6 ביי פרידמאַן.

צו פערדינגען

א פּלאַץ

מיט אַ גרויסע בודקע

צו ערפאַהרען אויף די ריבנאַ 18 אין די בודקע פון פּאַשאַ

א געמעבעלט

האלב הויז

פון 2 שטאָק

איז פּרייזווערדיג צו פערקויפען. אָפערטען אין אַדמיניסטראַציע נ. פאָלקבלאַט אונטער „501" 2360

א בוכבינדער־לעהרלינג

קען זיך מעלדען אין דער בוכבינדעריי זשעלאָנאַ 27.

א גרויס

צימער

אַלס סובלאָקאַטאָר זוכט אַ יונג קינדערלאָז פּאַרפאָלק. געוואונשען מיט אַבעזונדערען איינגאַנג. אָפערטען אין אדמ. פאַר „י. ס."

א נייהער

איז נויטיג ביי דעם שטעפּער וסכאָדניאַ 47

לעכער

מאשינאַווא

ווערען אָנגענומען אויסצונייהען צו ביליגע פּרייזען

ביי ג. נאָרדמאַן

29 צעגעלניאַנאַ 29

א קאסע־שראַנק

ביליג צו פערקויפען

וואָלבאָרסקאַ 4 ביים ווירט.

א פּלאַץ

ברייט 50 איילען, לענג 130 איילען אויף בושעזשינער 55 איז צו פערדינגען אויף וואָס ס'איז פאַר לאַנגער.

צו ערפאַהרען בזשעזשינער 43, ביי ל. זאַקס, אין פּוטער־געוועלב. 807

ווייסט און געדענקט!

אַז 4 פאָטאגראַפיעס

פאַר 1.50 בעקומט איהר נור אין די פאָטאָגראַפיע־אַנשטאַלט „סטודיאָ" פּולנאָצנאַ 29 (עק סאָלנאַ)

בעמערקונג: פּאַס־ און זעמטליכע דאָקומענטען־פאָטאָגראַפיעס אויף'ן אָרט צו האָבען. פערשרייבט די אַדרעס.

2 נאדעל־מאשין

צו טאַמבאָרירען לינץ, עקאַרט, ווי אויך אַ מאַשין צו אַזשורקירען, זינגער'ס אין בעסטען צושטאַנד צו פערקויפען. פּיעטריק. 42 ביי א. לעווקאָוויטש.

ווערט געזוכט אַ

קוואַליפיצירטער

ביינדער

ביים קאַמאַשען־שטעפּער

אָפערטען אונטער „נייהער" אין אַדמינ.

אַ שטרימפּף־מאַשין 156־ער

מיט דאָפּעל־זויל, ווייניג גענוצט, ביליג צו פערקויפען

ביי פאַקולאַ

31. זאַכאָדניאַ 31.

רעכטע אָפיצינע 2. שטאָק

אויפ'ן וועג
צו א ווירטשאפטליכען קריזיס.

די בודזשעט־דעבאטען אין סיים האבען זיך שוין אנגעהויבען. זיי האבען זיך אנגעהויבען אין א מאמענט פון אלגעמיינער אנגעשטרענגקייט.

ס'איז נאך די פ.פ.ס.־קאנגרעס און נאך די לעמבערגער געשעהענישען. אין אזא אטמאספערע האבען די ערשטע בודזשעט רעדנער חעניגער גערעדט וועגען דעם עצם ענין, וועגען בודזשעט און דער לאגע אין לאנד און האבען אין זייערע רעדעס מעהר געזוכט אן'אויסחעג פון זייער פערביטערקייט צו די רעגירונגס־ספערען, וועלכע זיי האלטען אלס שולדיגע אין די פארגעקומענע געשעהענישען.

רעפ. מארעק פון פ.פ.ס. האט דאך געהאלטען, אז די שולדיגע אין דער שפאלטונג פון פ.פ.ס. דארף מען זוכען אין דער רעגירונג גופא, דעריבער האט ער בעת דער בודזשעט־דעבאטע געפונען פאר נויטיג ארויסצוטרעטען געגען דעם מארש. פילסודסקי פאר זיין אינטערוויאו דעם 1. יולי. די דאזיגע ארויסטרעטונג האט געבראכט צו דעם ערשטען אינצידענט אין סיים צווישען דער רעגירונגס־פארטיי און די פ.פ.ס., וועלכע מ'האט געהאלטען, אז זיי וועלען נאך דער שפאלטונג זוכען א דערנעהענטערונג צו דער רעגירונג, דער אנהויב פון רעפ. מארעקס רעדע איז טאקע געווען א־עלכער, אז מ'האט געקענט מיינען, אז דאס איז אן'אפערטע פאר דער רעגירונג, איז געקומען דער פארזיצענדער פון רעגירונגס־קלוב און צעמישט געמאכט די פארבארגענע כוונות פון פ.פ.ס. דורך דעם, וואס ער האט אנגערופען דעם אפזאץ פון רעפ. מארעקס רעדע וועגען פילסודסקיס אינטערוויאו אלס אונפערשעהמטע געמיינהייט.

צי האט דאס רעפ. סלאוועק געטון מיט וועלכע ס'איז ספעציעלער אויסרעכונג אדער דאס איז געווען א אימפולסיווע מאניפעסטאציע פאר'ן כבוד פון מארשאל פילסודסקי — וועגען דעם איז נאך פריהצייטיג צו רעדען, יעדענפאלס וועט דער דאזיגער אינצידענט פערטיפען דעם תהום, וועלכער האט ביז איצט עקזיסטירט צווישען דער רעגירונגס־בלאק און פ.פ.ס.

אויך דער צווייטער אינצידענט אין סיים האט זיך נישט פערענדיגט אזוי ווי דאס האבען אפשר פערלאנגט ביידע צדדים. בעת די לעמבערגער געשעהענישען האט מען פון די סאנאציע־ציטונגען געקענט ארויסלייענען צווישען די שורות, אז ס'וואלט כדאי געווען צו קומען אין א הסכם מיט די אוקראינער מכח זייערע מינימאלע פאדערונגען. די אוקראינער האבען וועגען דעם געוואוסט און ס'האט זיך דעריבער געקענט אויסרוכטען, אז הן די אוקראינער דעפוטאטען און הן די רעגירונגס־פארשטעהער וועלען פרובען די לעמבערגער געשעהענישען, וועלכע האבען געמוזט קומען פאר'ן פארום פון סיים, צו מילדערען און רעדען אויף א פערשטענדליכער שפראך, לסוף האט זיך אויסגעוויזען עפּיס נאר אנדערש, רעפ. רבוצקי איז זעהר שארף ארויסגעטרעטען וועגען די דערמאהנטע געשעהענישען און אפשר נאך שארפער האט איהם אפגעענטפערט דער אינערן־מיניסטער סקלאדקאווסקי, אזש טאקע דעם, וואס מ'האט זיך גערעכט אויף אפערטען פון ביידע צדדים וועגען א „אוגאדא" האט זיך אויך דא דער תהום פערטיפט און די עצם פראגע איז דערווייל געבליבען אהן א פערענטפערונג.

די איינציגע רעדע, וועלכע איז געווען צוגעשניטען אויפ'ן ברייטען פערנעהם און ארומגענומען די ווירטשאפטליכע לאגע אין לאנד, איז געווען די רעדע פון פארשטעהער פון רעגירונגס־קלוב, דעם ביזאנטיניש־יאגאניעטס פראפ. קזשיושאנאווסקי. דא דארף מען זיך אפשטעלען אויף איין מאמענט וואס איז זעהר כאראקטעריסטיש.

די עקספאזע פון פינאנץ־מיניסטער טשעכאוויטש איז געהאלטען געווארען אין א זעהר אפטימיסטישען טאן. דער מיניסטער האט קאנסטאטירט מיט דער פולער זיכערקייט, אז די אינדוסטריע ענטוויקעלט זיך און אז פוילען דראהט נישט קיין שום ווירטשאפטליכע סכנה. דערביי האט דער מיניסטער אזוי פארגעשטעלט דעם בודזשעט, אז אין איהם זאלען אריינגעשטעלט ווערען זעהר גרויסע סומען אויף אינוועסטיציע־ארבייטען. דער פארשטעהער פון דער רעגירונגס־פארטיי, וועלכער האט גלייך אין אנהויב ערקלערט, אז זיי קלוב סאלידאריזירט זיך מיט דער ווירטשאפטליכער פאליטיק פון דער רעגירונג, האט אין ווייטערדיגען גאנג פון זיין רעדע אינגאנצען אומגעווארפען דעם פלאן פון דער רעגירונג און האט אפילו געווארנט פאר די שלעכטע פאלגען וואס ער קען מיט זיך ברענגען, דער רעדנער האט אנגעוויזען, אז צוליב דער טייערקייט פון קרעדיט און צוליב דעם לאנגטערמינינגען קרעדיט ווערט קונסטליך געהויבען די קאנסומציע און ס'מוז קומען צו א ווירטשאפטליכער קריזיס. מיינט דער, אז מען דארף דער קריזיס צוואיילען, ווייל דער חולה האט נאך גענוג כוח דעם קריזיס ארויסצוהאלטען.

דער רעדנער האט זיך אויך אפגעשטעלט אויף דער אינוועסטיציע־פאליטיק. ס'קומט אויס, לויט'ן רעדנער, אז די רעגירונגס־אינוועסטיציעס גיבען די ארבייטער חיונה און ס'פערגרעסערט זיך דער אינערליכער קויפס־קראפט און דעריבער ווערט דער אימפארט א גרעסערער און דאס איז מיטן שאדען פאר'ן האנדעלס־בילאנס, דער רעדנער האט אבער נישט אנגעוויזען, וואס מ'זאל טון מיט די הונדערטער טויזענטער ארבייטסלאזע, אויב די רעגירונג זאל אפשטעלען די אינוועסטיציע־ארבייטען.

ס'איז אבער זעהר כאראקטעריסטיש, אז דער מיניסטער טשעכאוויטש האט שטארק אפלאדירט דעם רעדנער, וואס מיר קענען אננעהמען אלס זיכערען בעווייז, אז מיר זענען אויפ'ן וועג צו א ווירטשאפטליכען קריזיס.

י. ד—ן.

דער פאליטישער מאמענט

דורכפאל פון דער קעניגסבערגער קאנפערענץ.— הובער — פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאטען.— די דימיסיע פון דער פראנצויזישער רעגירונג.

די פערשלעפטע פאליטישע קרענק — די בעציהונגען צווישען פוילען און ליטא איז ווידעראמאל געבליבען שטעהן אויפ'ן אויסגאנגס־פונקט, אויף וועלכע זי האט זיך געצויגען פון אנהויב אן. אויך די קאנפערענץ אין קעניגסבערג האט צו קיין פאזיטיווע רעזולטאטען נישט געבראכט. וואלדעמאראס איז אויף דער קאנפערענץ ארויסגעטראטען מיט א נייעם פראיעקט: ווילנא זאל ערקלערט ווערען פאר א'אויטאנאמישען געביט. אויך האט ער פערלאנגט, אז די פראגע וועגען טראנזיט אויפ'ן ניעמאן זאל בעטראכט ווערען בעזונדער פון אנדערע קאמוניקאציאנס־פראגען. מיניסטער זאלעסקי, דער שעף פון דער פוילישער דעלעגאציע, האט נישט געקאנט מסכים זיין נישט אויף דעם ערשטען, נישט אויף דעם צווייטען פאסטולאט. ס'איז דעריבער גארנ'שט מעהר געבליבען, ווי צו ערלעדיגען א פאר צווייטראנגיגע פראגען, דהיינו וועגען קלייגעם פערקעהר צווישען ביידע מלוכות און צונויפצורופען א פלענאר־זיצונג פון די דעלעגאציעס, אויף וועלכער די אונטערהאנדלונגען זאלען ערקלערט ווערען פאר געשלאסען.

עס ווערט דעריבער ווידעראמאל דרינגענד אקטועל די אינטערווענץ פון דער פעלקער־ליגע אין די פויליש־ליטווישע בעציהונגען. אייגענטליך האט וואלדעמאראס מסכים געווען אויף דירעקטע אונטערהאנדלונגען מיט דער כוונה אזא אינטערווענץ אויסצומיידען. אבער ס'איז דאך קלאר, אז כל זמן די ליטווישע רעגירונג וועט ביי אונטערהאנדלונגען מיט פוילען ארויפברענגען אויפ'ן טיש די פראגע וועגען ווילנא, מוזען אזעלכע אונטערהאנדלונגען זיך ענדיגען מיט א פיאסקא, ווייל אין אט דער פראגע קאן פוילען אויף קיין שום הנחות נישט געהן.

אין דעם ענין פוילען־ליטא האט אלזא ווידער דאס ווארט דער פעלקער־בונד. אין דעצעמבער קומט פאר די סעסיע פון פעלקער בונד־ראט, וועלכער וועט זיך מיט דעם קאנפליקט מוזען בעשעפטיגען און טון דאס נישט אין אן'אלגעמיינער, פלאטאנישער פארם, ווי ביז איצט, גאר אויף א קלארען און דייטליכען אופן, כדי עס זאל ענדליך אראפגערוימט ווערען פון אייראפאישען פאליטישען פארום א פראגע, וואס דינט אלס מקור פאר שטענדיגע בעאונרוהיגונגען.

* *

ביי די וואהלען פון א פרעזידענט אין די פעראייניגטע שטאטען האט הובער בעקומען אן איבערוויגענדע מעהרהייט לגבי זיין קאנקורענט, דעם קאנדידאט פון די דעמאקראטען אלפרעד סמיט. די וואהלען זענען נישט די לעצטע, עס זענען נאר דערווייל געבליבען געוואהלט די אזוי גערופענע „עלעקטארען", וואהל־מענער, וועלכע דארפען אויף זייער פערזאמלונג אויסוועהלען דעם פרעזידענט. אבער דער פאקט קאן שוין נישט געענדערט ווערען. אפילו ווען מ'זאל אננעהמען, אז א טייל פון די רעפובליקאנישע וואהל־מענער וועלען אין דעם ענטשיידענדען מאמענט איבערבייטען דעם פראנט און שטימען פאר סמיט'ן, וואס דאס איז איבריגענס א גאנץ זעלטענע ערשיינונג, וועט דאס אויך שוין נישט האבען דעם מינדעסטען איינפלוס אויפ'ן ענטגילטיגען רעזולטאט, אויף דער קאנדידאטור פון הובער'ן.

די שאנסען פון הובער'ן זענען בכלל געווען גרעסערע פאר די שאנסען פון סמיט'ן. סמיט איז אלס קאנדידאט אויף פרעזידענט געווען א נייע ערשיינונג אין אמעריקא. אין דער ערשטער רייהע דערפאר, וואס ער איז א קאטאליק, בעת דער גרעסטער טייל וועהלער זענען פראטעסטאנטען. אין לעצטען מאמענט האט נאך סמיט בעקומען אן'אונאנגענעהמע איבערראשונג. א רייהע דרום־שטאטען, אויף וועלכע סמיט האט גערעכענט, האבען אונטער דער ווירקונג פון דער רעפובליקאנישער אגיטאציע און הבטחות — הובער איז געגאנגען אויף הנחות בנוגע די פאדערונגען פון די פארמערס — געשטימט נישט פאר סמיט'ן, נאר פאר הובער'ן.

קיין בולט'ער אונטערשיד צווישען די רעפובליקאנער און דעמאקראטען איז, ווי ס'איז שוין פיל מאל אנגעוויזען געווארען, נישט פארהאן. דער שלאגענדער חילוק צווישען ביידע איז בלויז זייער שטעלונג אין דער אלקאהאל־פראגע. בעת הובער איז פאר „פראהיבישאן" (אלקאהאל־פערבאטען), איז סמיט א געגנער פון פערבאט. געזיגט האט אזוי ארום דער „נאסער" הובער איבער דעם „טרוקענעם" סמיט.

דער זיג פון הובער'ן בעדייט נאך א וויכטיגען מאמענט אין סאציאל־פאליטישען שטייגער פון די פעראייניגטע שטאטען. הובער בעדייט א נייע פאזע, די פערטע אין דער געשיכטע פון די שטאטען. די ערשטע איז געווען די טעאקראטישע, ווען די אויבערהאנד אין די שטאטען האבען געהאט די רעליגיעזע עלעמענטען. די פאזע האט געדויערט איבער דעם גאנצען פעריאד, וואס צפון־אמעריקא האט געהערט צו ענגלאנד. די צווייטע פאזע איז געווען די אריסטאקראטישע. הגם די פעראייניגטע שטאטען זענען געווען א דעמאקראטישע רעפובליק, זענען אלס פרעזידענטען געזעסען אין ווייסען הויז און וואשינגטאן אזעלכע פערזאנען, ווי וואשינגטאן, דזשעפערסאן, מאנראע, אלע פון ענגלישער אריסטאקראטישער אבשטאמונג. אזוי האט עס געדויערט א האלבען יאהרהונדערט ביז צום ווארט זענען געקומען די מאסען און האבען אנגעהויבען פערלאנגען אויך פאר זיך רעכט און האנארען. אין דעם דאזיגען פעריאד האט די אפשטאמונג אויפגעהערט צו שפילען א ראלע, פרעזידענט האט געקאנט ווערען אן'ארבייטער, א שוסטער אדער צייטונגס־פערקויפער. דעם פעריאד האט אנגעהויבען דזשעקסאן און פערענדיגט האט איהם דער „לעצטער אידעאליסט" ווילסאן. איצט זענען די פעראייניגטע שטאטען אריין אין א נייער פאזע — אין א פלוטאקראטישער. די אמעריקאנער מיליארדערען, די פערשידענע שטאל באהן און אויל־קעניגען, פאר וועלכע עס עקזיסטירען נישט קיין שום מניעות, שטרעבען צו בעהערשען די רעפובליק נישט נאר אונדירעקט, דורך זייערע פערטיידיגונגס־מענער, נאר דירעקט, פערזענליך. צווישען די קאנדידאטען, וואס זענען אנגערופען געווארען אויפ'ן קאנגרעס פון די רעפובליקאנער אין קאנזאס סיטי, האבען זיך געפונען אזעלכע פאטענטאטען, ווי מעלאן, פארד, א. א. געזיגט האט איצט הובער, וועלכער איז אויך „א קליינער מיליאנער".

*

פיר מיניסטארען, ראדיקאל־סאציאליסטען, פון פראנצויזישען קאבינעט מיט העריא'ן בראש האבען זיך אנגעגעבען אין דימיסיע. און אזוי ווי פרעמיער פואנקארע האט געהאט אנגעזאגט, אז זיין רעגירונג קאן עגזיסטירען בלויז אלס קאנסאלידירטע און גאנצע, האט ער געצויגען די קאנסעקווענצען פון העריא'ס שריט, און האט פערלאנגט די דימיסיע פון גאנצען קאבינעט, וועלכע איז אויך דורכ'ן פרעזידענט דומערג ערטיילט געווארען.

דאס פאלען פון פואנקארעס רעגירונג איז א פועל־יוצא פון דער אפענסיווע, וועלכע ס'האט אונטערגענומען געגען פואנקארע'ן די ראדיקאל־סאציאליסטישע פארטיי. אויפ'ן קאנגרעס פון דער פארטיי אין אנזשער זענען אנגענומען געווארען פאלגענדע פראגראם־פראיעקטען, וואס צילען אין פואנקארעס פאליטיק: פערקלענערען די אויסגאבען אויפ'ן מיליטער, איינפיהרען אן'איינהייטליכען טיפ שולען, איינפיהרען א נייעם סטאטוט פאר בעאמטע, וואס זאל זיי נישט שטערען אין זייער פאליטישער טעטיגקייט, קאמף געגען צוריק איינפיהרען אין פראנקרייך די רעליגיעזע פעראייניגונג.

איבער דער לעצטער פראגע האט זיך אין פראנקרייך געפיהרט אן'אלטער און פערביסענער קאמף און די ליידענשאפטען ארום דער זאך האבען זיך לעצטענס ווידער צופלאקערט און האבען געבראכט צו דער עקסצעסען אין פאנס. דארט איז ענטהילט געווארען א דענקמאל דעם פראנצויזישען פרעמיער קאמב, וועלכער האט בשעתו דורכגעפיהרט די אפטיילונג פון דער קירך פון דער מלוכה. אנטיילגענומען אין די פייערונגען האט אויך העריא. נאך זיין רעדע איז א גרופע קלעריקאל־ראיאליסטישע סטודענטען בעפאלען דעם דענקמאל און איהם בעשעדיגט. ס'איז געקומען צו א שארפען צוזאמענשטויס צווישען די ראיאליסטען און דער פאליציי.

דער דאזיגער פאקט האט געבראכט צו א פערשארפונג פון דער אטמאספער ארום דער רעליגיעזער פעראייניגונגען. דער קאנגרעס פון די ראדיקאל־סאציאליסטען אין אנזשער האט אין צוזאמענהאנג מיט אט דער פראגע בעהאנדעלט די מעגליכקייט פון זיינע מיטגלידער ווייטער צו פערבלייבען אין פואנקארעס קאבינעט. דער בעשלוס איז געווען א נעגאטיווער, די ראד.־סאציאליסטען זענען פון דער רעגירונג ארויסגעטראטען און דאס האט געבראכט צום אלגעמיינעם קריזיס אין דער רעגירונג.

פ. ב.

וואס האט זיך אפגעטון אין לעמבערג מיט 10 יאהר צוריק?

די פויליש-אוקראינישער-מלחמה

די אוקראינער אין מזרח־גאליציען האבען נאך דעם 18־טען אקטאבער 1918 אויף א צוזאמענפאהר בעשלאסען צו שאפען א אוקראינישען נאציאנאל־ראט און דעם 19־טען אקטאבער איז געווארען פראקלאמירט די „אוקראינישע מלוכה" אין וועלכער עס האבען געדארפט אריינגעהן די אוקראינישע לענדער אין געוועזענעם עסטרייך, א חוץ דעם האבען די אוקראינער געשלאסען אן'אפמאך מיט'ן קייזער און מיט דער עסטרייכישער אויבער־קאמאנדע, לויט וועלכען די אוקראינער האבען געדארפט איבערנעהמען די מאכט אין מזרח־גאליציען און קיין מזרח־גאליציען האבען געדארפט ווערען איבערגעפיהרט די אוקראינישע רעגימענטער פון דער געוועזענער עסטרייכישער ארמעע.

נאטירליך זענען אויך פון דער פוילישער זייט געמאכט געווארען אלע מעגליכע צוגרייטונגען מצד די עקזיסטירענדע געהיימע מיליטערישע ארגאניזאציעס און אנדערע לעגיאניסטען.

די לאגע אין לעמבערג איז מיט יעדען טאג געווארען אומזיכערער. עס האבען זיך אנגעהויבען סיסטעמאטישע רויבערייען און גנבות, וועלכע האבען זיך פערשטארקט מיט'ן צעפאלען זיך פון עסטרייך.

די פאליציי האט דאמאלט גארנישט געקענט טון און אויף אן'אינטערווענץ אין דער פאליציי־דירעקציע האט ד"ר ריינלענדער ערקלערט, אז אייגענטליך האט ער נישט קיין שום מאכט און צוגעגעבען:

— „איך האב 1200 פאליציאנטען, דערפון קאן איך נאר רעכנען אויף 200, דער רעשט זענען באנדיטען".

ד"ר ריינלענדער האט בעמערקט, אז אין לעמבערג דרעהען זיך ארום עטליכע טויזענד בעוואפענטע סאלדאטען און דעזערטירען, וועלכע זענען פעהיג צו בעהערשען די שטאדט.

פלוצים, דעם 1־טען נאוועמבער אין דערפריה האט מען בעמערקט אויפ'ן ראטהויז אוקראינישע פאהנען, די קאסארען זענען געווען בעזעצט דורך אוקראינישע סאלדאטען, און די מלוכה־אמטען זענען געווען אין די הענד פון די אוקראינער.

אומעטום האט מען געזעהען אוקראינישע בעוואפענטע און אויף די גאסען זענען געשטאנען מאשינען־געוועהרען.

דעמועלבען טאג האבען די אוקראינער איבערגענומען די פאליציי־דירעקציע פון ד"ר ריינלענדער.

דאס איבערנעהמען האט דורכגעפיהרט ד"ר באראן מיט צוויי אוקראינישע אונטער־אפיצירען. דעריבער איז געווארען אנגעשריבען א פראטאקאל.

אויף א בעפעהל פון ד"ר באראן האט די פאליציי־דירעקציע איבערגענומען דער אויבער־קאמיסאר סאכאנסקי, וועלכער איז געווען אונטערליגען דעם ד"ר באראן.

ד"ר ריינלענדער איז פערשלאסען געווארען אין זיין וואוינונג.

דעם 10־טען נאוועמבער נאכמיטאג איז א דעלעגאציע פון אוקראינישען נאציאנאל־ראט נעגאנגען איבערנעהמען די מאכט ביים נאמיעסטניק" גראף הויין. וועלכער איז געווארען אינטערנירט דורך דעם אוקראינישען מיליטער.

גראף הויין, וועלכען עס האבען מיט א טאג פריהער בעזוכט א פוילישע דעלעגאציע און דאן אן'אוקראינישע, אז ער זאל זיי איבערגעבען די מאכט, האט פריהער ערקלערט, אז ער קען דאס נישט טון „אהן בעפעהל פון קייזער". אויף דער בעמערקונג, אז א צענערונג קאן ברענגען צו א בלוט־פערגיסונג, האט דער „נאמיעסטניק" ערקלערט, אז ער האט צוויי שטורם־באטאליאנען אין לעמבערג, מיט וועלכע ער קאן אונטערדריקען יעדע רעוואלוציע. איצט אבער האט ער ערקלערט, אז ער אמטירט נישט מעהר אלס „נאמיעסטניק" און זיך געווענדעט צום דאמאלדיגען וויצע־פרעזידענט פון דער שטאטהאלטעריי און איצטיגען סענאטאר רעציקיעוויטש, אז ער זאל אויפשרייבען א פראטאקאל וועגען איבערגעבען די מאכט צום אוקראינישען נאציאנאל־ראט, סענאטאר רעציקעוויטש איז דאן געווארען בעשטימט אלס אוקראינער נאמיעסטניק".

ש

אויף אן'עהנליכען אופן האבען די אוקראינער איבערגענומען די מאכט ביים אוקראינישען מיליטער־קאמאנדאנט גענעראל פעפער.

תיכף דעם 1־טען נאוועמבער האט זיך אנגעהויבען א שיסעריי אויף די לעמבערגער גאסען צווישען אוקראינישע און פוילישע אפטיילונגען און מיט דעם טאג האט זיך אנגעהויבען די פויליש־אוקראינישע מלחמה אין מזרח־גאליציען און אויף די לעמבערגער גאסען.

די שטעלונג פון די יודען אין דעם קאמף האט נישט געקאנט זיין קיין אנדערע, ווי א נייטראלע. די יודען האבען נישט געקאנט שטעלען זיך נישט אויפ'ן צד פון די אוקראינער און נישט אויפ'ן צד פון די פאליאקען, ווייל איבער דער צוגעהעריגקייט פון לעמבערג און מזרח־גאליציען האט דערווייל געדארפט ענטשיידען דער קאמף. די יודען האבען אזוי ארום זיך נישט געקאנט שטעלען ביי קיין שום צד, כדי נישט ארויסצורופען דעם צארן פון געגנערישען צד.

די יודען האבען דעריבער פערשטענדיגט סיי די פאליאקען, סיי די אוקראינער, אז זיי פערהאלטען זיך נייטראל. כדי אבער צו בעשיצען דעם יודישען קווארטאל געגען רויבערייען און געוואלד־טאטען איז באלד דעם 1 נאוועמבער געווארען געגרינדעט א יודישער זיכערהייטס־שוץ־קאמיטעט, וועלכער האט ארגאניזירט א יודישע מיליץ. דעריבער זענען געווארען פערשטענדיגט די פוילישע און אוקראינישע מיליטער־קאמאנדע.

דער יודישער קאמיטעט האט באלד פערעפענטליכט אן'אויפרוף צו דער יודישער בעפעלקערונג.

אויף דער יודישער נייטראליטעט האבען מסכים געווען סיי די פאליאקען, סיי די אוקראינער. עס איז אפילו געווארען דאן אפגעשלאסען אן'אפמאך צווישען דער יודישער מיליץ און דעם פוילישען מיליטער.

פרייטאג־צו־נאכטס, דעם 1־טען נאוועמבער, האבען זיך אין יודישען פערטעל אין לעמבערג בעוויזען די ערשטע פאטרולען פון דער יודישער מיליץ.

ל. מ.

דער גייסטיגער באַנקראָט

(אַ בריף פון לאָנדאָן).

פון וויליאַם צוקערמאַן

די אָרימקייט פון לאָנדאָנער יודישען געזעל־
שאַפטליכען לעבען איז גוט בעקאַנט. עס איז נישטאָ
נאָך אַזאַ קהלה פון דער גרויס ווי די לאָנדאָנער,
וועלכע זאָל אַרויסווייזען אַזאַ גייסטיגע נאַקעטקייט
און הילפלאָזיגקייט. טאָמער צווייפעלט נאָך ווער אין
דעם, טאָמער ווערען נאָך אַמאָל אין די הערצער
פון די אָפּטימיסטישע לאָנדאָנער יודען געבוירען
האָפענונגען, אַז דער צושטאַנד איז נישט אַזוי
פרייערינג, ווי די וועלט דענקט, אַז נאָך אַלעמען
איז לאָנדאָן אַ יודישער קיבוץ גלייך מיט אַנדערע,
קומען דאָן פאַקטען און געשעהענישען, וועלכע צו־
שלאָגען די אַלע האָפענונגען און שטעלען אַרויס
נאָכמעהר די גאַנצע נאַקעטקייט פון לאָנדאָן און
בעווייזען נאָכאַמאָל, אַז אין דער הינזיכט פון יודישען
געזעלשאַפטליכען לעבען איז לאָנדאָן דאָס פער־
פעקטע בילד פון אונטערגאַנג און גייסטיגער דע־
גענעראַציע.

אַזאַ מין פאַסירונג איז דאָ געווען די קאָנפע־
רענץ פון דעם פערבאַנד פון יודישע הילפס־
אָרגאַניזאַציעס אין ענגלאַנד, וועלכע איז דאָ אָפּ־
געהאַלטען געוואָרען מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק.

דער פערבאַנד בעשטעהט פון אַלע יודישע
אָרגאַניזאַציעס אין ענגלאַנד, וועלכע גיבען זיך אָפּ
מיט שטיצען אויסלענדישע יודען אין נויט. ער שליסט
איין די פעדעראַציע פון די אוקראַינער יודען, די
פוילישע יודען, די ליטווישע, רוסישע, רומענישע
יודען לאַנדסמאַנשאַפטען און סתם הילפס־אָרגאַ־
ניזאַציעס. מיט איין וואָרט, דער פערבאַנד איז דער
„דזשאָינט" פון די ענגלישע יודען. ער שטעלט זיך
די זעלבע צילען, ווי די „דזשאָינט דיסטריבושאָן
קאָמיטע" אין אַמעריקע און ער דאַרף טון די זעלבע
אַרבייט.

צונויפגערופען איז איצט די קאָנפערענץ, ווי
יעדען יאָהר, צו דער געלעגענהייט פון די ימים־
נוראים, דאָס איז ביי יודען איבער דער גאַנצער
וועלט דער „סעזאָן" פון צדקה, איינצעלנע יודען
און אָרגאַניזאַציעס האָבען אין זינען אין אָט דער
צייט די הילפס־טעטיגקייט מעהר ווי דורכ'ן גאַנצען
יאָהר. דער גרעסטער טייל פון דער אַלטער יודישער
צדקה ווערט געטון דורך דער צייט. עס איז דערום
נישט מעהר ווי נאַטירליך, אַז אַ הילפס־פערבאַנד
זאָל אין אַזאַ צייט רופען אַ קאָנפערענץ. מען דאַרף
דערמאָהנען יודען אין זייער חוב צו די, וועלכע
נויטיגען זיך אין זייער הילף. מען דאַרף וועקען
דאָס יודישע האַרץ. אויף אַמעריקאַנער לשון הייסט
עס, אַז דאָס איז די פּסיכאָלאָגישע צייט אָנצופאַנגען
אַ דרייוו (אַ געלד־זאַמלונגס־אַקציע)).

האָט אַלזאָ אויך דער ענגלישער „דזשאָינט"
אָנגעפאַנגען זיין יעהרליכען „דרייוו" מיט אַ קאָנ־
פערענץ. צוגעגאַנגען איז די עפענונג אויסערלעך
גאַנץ שעהן, אַפילו אימפּאָזאַנט. אין אַ גרויסען,
שעהנעם האָטעל זענען איינגעלאַדען געוואָרען ביז
600 רעפּרעזענטאַטיווע יודען פון לאָנדאָן. מען האָט
פערזיכערט אַ שעהנעם מאָהלצייט. מען האָט איינגע־
לאַדען דריי בעריהמטע געסט פון מזרח־אייראָפּע
צו אַדרעסירען די פערזאַמלטע. פּראָפעסאָר, רפי
שאָר איז ספּעציעל געקומען פון וואַרשאַ צו בע־
ריכטען וועגען דער יודישער לאַגע אין פּוילען.
ד״ר ש. ראָזענבוים, דער געוועזענער יודישער מי־
ניסטער פון ליטע, האָט געשילדערט דאָס יודישע
לעבען אין ליטע, און ב. סמאָלאַר, אַ יודיש־אַמע־
ריקאַנער זשורנאַליסט, וועלכער איז איצט צוריקגע־
קומען פון אַ רייזע אין רוסלאַנד, האָט דערצעהלט
וועגען דער יודישער לאַגע אין אוקראַינע.

די איניציאַטאָרען פון דער קאָנפערענץ האָבען
זיך אָבער נישט בעגנוגענט מיט דעם אַליין. זיי
האָבען זיך אויך בעזאָרגט מיט בריף פון דעם
לאָרד־מעיאָר פון לאָנדאָן און פון דעם ענגלישען
אינער־מיניסטער, דעם סענסאַציאָנעלען סער דזשאָינ־
סאָן־היקס. די ביידע בעריהמטע „גוים" האָבען אין
די בריף געגעבען זייער פריינדליכע הסכמה, אַז
יודען מעגען און דאַרפען העלפען זייערע אומגליקלי־
כע ברידער אין מזרח־אייראָפּע.

אום צו געהן אין גאַנצען אויף זיכער, האָבען
די אָרגאַניזאַטאָרס פון „דרייוו" אויך געלאָזט דרוקען
אין דער ענגלישער פּרעסע אַ בעריכט, אַז „צוויי
מיליאָן יודען אין אוקראַינע שטאַרבען איצט פון
הונגער צוליב דער אומגערעטעניש". אמת, די ראָזי־
גע ידיעה איז נישט מעהר ווי בלויז אַ אין טויזענט
מאָל איבערגעטריבען, אָבער וואָס טוט מען נישט,
כדי אָנצופאַנגען אַ „דרייוו" אויף אַ גרויסען און
„אנשטענדיגען" אופן? מען דאַרף דאָך אַ ריהר
טון דאָס יודישע האַרץ, און ווי קען מען עס ריהרען
אָהן אַ פּאָר מיליאָנען שטאַרבענדיגע פון הונגער,
אָדער אָהן עטליכע הונדערט טויזענט דער'הרג'־
עטע אין פּאָגראָמען?

אַלזאָ, אַ „דרייוו" מיט אַלע קליפּע־לעך: צוויי
מיליאָן הונגעריגע יודען, בעריהמטע געסט, האַרצ־
רייסענדע אַפּעלס, גרויסע „גוים", און אַ שעהנער
האָטעל, עס איז געווען באַלד אַזוי, ווי אין אַמעריקע.
נישט מעהר, ווען מען האָט נאָך די בעריכטען און
נאָך די פּרוכטען און שעהנע מאכלים זיך גע־
ווענדעט צום עולם זיך צו אָבאָנירען פאַר דער
הילפס־אַרבייט פאַר דעם קומענדיגען יאָהר, האָט
עס אַריינגעבראַכט 60 פונט (אַרום 300 דאָלאַר)
אין הבטחות. די קאָנפערענץ גופא האָט געקאָסט
עטליכע מאָל אַזוי פיל.

אמת, די קאָנפערענץ איז נישט גערופען גע־
וואָרען צו קלייבען דערהויפּט געלד אויפ'ן אָרט.
עס האָט געזאָלט זיין מעהר אַן'אינספּיראַציע פאַר
די קומענדיגע זאַמלונגען פון נדבות אין די שולען.
דאָך איז דאָס פּאָרט געווען דער אָנפאַנג פון אַ
קאַמפּיין, דער ערשטער שאָס פון אַ „דרייוו" און
ער האָט אַריינגעבראַכט גאַנצע 300 דאָלאַר. ווי־
פיל קען מען שוין ערוואַרטען פון דעם גאַנצען
קאַמפּיין?

נאָר צו וואָס פּראָבירען טרעפען? ביי דער־
זעלבער קאָנפערענץ האָט מען צווישען די פער־
זאַמעלטע פערשפּרייט אַ בעריכט פון די לעצטע
דריי יאָהר אַרבייט פון פערבאַנד. דאָס איז אַ
שעהנער, גאַנץ דיקער בוך אין יודיש און אין
ענגליש, וועלכער ענטהאַלט האַרצרייסענדיגע גע־
שיכטעס פון יודישער אָרימקייט אין מזרח־אייראָ־
פּע, אילוסטרירט מיט צעהנדליגער פאָטאָגראַפיעס,
גענומען אויפ'ן אָרט. צום סוף פון בוך ווערט געגע־
בען אַ גענויער חשבון פון דער הכנסה און הוצאה
פון דעם פערבאַנד פאַר די גאַנצע דריי יאָהר.
חשבונות און ציפערען זענען געוועהנליך נישט קיין
אינטערעסאַנטער לייענשטאָף. דאָס מאָל איז עס
אָבער אַן'אויסנאַהם. די טרוקענע ציפערען זענען
אומגעהייער אינטערעסאַנט. זיי מאָלען אַ שוידער־
ליך בילד פון דעם גייסטיגען באַנקראָט פון אַ
גרויסער יודישער קהלה.

•

דער בעריכט, ווי שוין געזאָגט, איז פאַר 3
יאָהר. פאַר דער צייט האָט דער ענגלישער „דזשאָינט
געזאַמעלט אַ סומע פון 25,766 פונט אָדער 135

פון אַ גרויסער יודישער קהלה

טויזענט דאָלאַר. אין אַנדערע ווערטער, ענגלאַנד
מיט איהר בעפעלקערונג פון אומגעפעהר 400 טוי־
זענט יודען, זאַמעלט פאַר הילפס־אַרבייט אַרום
אַכט טויזענט פונט, אָדער 40 טויזענט דאָלאַר
אַ יאָהר.

קוקט מען זיך צו אַ ביסעל נעהענטער צום
בעריכט, געפינט מען, אַז דער חשבון נעהמט אַריין
געלטער אויך פון דער גאַנצער ענגלישער אימפּעריע.
אין די 8 טויזענט פונט זענען שוין איינגעשלאָסען
געלטער פון אויסטראַליע, קאַנאַדע, דרום־אַפריקע
פון ניו־זעלאַנד און פון אינדיע. עס זענען אַפילו
פערהאַן צושטייערס פון בעלגיע, האָלאַנד, שוועדען,
פינלאַנד און אַנדערע קליינע לענדער אַרום ענגלאַנד
די ציפערען ווייזען, אַז די ווייטע מדינות פון דער
ענגלישער אימפּעריע האָבען פאַר די דריי יאָהר
בייגעטראָגען באַלד אַזוי פיל ווי גאַנץ לאָנדאָן.

לאָנדאָן גופא האָט פאַר די דריי יאָהר בייגע־
טראָגען 10,570 פונט, אָדער אַרום 50 טויזענט
דאָלאַר. ד״ה די גרויסע יודישע קהלה פון לאָנדאָן
גיט פאַר יודישע הילפס־אַרבייט גאַנצע 3,500 פונט,
אָדער 16,500 דאָלאַר אַ יאָהר.

נאָר אַפילו דאָס גיט נישט דאָס גאַנצע בילד
פון לאָנדאָנער אָרימקייט. דער זעלבער חשבון צייגט,
אַז פון די 3,500 פונט, וועלכע לאָנדאָן גיט, ווערט
אַ העלפט בייגעטראָגען פון עטליכע געציילטע מנדבים
(אין לאָנדאָן ווייס מען, אַז דאָס זענען דריי בעוואוס־
טע געוועזענע נגידים פון רוסלאַנד). די גאַנצע
לאָנדאָנער געמיינדע מיט די צעהנדליגער שולען,
„סאָסייעטיס", אָרגאַניזאַציעס, לאַנדסלייט־פעראיי־
נען, יוניאָנס און לאָזשעס גיט גאַנצע 1,730 פונט,
אָדער 8,650 דאָלאַר אַ יאָהר פאַר רעליף.

לאָנדאָן האָט אַ יודישע בעפעלקערונג פון
250 ביז 300 טויזענט נפשות, און אַלע צוזאַמען
זענען זיי מנדב 8,650 דאָלאַר אַ יאָהר און דערפאַר
דאַרף מען האָבען „דרייווס", בעריהמטע געסט, אַ
הונגער אין רוסלאַנד און די הילף פון ענגלישע
מיניסטאָרען. איז פערהאַן וואו עס איז נאָך אַזאַ
יודישע געמיינדע אין דער וועלט וועלכע קען צייגען
אַזאַ אָרימקייט אין גייסט? אַזאַ פּשוטע נעבאַלאָנ־
קייט? מען לייענט דעם בעריכט פון פערבאַנד און
מען גלויבט קוים די אייגענע אויגען. שולען מיט
הונדערטער מיטגלידער צאָהלען 10 אָדער 15 דאָ־
לאַר אַ יאָהר פאַר הילפס־אַרבייט. אַ יוניאָן, וועל־
כע ציילט אָפיציעל 4 טויזענט מיטגלידער, טראָגט
ביי 5 דאָלאַר אַ יאָהר, גרויסע לאָזשעס זענען
מנדב 10 שילינג אַ יאָהר.

מען דאַרף נישט פערגעסען, אַז לאָנדאָן ווערט
איצט פערעכענט צווישען די תקיפ'סטע יודישע קי־
בוצים אין דער וועלט. די ענגלישע יודען זענען
פּראָפּאָרציאָנעל רייכער פון די אַמעריקאַנער. עס
זענען אין ענגלאַנד פערהאַן מעהר יודישע מיליאָ־
נערען און סתם רייכע יודען, ווי אין אַמעריקע, אָדער
דייטשלאַנד. אַפילו די יודישע עמיגראַנטען אין ענג־
לאַנד זענען אויך פון דער מלחמה נישט אַנגעריהרט
געוואָרען און אין אַלגעמיין גענומען שטייען זיי אומ־
פערגלייכליך בעסער פון די יודען אין מזרח און
אַפילו פון די דייטשע יודען. עקאָנאָמיש איז דאָס
ענגלישע יודענטום נישט ערגער איינגעאָרדענט ווי
דאָס אַמעריקאַנער און דאָך גיט אַן'אַמעריקאַנער
שולכל, אַ'ין קליינער לאַנדסלייט־פעראיין, איין אומ־
וויכטיגע „סאָסייעטי" מעהר פאַר הילפס־אַרבייט
ווי גאַנץ לאָנדאָן מיט איהרע 250 טויזענט אָדער
300 טויזענט יודען.

——:0:——

העלדישקייטען פון די אַמאָליגע רעוואָ־לוציאָנערען אין רוסלאַנד.

דער פוילישער פּראָפעסאָר לוקאַשעוויטש, וואָס איז נישט לאַנג געשטאָרבען, האָט פערבראַכט לאַנגע יאָהרען אין די צאַרישע קאַטאָרגעס.

רוסישע רעוואָלוציאָנערען האָבען זיך געקליבען
צו מאַכען אַן'אָנפאַל אויף דעם צאַר אַלעקסאַנדער
דעם דריטען. זייער פּלאַן איז דורכגעפאַלען. די
אַנטיילנעהמער פון דעם אָנפאַל, סיי די, וואָס האָ־
בען געדאַרפט וואַרפען די באָמבעס, סיי די, וואָס
האָבען געזאָלט געבען דעם סיגנאַל, ווען נ'די באָמבעס
צו וואַרפען, זענען אַרעסטירט געוואָרען אין דעם
רעסטאָראַן, וואוהין זיי זענען אַריינגעגאַנגען אויף
אַ פּאָר מינוט, כדי זיך מיישב צו זיין, ווי ווייטער
צו האַנדלען.

צוליב אַן'אומפאָרזיכטיגען וואָרט אין אַ בריף
איז מיט אַ געוויסער צייט פריהער דורכגעפאַלען
איינער פון די אַנטיילנעהמער — אַנדריושקין. אַז
[illegible]
[illegible]
[illegible]
מיט אַ באָמבע אונטער'ן אָרעם (די באָמבע איז
געמאַכט געוואָרען אין דער פאָרם פון אַ בוך),
אַנדריושקין, וועלכער איז דורכגעפאַלען פריהער צו־
ליב זיין אומפאָרזיכטיגען בריף, וואָלאָכאָוו, קאַנטשער
און גענעראַלאָוו, וועלכע האָבען געדאַרפט וואַרפען
די באָמבעס און געבען סיגנאַלען די איבעריגע.

שפּעטער אַביסעל זענען אַרעסטירט געוואָרען
לוקאַשעוויטש, איינער פון די הויפּט־אָנפיהרער פון
דעם אָנפאַל, וועלכער האָט צוגעגרייט די באָמבעס,
שעוויריאָוו, אַ צווייטער וויכטיגער אַנטיילנעהמער,
אוליאַנאָוו (לענינס ברודער), נאָוואָרוסקי, ביי וועמען
מען די באָמבעס זענען צוגעגרייט געוואָרען, און נאָך
אַ פּאָר ווייניגער וויכטיגע פּערזאָנען, וועלכע האָבען
געהאַט אַ שייכות צו דעם אָנפאַל.

אוליאַנאָוו (לענינס ברודער) האָט אויך גענומען
אַ נאָהענטען און וויכטיגען אַנטייל אין צוגרייטען דעם
אָנפאַל. אין דער אַרבייט איז ער אַריינגעצויגען
געוואָרען גאַנץ שפּעט, אַ צעהן טעג פאַר'ן געפּלאַנ־
טען אָנפאַל פונדעסטוועגען האָט ער גלייך פערנומען
אַ וויכטיגען פּלאַץ אין דער קאַמפס־גרופּע.

ער האָט אָנגעשריבען דאָס פּראָגראַם פון דער
טעראָריסטיש־ (רעוואָלוציאָנערער) גרופּע, ער האָט
זיך אונטערגענומען אָפּצודרוקען אויך אַ פּראָק־
לאַמאַציע פון דער רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי גלייך
נאָך דעם אָנפאַל; אין דער פּראָקלאַמאַציע האָט מען
געוואָלט דערקלערען דעם עולם, אַז דער צאַר איז
געטויט געוואָרען לויט דעם בעשלוס פון דער פּאַרטיי.
אוליאַנאָוו האָט אויך געהאָלפען אָרגאַניזירען די
קאַמפס־גרופּעס. ער האָט אָנגעהויט די פּינקט־
ליכקייט פון דער אַלגעמיינער געהיימער אַרבייט
פון די גרופּעס. אין זיין וואוינונג האָט מען פערענ־
דיגט די באָמבעס און פון זיין וואוינונג האָבען די
באָמבע־וואַרפער אַרויסגעטראָגען זיי אויפ'ן גאַס,
ווען זיי זענען אַוועק טויטען דעם צאַר. אוליאַנאָוו
האָט אויך געהאָלפען לוקאַשעוויטש'ן פאַרטיג מאַ־
כען די באָמבעס. מיט איין וואָרט, פאַר די צעהן טעג,
וועלכע ער איז געזעסען אין דער אַרבייט, איז ער גע־
וואָרען איינער פון די הויפּט־פּערזאָנען, וועלכע האָ־
בען צוגעגרייט דעם אָנפאַל.

עס איז געקומען דער „ערשטער מאַרט". די
קאַמפס־גרופּע איז שוין לאַנג געווען אַוועק צו
טון זייער געפעהרליכער אַרבייט. אוליאַנאָוו און לו־
קאַשעוויטש וואַרטען מיט אומגעדולד אויף דער ידיעה,
אַז דער צאַר איז אויפגעריסען געוואָרען דורך די
באָמבעס, אָבער עס איז שטיל, קיין ידיעה, קיין
קלאַנג. זיי זענען אויסער זיך, זיי קענען נישט
פערשטעהן, וואָס איז פאָרגעקומען, נישט שוין־זשע
איז דער צאַר ווייטער נישט אַרויסגעפאָהרען? ניין,
עס קען נישט זיין, אָדער אפשר זענען זיי דורכגע־
פאַלען? אָבער ווי אַזוי? זיי זענען דאָך געווען אַזוי
פאָרזיכטיג, און ביידע, אוליאַנאָוו און לוקאַשעוויטש,
האָבען אָנגעהויבען פערלירען דעם געדולד, ענדליך
איז אוליאַנאָוו אַוועקגעגאַנגען צו קאַנטשערן דער־
וויסען זיך, וואָס עס איז פאָרגעקומען.

דאָרטען ביי קאַנטשערן אין וואוינונג, איז שוין
געווען בעהאַלטען פּאָליציי און מען האָט אוליאַנאָוו'ן
געכאַפּט גלייך, ווי ער איז נאָר אַריין אין הויז. לו־
קאַשעוויטש האָט זיך אין דער סטודענטישער קיך
דערוואוסט, אַז עס געהן אין שטאָט אַרום פערשי־
דענע קלאַנגען. מען זאָגט, אַז מען האָט געכאַפּט
[illegible]
אַז מען האָט אַרעסטירט לעבען פּאַלאַץ טעראָ־
ריסטען, איידער זיי האָבען נאָך געמאַכט אַן'אָנפאַל
אויפ'ן צאַר. ווידער אַנדערע גיבען איבער, אַז
קאַנטשער איז אַרעסטירט געוואָרען און אין זיין
וואוינונג איז בעהאַלטען פּאָליציי. פערשידענע קלאַנ־
גען האָבען זיך אַרומגעטראָגען און מען האָט נישט
געקענט ריכטיג דערגעהן דעם אמת. אָבער דאָס
איז שוין געווען דער אָנהויב פון טרויעריגען סוף...

פון די אַלע אַרעסטירטע אין יענער צייט האָט
נאָר לוקאַשעוויטש אַריין בעוויזען צו בעשרייבען
דאָס, וואָס עס איז פאָרגעקומען, פיל פון די איבע־
ריגע אַנטיילנעהמער זענען הינגעריכטעט געוואָרען.
לוקאַשעוויטש האָט אויך אַכצען יאָהר מיט אַ האַלב
פערבראַכט אין „שטיינערנעם זאַק" פון דער שליס־
סעלבורגער פעסטונג. אַ דאַנק זיין שטאַרקען קערפּער
און גייסט, איז ער אַרויס אַ גאַנצער פון דעם
שרעקליכען לעבעדיגען קבר. פיל אינטערעסאַנטע
זאַכען האָט ער דורך דער צייט פון געפענגעניש
פערגעסען. אָבער די שטאַרקסטע מאָמענטען האָ־
בען זיך טיף איינגעקריצט ב'זכרונו און געדאַנק
און אָט די מאָמענטען גיט ער איבער אין זיינע
דערינערונגען.

אָט ווי אַזוי לוקאַשעוויטש אַליין בעשרייבט זיין
אַרעסט:

„ווען איך האָב בויך דערוואוסט, אַז די ערשטע
קאַמפס־גרופּען איז איינגאַנצען אַרעסטירט, האָב איך
בעשלאָסען אויסצוואַרטען אַ געוויסע צייט, ביז וואַ־
נען די ערשטע כוואַליע פון אַרעסטען וועט אַריבער־
געהן. עס זענען געווען פיל שאַנסען, אַז מען זאָל אויך
מיך אַרעסטירען. איינגע פון מיינע בעקאַנטע האָבען
מיר פאָרגעלייגט אַוועקצופאָהרען קיין אויסלאַנד;
דאָס האָט מען נאָך דעמאָלט געקענט טון, אָבער
ביי מיר זענען געווען גאָר אַנדערע פּלענער. מען
האָט געדאַרפט צוגרייטען צו דער אַרבייט די צווייטע
קאַמפס־גרופּע און דעריבער האָב איך געמוזט בליי־
בען אין פּעטערבורג. אויסבעהאַלטען זיך איז פאַר
מיר געווען אומעגליך, ווייל צוליב מיין הויכען וואוקס
האָט מיך יעדער „גאָראָדאָוואָי" געקענט דערקענען.
מיר איז אויסגעקומען דעריבער אויסצוואַרטען. מען
האָט מיר געקענט אַרעסטירען צוליב אַ קלייניגקייט,
צוליב אַ פערדאַכט און שפּעטער בעפרייען, ווען
עס וועט זיך אַרויסווייזען, אַז קיינע בעווייזען געגען
מיר זענען נישטאָ. אַז עמיצער פון די חברים זאָל
מיך אַרויסגעבען, האָב איך נישט געקענט גלויבען,
אַלענפאַלס האָב איך געבעטען מיינעם אַ בעקאַנטען,
ער זאָל פאַרטאָג דורכגעהן פערביי דעם הויז, וואו
איך האָב בעוואוינט, און נישט אַריינגעהענדיג צו מיר,
אַ קוק טון, צי עס איז אַרויסגעשטעלט אַ סימן
וועגען מיין אַרעסט, צי נישט. אויב יאָ, זאָל ער
גלייך שיקען אַ געהיימע פערשטעלטע טעלעגראַמע
אין אַ שטאָט פון דרום־רוסלאַנד און ער זאָל דאָס
ברייטער פערשפּרייטען אין אוניווערסיטעט און אין
אַנדערע [illegible] אַרעסטעס,
ווייל די פּאָליציי האָט געקענט זיך בעהאַלטען אין
מיין דירה און אַרעסטירט יעדען [illegible] מענשען,
וואָס וועט קומען צו מיר [illegible]

מיין דירה איז געווען אָפּגערייניגט נאָך פון
פריהער פון וועלכע עס איז „טריפה" זאַכען. איך
האָב געוואוינט דעמאָלט צוזאַמען מיט מיינעם אַ
שילער אין אַ בעזונדערער דירה, וועלכע איז בעשטאַנען
פון עטליכע צימערען און אַ קיך, אין וועלכער עס
האָט זיך געפונען מיין קליינע כעמישע לאַבּאָראַטאָריע
(אַן'אָרט, ווי וויסענשאַפטסלייט פערנעהמען זיך מיט
זייערע אויספאָרשונגען און פּראָבעס).

אָווענט־צייט, דעם צווייטען מאַרט, בין איך
שוין געווען אין דער היים, נאָכאַמאָל איבערגעקוקט
מיינע פּאַפּירען און זיך געלייגט שלאָפען. צוויי אַ
זייגער ביינאַכט האָט מיך אויפגעוועקט אַ קלאַנג
פון גלעקעל ביי דער טיר. איך האָב בעגוואוסט, אַז
דאָס איז מען געקומען מיך נעהמען, האָב איך זיך
געזעגנט מיט מיין שילער און געגאַנגען עפענען די
טיר, הינטער וועלכער איך האָב דערהערט די
שטימע פון אונזער דוואָר־וועכטער: „אַ טעלעגראַמע".
ווי איך האָב געעפענט די טיר, האָט זיך אַריינגעריסען
אין צימער אַ גאַנצע מחנה פּאָליציייט, דער
פּריסטאַוו האָט געגעבען אַן'אָרדער צו מאַכען ביי
מיר אַן'אונטערזוכונג. מען האָט אָנגעפאַנגען צו
שאַרען ביי מיר אין דירה אין אַלע ווינקעלעך, נאָר
איך האָב בעמערקט, אַז די אונטערזוכונג איז זעהר
אַן'אויבערפלעכליכע; מען האָט צ. ב., אַפילו נישט
דורכגעקוקט די גלעזערנע כלים אין דער כעמישער
לאַבּאָראַטאָריע. זיי האָבען זיך בעגנוגענט מיט מ'ן
דערקלערונג, אַז דאָס זענען כלים פאַר וויסענשאַפט־
ליכער אַרבייט. פון דעם האָב איך געדרונגען, אַז
קיין ערנסטע בעשולדיגונג געגען מיר האָט די פּאָלי־
ציי נישט געהאַט, אויף דער פראַגע פון דער פּאָליציי,
וואו זענען מיינע בריף, האָב איך געענטפערט, אַז
איך האָב בנישט לי בפּו געבען וויטיגע מענשען
לייענען מיינע בריף און דעריבער צוריים איך זיי.
דערנאָך האָב איך דערזעהן, ווי מען הויבט אָן
אָפּצולייגען אין אַ קעסטעל איניגע פון מיינע ביכער.
דאָס זענען אַלץ געווען לערנביכער, דערלויבטע
פון דער צענזור, און ווען מען האָט אַריינגעלעגט
אין קעסטעל די „געשיכטע פון מאַטעריאַליזם" פון
לאַנגע, האָב איך געפרעגט, וואָס ס'דאָס בעדייט
דער פּריסטאַוו האָט געענטפערט: „ביי מיר איז
פערהאַן אַ געהיימער בעפעהל צו נעהמען ב'ייאַיך
אַלע ביכער וועגען כעמיע, און דעריבער מוז איך
נעהמען לאַנגעס „געשיכטע פון מאַטעריאַליזם"...

נאָך דער אונטערזוכונג האָט די פּאָליציי מיר
דערקלערט, אַז נישט קוקענדיג אויף דעם וואָס
מען האָט ביי מיר אין דירה קיין אומגעזעצליכע
זאַך נישט געפונען, מוז זער מיך פונדעסטוועגען
אַרעסטירען, און מען האָט מיר געהייסען גיין מיט
דער פּאָליציי אין „אוטשאַסטאָק". די נאַכט איז
געווען אַ שטילע, די גאַסען פּוסט און מיר אַלע, אַ
מחנה, זענען געגאַנגען שטיל איבער די [illegible]
גאַסען. אויפ'ן וועג האָט דער פּריסטאַוו אויסגעדריקט
זיין בעדויערונג, וואָס סוי סטודענטען פּונקטעווען זיך
אָנשטאָט צו פערנעהמען זיך רוהיק מיט'ן לערנען.
איך האָב געענטפערט, אַז פערקעהרט, מען לאָזט
נישט די סטודענטען רוהיג לערנען זיך, נאָר מען
כאַפּט זיי און מען שלעפּט זיי אַרום איבער „אוטש־
אַסטקעס", ווי צום בייספּיל מיך איצטער...

——=:§:=——

לאָדז, 9 נאָוועמבער 1928

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 9 נאָוועמבער 1928

תורה אָהן מצוה'ס

***** פון *****

ש. ניגער

תורה, מצוה'ס — דאָס איז אַזוי אַלטמאָדיש שיער נישט טעאָלאָגיש, אָבער אָפט ליגט גראָד אין אַן אַלטער פערוואַקסענער שאָלאָכץ אַ פּעמער יאָדער. אַלטע ווערטער שטאַמען פון נייע האָרצלען... אגב, בין איך אויסען גראָד אַ געבעדינגען, אַקטועלען ענין. איך האָב אין זינען דוקא „מצוות מעשיות", פראַגען פון פּראַקטישען לעבען, נישט סתם אַזוי „תורה". אָבער טאַקע דערפאַר וויל איך אָנווייזען, אַז אין פערגלייך מיט אַמאָל איז ביי אונז איצט אַ געפעהרליכע ירידה אין דער בעציהונג צווישע טעאָריע און פּראַקטיק, תורה און מעשים טובים.

אַמאָל איז דער אידעאַל געווען תורה און מצוה'ס. קענען לערנען, וויסען, וואָס מען מעג און וואָס מען טאָר נישט, האָט זיך אוודאי גערעכענט פאַר אַ גרויסער זאַך. אָבער דאָס איז געווען נישט גענוג. מען האָט נאָך געדאַרפט זיין דערצו פרום אויך, מען האָט געדאַרפט טון, וואָס עס איז אַ מצוה צו טון און היטען זיך פאַר עבירה'ס. דער, וואָס זיין וויסען איז מעהר ווי זיין טאָן, האָט ר' חנינא בן דוסא געזאָגט, איז אַ מענש, וואָס זיין וויסען האָט קיין האַפט און קיין ממשות נישט. פון אַ למדן האָט מען פערלאַנגט, אַז ער זאָל זיין אויך אַ „ירא שמים" אַן אָפּגעהיטענער אין פרומקייט. דאָס איז געווען די אידעאַלע פאָדערונג.

אין לעבען זענען געווען גרויסע לערנער, וואָס זענען נישט געווען קיין גרויסע צדיקים. נאָך מעהר זענען געווען פּראָסטע מענשען, וועלכע זענען דוקא „געגאַנגען אין גאָט'ס וועגען". ווער איז געווען העכער? אין די ספרים איז געפיהרט געוואָרען אַ ויכוח און עס איז געווען אַ מחלקת מכח דער פראַגע, אָבער דעם פאָלק'ס בעוואוסטזיין האָט גע־פסק'נט, אַז איידער תורה אָהן מצוה'ס איז בעסער שוין מצוה'ס אָהן תורה. און דער מענש איז ביי אונז תמיד געשעצט געוואָרען לויט זיין אויפפיהרונג, נישט לויט זיינע קענטענישען. עס איז געווען פאַר אַלעמען קלאָר, אַז דער וואָס זיינע קענטענישען זענען מעהר ווי זיין טאָן, איז (ווי עס שטעהט ערגעץ אין גמרא) גלייך צו אַ בוים מיט פיל צווייגען און ווייניג וואָרצלען, קומט אַ ווינט, רייסט ער איהם אויס און וואַרפט איהם אום...

אַזוי איז געווען ביי אונז אָנגענומען אַמאָל — און אָט די טראַדיציע האָט געלעבט נאָך אויך אין דער השכלה־צייט און זי האָט שפּעטער זיך געלאָזט פיהלען אין אונזערע סאָציאַלע און פּאָליטישע בעוועגונגען.

דער משכיל האָט גע'זוכט מקיים צו זיין די וועלטליכע מצוה'ס פון דער השכלה שיער נישט אַזוי, ווי דער פרומער יוד — די הייליגע געבאָטען פון דער תורה. רויכערען אַ פּאַפּיראָס אום שבת איז געווען דער אַפּיקורסישער עונג־שבת. און ווי לאַנג איז עס, אַז די ראַדיקאַלען האָבען געמאַכט זייערע יום־כפור־בעלער? און דאָס איז דאָך געווען זייער יום כפור. נישט איינער פון זיי האָט גערעדט טייטשמעריש און אויסגעמיטען יודיש, אַזוי ווי אַ נאָר אָפּגעהיטער פרומער יוד האָט מורא צו רעדען שבת דברי חול... דאָס זענען געווען די קאָמישע שטריכען פון דער עפּאָכע, אָבער עס זענען געווען אויך ערנסטע און שעהנע השכלה־מצוה'ס, וועלכע זענען אָפּגעהיט געוואָרען. אַ שטייגער: די מצוה צו לערנען שפּראַכען, צו זיין געבילדעט, די מצוה צו מאַכען די קינדער פאַר בעלי־מלאכות, די מצוה פון ריינקייט... מען האָט אַ משכיל לייכט געקאָנט דערקענען. מען האָט נישט געדאַרפט וואַרטען, ביז ער וועט אָנהויבען רעדען „על ד' ועל משיחו". דאָס „ליכט פון אויפקלערונג" האָט פון זיין פנים אַראָפּגעשיינט, פון זיין קליידונג, פון זיין גאַנצער אויפפיהרונג. קענטיג, אַז דאָס איז געווען נישט בלויז הוילע טעאָריע. קענטיג, אַז עס האָט איבערגעלאָזען שפּורען אינ'ם משכיל'ס לעבען, נישט נאָר אין זיינע געדאַנקען.

און אַזוי איז עס געווען אויך מיט די פּיאָנערען פונ'ם סאָציאַליזם און מיט די אַמאָליגע ציוניסטען. אַ סאָציאַליסט האָט זיך געדאַרפט בעהאַלטען (אין רוסלאַנד און אָפט אויך אין אַנדערע מזרח־איראָפּעאישע לענדער), ער האָט נישט געטאָרט אויסזאָגען וואָס ער טראַכט, סיידען נאָר צו אנשי שלומו. פונדעסטוועגען האָט מען געוואוסט, ווער עס טראָגט זיך אַרום מיט „טריפה" זאַכען. דער אמת'ער סאָציאַליסט איז געווען אַן אַנדער סאָרט מענש, ער האָט אַנדערש געלעבט, זיך אַנדערש אויפגעפיהרט, ווי די אַרומיגע, אָפט אַפילו זיך געקליידט אַנדערש און די האָר געטראָגען אויף אַן אַנדער אופן. ער האָט געהאַט זיין אייגענע וואָך, נישט נאָר זיינע ימים טובים. ער האָט געהאַט זיין בעזונדערע געזעלשאַפטליכע און פערזענליכע מאָראַל, נישט נאָר זיין קוק אויף דער וועלט. אַ געניט אויג האָט אויך איהם געקאָנט אויסטיילען פון אַלע אַרומיגע, אַזוי ווי עס האָט געהאַט קלאָרע סמנים צו דערקענען אַ „היינטוועלטיגען" און אַ פערצייטיגען יודען.

פאַרוואָס איז עס געווען אַזוי? ווייל עס האָט זיך יעדעס מאָל גערעדט וועגען לעבענס־שטייגער, וועגען לעבענס־פּראַקטיק, וועגען „מצוות מעשיות", וואָס ווערען אָפּגעהיט, נישט נאָר וועגען עפּעס אַן אַבסטראַקטער תורה.

ווען דער משכיל איז געוואָרען אַ חובב ציון, אַ ציוניסט, אַ דובר עבריה, האָט ער ווידער אַמאָל נישט בענוגענט זיך נאָר מיט רש"י'ס אַליין. ער האָט רעפאָרמירט דעם חדר און געמאַכט פאַר זיינע קינדער (שוין פאַר מיידלעך אויך, נישט נאָר פאַר יונגלעך) אַ חדר מתוקן. מיט זיינע חברים האָט ער גערעדט אָפט העברעאיש. אין זיין וואוינונג האָבען זיך געוויזען נייע פּאָרטרעטען, נייע בילדער אויף די ווענט, — ר"ר פּינסקער, הערצל, אַ בילד פון דער קאַטאָוויצער קאָנפערענץ, אַן אַקציע פון קאָלאָניאַל באַנק, דער „יקב" אין ראשון לציון. די פייערונג פון אייניגע ימים טובים האָט געקריגען נאָר אַ נייעם אויסזעהן (אַ נייער סאָרט חנוכה). אַ נייער מין מגידים האָט זיך געוויזען, נייע קערה'ס אין שול ערב יום כפור... און די הויפּט זאַך איז, וואָס עס זענען געווען אַזעלכע, וואָס האָבען גאָר איינגאַנצען געענדערט זייער לעבענס־פיהר: איבערגעקליבען זיך קיין פּאַלעסטינע און געוואָרען קאָלאָניסטען אָדער פּשוט'ע ערד־אַרבייטער; אויפגעהערט צו זיין אַ גוי, אַן אַסימילאַטאָר, ווי דאָס האָט דעמאָלס געהייסען, און געוואָרען אַ יוד...

עס זענען אויך דעמאָלט (און עס זענען אַלעמאָל) געווען חברה־לייט, וואָס האָבען נאָר גערעדט, געפּלאַפּלט. אָבער דאָס איז נישט געווען דער הערשענדיגער טיפּ. יעדע ריכטונג, יעדע בעוועגונג איז רעפּרעזענטירט געוואָרען דורך מענשען, וואָס זענען געקומען מיט אַ נייעם „חיי אדם", מיט אַ נייעם קאָדעקס פון אויפפיהרונג, מיט אַ נייעם „מען מעג" און אַ נייעם „מ'טאָר נישט", נישט מיט אַן אַבסטראַקטען „אני מאמין".

תורה און מצוה'ס איז געבליבען דער אידעאַל, און אַז מען האָט געמוזט מאַכען אַ פּשרה, איז מען איינגעגאַנגען אויף מצוה'ס אָהן תורה, אָבער תורה אָהן מצוה'ס, טעאָריע אָהן פּראַקטיק, סתם אַזוי גערעדט, גלאַט אין דער וועלט אַריין, אָהן קיין שום פּערזענליכע פערפּליכטונגען, אָהן קיין שום ענדערונג אינ'ם טאָגטעגליכען לעבען, אָהן קיין שום בעוואוסטזיין, אַז מען מיינט עס נישט „אַלעמען", נאָר מיך און דיך און איהם און איהר — דאָס איז געוואָרען ביי אונז אין דער לעצטער תקופה.

און געוואָרען איז עס כמעט ביי אַלע ריכטונגען און אין אַלע בעוועגונגען, כמעט אומעטום בענוגענט מען זיך מיט דעם גלויבען, מיט די איבערצייגונגען.

גלויב איך, אַז העברעאיש איז דאָס אויבערשטע פון שטויסעל, בין איך אַ „העברעאיסט". איז מיין איבערצייגונג, אַז די נאַציאָנאַלע שפּראַך אונזערע איז יודיש, ביזטו אַ „יודישיסט". אָבער וואָס איז דער אונטערשיד צווישען מיר און דיר אין פּראַקטישען לעבען? וואָס טו איך, וואָס דו טוסט נישט אָדער פערקעהרט? מיר ביידע לייענען (אָדער לייענען נישט) די זעלביגע צייטונג, מיר ביידע געהען (אָדער געהען נישט) אין דעמזעלבינען טעאַטער, מיר ביידע לערנען נישט אונזערע קינדער נישט קיין יודיש און נישט קיין העברעאיש, און אין אונזערע הייזער איז נישט צו געפינען נישט קיין העברעאישע און נישט קיין יודישע ביכער. מיר האָבען יעדערער נאָר אַ בעזונדער קוק אויף איהר פערגאַנגענהייט און איהר צוקונפט, אָבער אין וואָס דריקט זיך עס אויס? ווי אַזוי קען מען דערקענען, אַז מיר האָבען צוויי נאָר בעזונדערע וועלט־אַנשויאונגען?

ווי קאָן מען איצט אָפּטיילען אַ ציוניסט פון נישט קיין ציוניסט, אַ סאָציאַליסט פון נישט קיין סאָציאַליסט, אַן אָרטאָדאָקס פון אַ קאָנסערוואַטאָר אָדער אַ קאָנסערוואַטיווען יודען פון אַ „רעפאָרמירטען"? לויט וואָס פאַר אַ סימנים קאָן מען זיי דערקענען?

נאָר קליינע גרופּעס — די חלוצים אין פּאַלעסטינע, די קאָמוניסטען אין ראַטענפערבאַנד און צום טייל אויך אין אַנדערע לענדער — לעבען אָדער פלייסען זיך צום לעבען בהסכם מיט זייערע פּרינציפּען, נאָר זיי האָבען מצוה'ס, אין וועלכע עס איז — צום טייל כאָטש — פערקערפּערט זייער תורה, זייער אידעאַל, נאָר זיי קאָן מען דערקענען, ווען מען זעהט זייער אויפפיהרונג, זייער לעבענס־שטייגער. אַלע אַנדערע זענען ווי פון איין טייג געקנאָטען און האָבען איין אויסזעהן, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס די קאָלירען פון די פאָנעס, אונטער וועלכע זיי געהען, זענען אַזוי פערשידען.

אַלע האָבען זיי פערשידענע תורה'ס, וועלכע זענען אָבער גלייך אין דעם זינען, וואָס זיי זענען אַלע תורה'ס אָהן מצוה'ס, טעאָריעס אָהן פּראַקטיק.

מוז עס אַזוי זיין? מוז עס בלייבען אַזוי? איז נישט מעגליך צו פּרובען אויפלעבען דעם גייסט פון מצוה'ס און די פּראַקטיק פון פערזענליכע פערפליכטונגען? איז פאַר די ערנסטע און אויפריכטיגע אָנהענגער פון דער אָדער יענער ריכטונג נישט מעגליך צו אָנהויבען אויסאַרבייטען פאָרמען, מנהגים, וועלכע זאָלען זיין לעבענס־פאָרמען, לעבענס־פיהרונגען? איז נישט מעגליך צו פּרובען שאַפען אָרגאַניזאַציעס, וועלכע זאָלען אונז העלפען אויסלעבען זיך גייסטיג און וועלכע זאָלען ווירקען אויף אונזער גאַנצער פערזענליכקייט, נישט נאָר אויף אונזער אַבסטראַקטען קרעדאָ?

פעטקייט און האַרץ־קראַנקהייט

— מעדיצינישע דערקלערונגען —

פון דר. ס. מ. קלאָרמאַן

אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק, פלעגט מען מיינען, אַז וואָס פעטער אַ מענש איז, אַלץ געזונטער איז ער, אַזוי, אַז פעט און שטאַרק איז כמעט שטענדיג געגאַנגען אינאיינעם, און פעטקייט האָט מען בעטראַכט ווי אַ גאַראַנטיע פאַר געזונטקייט. אָבער היינט איז די וועלט קליגער, ציוויליזירטער, און יעדער איינער, אַפילו אַ פּשוט'ער חי וקים, האָט שוין אויך אַ שטיקעל ידיעה וועגען וויסענשאַפטליכע ענינים. בעזונדערס, בנוגע געזונטהייטס־פראַגען. מיר דאַכט זיך, אַז אַפילו אַ מינדסט קינד ווייסט שוין איצט, אַז פעטקייט איז נישט קיין צו גרויסע מעלה פאַר'ן געזונט. און פאַר שעהנקייט אוודאי נישט.

די פערשידענע לעבענס־פערזיכערונגס־געזעלשאַפטען, וועמענס אינטערעס איז נישט קיין עולם־הבא, נאָר פּשוט געשעפט, זענען שטאַרק פעראינטערעסירט צו וויסען גענוי, וויפיל מענשען עס שטאַרבען פון געוויסע קראַנקהייטען, אין אַ געוויסער עלטער, וועלכע קראַנקהייטען נעהמען זיך פון אַ געוויסען סאָרט היגיענישען לעבענס אויפיהרען; וועלכע קראַנקהייטען קומען בירושה און וועלכע זענען צוגעקומענע דורך צופאַלען און נאָך אָהן אַ שיעור אַנדערע זאַכען, וואָס זענען נוגע דעם מענשענס לעבען. דאָס, נאַטירליך, טוען זיי, ווי איך האָב שוין געזאָגט, נישט אויס לויטער הומאַנישע, מענשליכע מאָטיוען. זיי בענוצען אָט די אַלע רייך־אָנגעזאַמעלטע סטאַטיסטישע ציפערען, כדי צו וויסען וועמען צו פערזיכערען און וויפיל צו רעכענען געוויסע פערזאָנען אין אַ געוויסער עלטער. מיט אָט דער אַרבייט האָבען זיי גורם געווען, אַז די מעדיצינישע וויסענשאַפט האָט דורך דעם אומגעהויער גרויסען און רייכען אוצר פון סטאַטיסטישע ציפערען געמאַכט ריזיגען פאָרטשריט.

פערשטעהט זיך, אַז עס איז אומעגליך צו ברענגען אַפילו גאָר אַ קליינע צאָהל פון די סטאַטיסטישע ציפערען, וועלכע בעווייזען די שעדליכקייט פון פעטקייט פאַר'ן אַלגעמיינעם געזונט־צושטאַנד. די ציפערען בעווייזען, אַז פעטע מענשען זענען גענייגט צו ליידען פון הויכען בלוט־דרוק, צוקער־קראַנקהייט און פערהאַרטעוועטע בלוט־אָדערען. אַ בעריהמטער ספּעציאַליסט פון האַרץ־קראַנקהייטען האָט אויסגעפונען, אַז פופציג פּראָצענט (50 פּראָצ.) פון אַ גאַנץ גרויסער צאָהל פּאַציענטען, וואָס האָבען געליטען פון אַ כראָנישען הויכען בלוט־דרוק, זענען געווען צו שווער אויף דער וואָג. דאָקטאָר וושאָסלי, אַ בעריהמטער ספּעציאַליסט אין צוקער־קראַנקהייט, לייגט שטאַרק געוויכט אויף דער שעדליכקייט פון פעטקייט, וואָס פיהרט צו צוקער־קראַנקהייט. ער מאַכט אויפמערקזאַם אויף דעם ערנסטען פאַקט, וואָס זיבען און זיבעציג און אַ האַלב פּראָצענט פון זיינע צוקער־קראַנקע פּאַציענטען זענען געווען פעטלייביגע און בלויז אַכט און פיר־צענטעל פּראָצענט האָט געפעהלט צו דער וואָג. אויף אַ בעזונדער וויכטיגען פונקט פאַר אונז יודען, ציינט דער זעלבער פאָרשער אָן, אַז פון טויזענט יודישע פּאַציענטען זענען געווען פינף און אַכציג פּראָצענט פעט־לייביג, און בלויז זיבעציג פּראָצענט פון אַנדערע נאַציאָנען אונטער דער וואָג זענען ביי יודען געווען פיער און זיבען צעהנטעל פּראָצענט, און ביי גויים — צוועלף און צוויי צעהנטעל פּראָצענט.

עס איז אויך בעוויזען געוואָרען, אַז צוקער־קראַנקהייט פיהרט צו פערהאַרטעוועטע בלוט־אָדערען און ענדליך אויך צו דעגענעראַציע פון דעם האַרץ מוסקול. איך גלויב, אַז עס איז נישט נויטיג צו ברענגען נאָך מעהר סטאַטיסטישע ציפערען צו בעשטעטיגען די געפאַהר פון צופיל פעטס פאַר'ן מענשליכען קערפּער.

עס בלייבט מיר יעצט נאָר איבער צו געבען אַן ערקלערונג ווי אַזוי און פאַרוואָס דאָס פעטקייט האָט אַזאַ ווירקונג אויף דעם האַרץ און די בלוט־אָדערען.

ראשית, האָט פעטס, ווען עס איז איבער דער מאָס, אַ טבע זיך אָפּצולייגען אַרום אַלע אברים און דאָס האַרץ איז דערביי נישט קיין גרעסערער מיוחס פון אַלע אַנדערע אברים. וואָס זאָל זיין אַ יוצא מן הכלל. דאָס אָנגעזאַמעלטע פעטס צווישען מוסקולערע פעדים פון האַרץ שטערט די לעצטע זיך צו בעוועגען ווי עס בעדאַרף צו זיין, און דורכדעם מוז דאָס האַרץ שווערער אַרבייטען און ווערט מיט דער צייט אָפּגעשוואַכט. דערצו קומט נאָך צו דאָס, וואָס דאָס האַרץ מוז דורך דער אַלגעמיינער צוגעקומענער וואָג פון פעטס אין גאַנצען קערפּער טאָן איבעריגע אַרבייט. עס זענען נאָך דאָ אַ סך אַנדערע טעמים, פאַרוואָס דאָס האַרץ קאָן מיט צופיל פעטס נישט לעבען בשלום. איך וויל מיך אויף זיי נישט אָפּשטעלען, ערשטענס, דערפאַר, וואָס דאָס וואָלט צופיל פּלאַץ פערנומען; און והשנית, איז נאָך דערביי פערהאַן צופיל חלוקי־דעות, וועלכע בלויז ספּעציאַליסטען קאָנען זיך מיט זיי אינטערעסירען. עס איז אָבער פונדעסטוועגען פעריהאַן איין וויכטיגע ערקלערונג, פאַרוואָס פעטקייט איז אַזוי שעדליך פאַר דעם אַפּאַראַט פון דער בלוט־צירקולאַציע, וואָס דאַרף און זאָל יעדען מענש אינטערעסירען, מחמת מיקאָן פון איהר ציהען פּראַקטישע און נוצליכע שלוסען.

כמעט יעדער, וואָס שטודירט די פראַגע פון אויסבייטונג־פּראָצעס אין מענשליכען קערפּער, וואָס מיינט, ווי אַזוי די אַלע מאכלים און געטראַנקען, וואָס מיר פערצעהרען, און ווערען איבערגעאַרבייט אין לעבעדיגע שטאָף פון אונזערע אברים און אויך אין דער ענערגיע, וואָס מיר פערוועגדען דורך דורכפיהרען אונזער טעגליכע אַרבייט — אַלע די וואָס שטודירען, זאָג איך, אָט די פראַגע, זענען מודה, כולם בפה אחד, אַז אַ שלעכט באַלאַנסירענדיגע דיעטע פיהרט צו דעם פעטס־צושטאַנד. אַזאַ דיעטע איז מעהסטענטיילס צו רייך אין מעהל־שפּייז און זיסע זאַכען, וואָס ווערט פערוואַנדעלט אין קערפּער אין פעטס, וואָס מיר געברויכען, ליידער, צופיל. דיעטע־עקספּערטען ציינען אָן, אַז די מאכלים פערמאָגען זעהר ווייניג פון דעם שטאָף, וואָס מ'רופט וויטאַמינען און מינעראַלען, בעזונדערס קאַלך־שטאָף, וואָס זענען אַזוי שטאַרק נויטיג פאַר אונזער נאָרמאַלען געזונט־צושטאַנד, ווי שטאַרק נויטיג עס איז פאַר אונז דער קאַלך־שטאָף, האָט ערשט נישט לאַנג אַ דאָקטאָר בעוויזען, אַז אַ געוויסע מעדיצינישע מיטעל, כמעט דאָס איינציגע ווירקזאַמע און פילבענוצטע אין האַרץ־קראַנקהייטען, ווערט אָן דעם כח צו ווירקען, ווען דער קאַלך־שטאָף, וואָס עס פערמאָגט געוועהנליך, איז אויסגעוועפּט, חוץ ליידען אויך אויף פערשידענע אופנים, ווען מען נעהמט ביי זיי אַוועק וויטאַמינען און מינעראַלען, ביי מענשען, וואָס ערנעהרען זיך מיט שטאָפען, וואָס זענען אָרעם אין וויטאַמינען און מינעראַלען, ווערט דאָס אַלגעמיינע געזונט זייערס שטאַרק אונטערגעגראָבען, און קלאָגען זיך אויף אַלערליי חולאת'ען.

עס איז דאָך דעריבער זעלבסטפערשטענדליך, אַז ווען אַנדערע מוסקולען פון אונזער קערפּער ליידען, ווען זיי פעהלט אָט די נויטיגע מינים, היינט פאַרוואָס זאָל דער האַרץ־מוסקול, וואָס איז דער שווערסטער אַרבייטער פון אַלע אברים אונזערע, נישט שלאַף ווערען נאָך מעהר פון אַלע אַנדערע? איז דער תירוץ, אַז ער ווערט טאַקע נעבעך גוט קראַנק און מ'דאַרף אויף איהם טאַקע רחמנות האָבען און איהם זעהן בעצייטענס ראַטעווען. און כדי די מאָס פון אַ שוואַך האַרץ זאָל פערפיהלט ווערען פון צופיל פעטקייט, קומט נאָך צו דער חסרון, וואָס פעטע מענשען האָבען נאָך אַ טבע צו זיין פויל און מיידען אויס יעדען אַרט פון פיזישער בעוועגונג, און דאָס איז דאָך שוין אַ דבר ידוע, אַז וואָס ווייניגער אַ מוסקול ווערט געאיבט, אַלץ מעהר ווערט ער אָפּגעשוואַכט און אויסגעטרענצעלט.

איך רעכן, אַז מ'דאַרף דעם לעזער קיין פינגער אין מויל נישט אַריינלעגען. עס איז איבעריג לאַנג מאַריך צו זיין, וואָס עס איז נויטיג צו טון, כדי נישט צו קומען צו אַזאַ לאַגע. די רפואה איז אַ גאַנץ פּשוטע. אַרום די פערציגער יאָהרען דאַרף אַ מענש אָנהויבען ווייניגער עסען (ווי אויף צו להכעיס ווערט גראָד דעמאָלט דער אַפּעטיט שאַרפער) אין אַלגעמיין און מעהל־שפּייזען און זיסע נאַשערייען — נאָך ווייניגער. עסען אַ סך פרישע פרוכטען און גרינסען און מאַכען פיל קערפּערליכע איבונגען אויף דער פרייער לופט. אָפטמאָל פּראָטעסטירט אַ פעטער פּאַציענט מיט אַ שוואַך האַרץ, ווען מען ראַט איהם צו געהן אַ סך אויף דער פרייער לופט. „ס'טייטש, דאָקטאָר לעבען, ווי אַזוי קאָן איך געהן", טענה'ט אַזאַ פּאַציענט, „איך אָטעם דאָך קוים". ער ווייסט נעבעך נישט, אַז טאַקע דערפאַר האָט ער קיין כח נישט, און דערפאַר פערכאַפּט איהם דער אָטעם, ווייל ער מאַכט קיין בעוועגונג נישט און אַפּעטיט צום עסען האָט ער דוקא אַ גוטען, דערצו ליידט ער נאָך מן הסתם פון אַ פערשטאָפּטען מאָגען, אין וועלכען עס איז אגב אויך שולדיג דאָס אומבעוועגליכקייט זיינס, און אַזוי ווערט ער וואָס אַ טאָג פעטער און שוואַכער און האַלט זיך אין איין קלאָגען, אַז קיין דאָקטאָר קאָן איהם נישט העלפען. און דאָס איז טאַקע אמת אויך, מחמת די ריכטיגע הילף ליגט אין איהם און נאָר אין איהם אַליין.

——=:§:=——

די „ענטמענשונג" פון פראנקרייך

(א בריף פון פאריז).

צוריק מיט 200 יאהר איז פראנקרייך געווען לויט דער בעפעלקערונג דאס געדיכטסטע לאנד אין אייראפע. אויף הונדערט אייראפעער זענען געווען 35 פראנצויזען. איצט האט זיך פראנקרייך אראפגערוקט אויפ'ן צעהנטען ארט און אויף הונדערט אייראפעער זענען שוין פאראן נאר אכט פראנצויזען. אין עטליכע צעהנדליג יאהר ארום וועט דער פראצענט נאך פערקלענערט ווערען.

די דאזיגע און אנדערע אנאלאגישע ציפערען וועלכע בעווייזען די אלץ־וואקסענדע נישט־אנגענעהמע קאטאסטראפע, ווי עס האט די ערשיינונג בעצייכענט לעאן דאדע, ווערט יעדעס יאהר בעהאנדעלט אויף די „געבורטס־קאנגרעסען" און די פראגע וועגען דער צוקונפט פון דער פראנצויזישער ראסע ווערט די הויפט־פראגע אין דער גאנצער פרעסע אויף עטליכע טאג. נאכדעם גיהט די פראגע אראפ פון דער טאג־ארדנונג, ווייל זי איז אנ'אלטע, אבער נאך דער מלחמה איז די פראגע בעדייטענד פערשארפט געווארען. די בעפעלקערונג פון פראנקרייך האט אנגעהויבען זיך פערקלענערען נאך אין דער צווייטער העלפט פון דעם פערגאנגענעם יאהרהונדערט, און איצט פאלען די געבורטען און די טויט־פאלען כמעט צוזאמען מיט א קליינעם עודף פון די געבורטען.

עס זענען אבער פאראן אפטימיסטען, וועלכע זעהען קיין שום קאטאסטראפע נישט. זיי זאגען: פראנצויזען, וועלכע ווילען נישט האבען קיין קינדער, פאלגען דעם נאטור־געזעץ: וואס מעהר דער מענש דערווייטערט זיך פון א בהמה, אלץ ווייניגער דורות האט ער. די סטאטיסטיק האט פעסטגעשטעלט, אז פונ'ם יאהר 1920 ביז 1924 האט זיך די בעפעלקערונג בכלל פערגרעסערט אויף פערצעהן פראצענט. ביי אזא טעמפא וואקסען וועט די בעפעלקערונג אין פופציג יאהר ארום פערדאפעלט ווערען און אין עטליכע הונדערט יאהר ארום בוכשטעבליך פערטרינקען די ערד. אויף יעדען קוואדראט מעטער וועט אויסקומען 18 מענשען א חוץ אלע אנדערע לעבעדיגע בעשעפענישען.

צום גליק פון אונזערע דורות דראהט זיי נישט אזא מין קאטאסטראפע. ביי אלע ציוויליזירטע פעלקער פאלען די צאהל געבורטען. די געלעהרטע ווירכעלם און פירל האבען געפרובט פעסטשטעלען די ציקלען פון פערשטארקטער און שוואכערער „געבורטס־פראדוקטיוויטעט" ביי די גרויסע פעלקער. לויט זייער אויסרעכענונג, וועט די בעפעלקערונג פון די פעראייניגטע שטאטען אין יאהר 1950 בעשטעהן פון 130 מיליאן מענשען און בלייבען שטעהן אויף 130 מיליאן. צו דער צייט וועט ענגלאנד האבען 50 מיליאן איינוואוינער און צוקומענדיג צו 73 מיליאן בלייבען שטעהן. פאר דייטשלאנד זעהט פירל פאראויס א מאקסימום פון דער בעפעלקערונג 120 מיליאן, פאר איטאליען 50 מיליאן, פאר פראנקרייך 42 מיליאן, מיט 5—6 מיליאן מעהר ווי איצט.

עס איז מעגליך, אז די דאזיגע אויסרעכענונגען זענען איננאנצען ריכטיג, נאר פאר פראנקרייך איז א קליינע טרייסט דאס, וואס אויך אנדערע פעלקער וועלען געהן דעמזעלבען וועג, וואס זי, פראנקרייך איז אויף דעם וועג שוין ווייט פערגאנגען און די איבריגע שטעלען אין דער הינזיכט ערשט די ערשטע טריט. די פאליטיקער און די מענשען, וועלכע פערטראכטען זיך איבער דער צוקונפט פון דעם לאנד, אינטערעסירט, פערשטעהט זיך, די נאהענטע צוקונפט, די נישט בעקוועמע פערהעלטניש פון דעם לעבעדיגען מענשען מאטעריאל פון פראנקרייך אין פערגלייך מיט די איבריגע נאציעס. עס איז קלאר, אז דער „אייביגער שונא"— דייטשלאנד פערמאגט צוויי מאל מעהר בעפעלקערונג. די פערקלענערטע בעפעלקערונג ברענגט מיט זיך די פערוויסטונג פון פראנקרייך, וואס ווערט פאמעליך פערוואנדעלט אין א לאנד, וועלכעס ווערט קאלאניזירט פון אנדערע פעלקער.

נישט לאנג האבען די צייטונגען מיט טרויער ציטירט און בערעכטיגט די ווערטער פון מוסאליני: „אין פראנקרייך ווערען די בעסטע, פרוכטבארסטע שטעלען פערוואנדעלט אין וויסטעס".

„ס'איז נוצלאז דאס צו לייקענען" שרייבט וועגען מוסאלינים רעדע דער רעדאקטאר פון דער פאפולערסטער צייטונג „ענטראנסיזשאן" — לעאן באלבי. — דאס איז אמת, עס איז גענוג זיך דורכצופאהרען איבער איינינע דרום־מערב'דיגע דעפארטאמענטען, כדי זיך אין דעם צו איבערצייגען. גאנצע שטחים ליגען וויסט, די פערמעס זענען פוסט, די טירען און די פענסטער פערמאכט, די הייזער רואינירט. מען קען אפפאהרען עטליכע קילאמעטער און נישט בעגעגענען קיין איין לעבעדיגען מענש.

אמת, די פוסטקייט פון די דערפער און פעלדער ערקלערט זיך נישט דערמיט, וואס אויך די פויערים זענען געקומען צום געדאנק וועגען איין־קינדער־סיסטעם. עס געהט א גרויסער דראנג פון דארף אין שטאט אריין, ווי אומעטום נאך דער מלחמה. די הויכע פערדינסטען, דאס פייער פון די שטאטישע פערוויילונגען ציהען אין שטאט אריין די דארפישע יוגנט, און אזוי ווי די יוגנט איז נישט צאהלריך, בלייבען די דערפער פוסט.

הונדערטער טויזענד אויסלענדישע דארפס־ארבייטער קומען יעהרליך קיין פראנקרייך, פיל בלייבען דארט, נעהמען ערד אין פאכט, קויפען די פוסטע ערד. אין דרום־פראנקרייך האבען זיך געבילדעט און עס וואקסען פון יאהר צו יאהר גאנצע איטאליענישע און שפאנישע קאלאניעס.

די „היימישע" זאגען, אז באלד וועט „מעהר" פון דער געמיינדע זיין אנ'אויסלענדער. פראנקרייך אונטערשטיצט די קאלאניזאציע, און בעמיהט זיך נאר, אז די אנגעקומענע זאלען זיך וואס שנעלער צוזאמענגיסען מיט דער גרונד־בעפעלקערונג. דער נייער געזעץ וועגען נאטוראליזאציע פערלייכטערט זעהר אנצונעהמען פראנצויזישע בירגערשאפט.

עס איז פערשטענדליך, אז עס וואלט געוועזען ליבער, אנשטאט די צופלוס פון פרעמדען בלוט — אייגענע, פראנצויזישע און דערפאר פעהלט נים קיין רעצעפטען אויף צו קעמפען מיט דעם „מאלטוזיאניזם". עס איז כדאי צו אונטערשטרייכען, אז די פראנצויזישע ראסע האט נישט קיין שום סמנים פון ענטארטונג. אין די קאלאניעס אין אלזשיר און מאראקא ווי אויך אין קאנאדא האבען די פראנצויזישע קאלאניסטען נישט ווייניגער קינדער ווי די אנדערע קאלאניסטען. נישט קוקענדיג אויף דער פערשפרייטער מיינונג, אז די פראנצויזען זענען אנהענגער פון פרייער ליבע און קליינע ליבעס־געשיכטעלעך איז דער פראנצויז א גוטער פאמיליען־מענש, און האט גערן חתונה. אויף צעהן טויזענד איינוואוינער קומט פאר אין פראנקרייך ניינציג חתונות, אין ענגלאנד 76 און אין דייטשלאנד 70. (דעם מאקסימום גיט בעלגיען 105).

צום אומגליק גיבען די פיל חתונות ווייניג געבורטען, א חוץ דעם איז די קינדער־שטערבליכקייט אין פראנקרייך זעהר גרויס: 18,1 אויף 100, אין ענגלאנד שטארבען 12,3 און אין דייטשלאנד 11,8 קינדער אויף 100 געבוירענע, און די לעצטע יאהרען איז אפילו צו בעמערקען א לייכטע פערקלענערונג אין דער שטערבליכקייט פון קינדער. אפצוהיטען דאס לעבען פון די שוין געבוירענע קינדער איז, זעהט אויס, א לייכטערע אויפגאבע, ווי ארויסצורופען צום לעבען די „נישט געבוירענע נשמות", וועלכע די מאמעס און טאטעס ווילען נישט געבען קיין לעבען, נישט קוקענדיג אויף די אלע דרשות פון מאראליסטען און פאליטיקער.

„די אלטע נאציעס, פארזיכטיגע און גענייטע האבען פערקלענערט זייערע געבורטען א דאנק דעם אונבעוואוסטזיניגען אינסטינקט, כדי אונטערצוהאלטען דאס גלייכגעוויכט צווישען דער ענגלישער מאסע און דעם רייכטום, וועלכעס איז זעטיג פאר'ן לעבען", אזוי האט די טעג געשריבען אן'אנגעזעהענער מיטארבייטער פון דעם אקאדעמישען „טאן", בעהאנדלענדיג די פראגע וועגען „מענשען־פראדוקציע", אבער אויך ער מוז מודה זיין, אז אין דער הינזיכט פון „גלייכגעוויכט" זענען די פראנצויזען אריבער די גרעניץ, אזוי ווי זיי האבען געעפענט די עקזיסטענץ־מעגליכקייטען פאר אויסלענדער, וועלכע דעקען דעם דעפיציט פון דער פראנצויזישער בעפעלקערונג. „דער אונבעוואוסטזיניגער אינסטינקט איז אין דעם פאל פערטוישט געווארען מיט דעם „בעוואוסטזיניגען ווילען" און די פראנצויזישע מוטער האט נאר איין קינד, ווייל נישט זי און נישט איהר מאן ווילען מעהר נישט האבען.

און נישט נאר אין פראנקרייך איז צו בעמערקען די ערשיינונג: אין ענגלאנד האט דער בעוואוסטער דעמאגראף דאקטאר האלירע אויפגעהויבען א טומעל: „דער מוטער אינסטינקט ביי דער געגענווערטיגער ענגלישער פרוי איז איננאנצען דערשטיקט". אין פראנקרייך טומלען די „געבורטס־קאנגרעסען", עס איז נאר וואס געשלאסען געווארען דער צעהנטער קאנגרעס. בעהאנדלענדיג די סטאטיסטיק פון די געבורטען אין דער לעצטער צייט, מוזען די קאנגרעסיסטען מודה זיין, אז זייערע רעזאלוציעס, רעדעס און פראפאגאנדע האבען צו גארנישט געבראכט, קיין איין „איבריג קינד" נישט; נישט איבערצייגט קיין איין פראנצויזישע פאמיליע אהעקצווארפען דעם סיסטעם פון זיך אפהאלטען פון קינדער האבען, פונקט אזוי האט קיין קינד נישט צו פערדאנקען זיין לעבען די פרעמיעס, וועלכע די פראנצויזישע אקאדעמיע גיט ארוים די גרויסע פאמיליעס. עס ווערען פרעמירט די פאמיליעס, וועלכע וואלטען סיי ווי, אהן שום פרעמיעס, געהאט קינדער.

די פערפלאנטעטע פראגע וועגען די סיבה פון „ענטמענשונג" האט אונערווארטע זייטען.

אין פראנקרייך זעהט דאס געזעץ פאראויס, אז דעם פאטערס ירושה ווערט צוטיילט צווישען אלע יורשים. דער פאטער וויל נישט, איבערהויפט אין דארף, אז זיין שטיקעל ערד זאל צוברעקעלט ווערען, און עס טרעפט, אז אין צוויי דערפער הערשען צוויי סיסטעמען פון קינדער־האבען, אין איין דארף הערשט דער „איין־קינדער־סיסטעם", אין צווייטען 5—6 קינדער אין א פאמיליע און שטענדיג ווייזט זיך ארויס, אז דאס דארף, וואו עס זענען פערהאן א סך קינדער, בעשטעהט נישט פון ערד־אייגענטימער, נאר פון ארענדאטארען, פאר וועלכע נאך א קינד איז נישט קיין געפאהר פון צוטיילען די ערד, נאר א געוואונשענער ארבייטער.

אין דעם צעטעל פון מיטלען צו העכערען די געבורטען שפילט דאס געזעץ וועגען ירושה נישט די לעצטע ראלע, עס איז שווער צו זאגען, וואס פאר א ווירקונג עס וואלט געמאכט, ווען דאס אלטע געזעץ וועגען נישט צוטיילען די ירושה וואלט צוריקגעשטעלט געווארען. עס איז אבער א צווייפעל, צי וואלט עס עפעס געהאלפען. די סיבה פון דער „ענטמענשונג" פון די קולטורעלע פעלקער איז די קולטור אליין, דער פראגרעס, דאס דערווייטערן זיך פונ'ם מענשען פון דער סטאדיע ווען „בעפעלקערען די ערד" איז געווען דער הויפט־געזעץ פון דער מענשליכער עקזיסטענץ.

א. ס.

ליבע?..

קאפיטלעך פון מיין רייזע טאג־בוך.

פון סארא ב. סמיט

בעקענט האב איך זיך מיט איהר אין פאריז, און פון דער ערשטער שעה אן האב איך געפיהלט, טראץ דעם וואס זי בעריהרט מיך נישט, האלט זי זיך דאך אן מיר מיט ביידע הענט. צו יעדער געלעגענהייט, ווען מיר האבען זיך בעגעגענט. האבען איהרע שעהנע אויגען געקוקט אויף מיר מיט אזא מארנער, טרויעריגער אויפאדערונג, אז מיר האט זיך אויסגעדוכט, אז זי מאהנט עפעס פון מיר.

וואס וויל זי? עס איז געווען שווער צו פערשטעהן איהרע רעדעוודיגע אויגען.

איך האב איהר בעטראכט און אין איהר געזעהן די שעהנע דאמע פון דער וועלט. א פרוי מיט אויסערגעוועהנליך פיינע מאנערען, עלעגאנט און אזוי קלוג, אז פאר איהר צונג איז געווען גאנץ לייכט אפצוהאלטען עטליכע דועלען מיט נאר שארפזיניגע מענער.

ווער איז זי? דאס האב איך זיך נישט געקאנט דערוויסען. זי האט מיך שטארק פעראינטערעסירט. מען האט לייכט געקאנט זעהן, אז אונטער איהר איבערפלעכליכער פריוואליטעט און לייכטער געלעכטער ליגט א טיף בעהאלטענער וועהטאג.

איך האב איהר בעגעגענט אין רעסטאראנען, שטענדיג אין דער געזעלשאפט פון מענער, שטענדיג גוט געשטימט, פיין געקליידט און זעהר גוט אינפארמירט איבער וועלט־פראגען.

איין אוונט, קורץ פאר מיין אפפאהרען פון פאריז, האט מיך די דאמע בעזוכט.

עס איז שוין געווען נאך עלף א זייגער. דער ארקעסטער האט שוין געשפילט דעם לעצטען נומער. דער גרויסער זאל איז שוין געווען כמעט לעדיג. מיר זענען געזעסען אין א ווינקעל און געטרונקען טיי. יענעם אוונט האט זי אויסגעזעהן זעהר מיד. איבערהויפט האט איהר נישט געפאסט די ראהם פון דעם טיפען, ברוינעם שטוהל.

„איהר פאהרט שוין באלד אוועק?" — האט זי מיך געפרעגט.

„איבערמארגען" — האב איך געענטפערט און אומגערולדיג געקוקט אויף דעם גרויסען זייגער. איך האב זיך געפיהלט מיד און נישט איבעריגנס געשטימט פאר א בעזוך.

„זאגט מיר דעם אמת, קאנט איהר מיך לייענען ווי אנ'אפענעם בוך, אדער קום איך אייך פאר ווי א רעטעניש?" — האט מיר די פרוי פלוצלינג געפרעגט.

איך האב זיך געפיהלט אין א פערלעגענהייט; זאל איך איהר זאגען, אז די עטליכע וואכען, וואס איך קען זיך מיט איהר, האב איך אפט געטראכט וועגען איהר?

„איהר אנ'אפענער בוך? ניין, אין געגענטייל..."

זי האט מיך נישט געלאזט פערענדיגען דעם זאץ:

„אט אזוי איז גוט, איצט וועט מיר לייכטער זיין מיט אייך צו רעדען!"

איך האב שוין מעהר אויפ'ן זייגער נישט געקוקט, איך האב געוואוסט, אז די פרוי איז מיר געקומען דערצעהלען איהר „לעבענס־געשיכטע".

„מיר האבען זיך בעגעגענט אומגעפעהר אכצעהן מאל אין די עטליכע וואכען וואס מיר קענען זיך, יא? ווייסט איהר, איך בין געוועזען זעהר נייגעריג צו מאכען א גוטען איינדרוק אויף אייך."

„אבער פארוואס?"

„דאס וועט איהר זיך שפעטער דערוויסען; אפשר וועט דאס אפמעקען דעם שלעכטען איינדרוק, וואס איך האב געמאכט אויף אייך."

„אבער, איהר האט א טעות" — האב איך גענומען איהר פערזיכערען. זי האט מיך ווידער נישט געלאזט פערענדיגען.

„נו, איהר וועט דאך מיר נישט זאגען, אז דער פאקט וואס איהר האט מיך יעדעס מאל געזעהן אין דער געזעלשאפט פון אנדערע מענער, האט אין אייך נישט סטימולירט געוויסע פראגען? איך ווייס עס. א סך מאל ליד איך צוליב דעם, א סך מאל לאז איך אראפ דעם קאפ און ווער טרויעריג און א סך מאל לאך איך פון זיך, פון מיין וועלט, פון מיין גאנץ לעבען."

איצט איז מיר איהר קול פארגעקומען היסטעריש, — נישטא מעהר דער זיכערער, שניידענדער קול פון א שעהנער און קלוגער פרוי, וואס איז זיכער מיט זיך.

איך האב זיך ארומגעקוקט. די אנוועזענדע אין זאל זענען געווארען שיטערער, דער ארקעסטער האט שוין מעהר נישט געשפילט. די טיי אין אונזערע טאשען איז געווארען קאלט. די פרוי האט זיך צוגערוקט נעהנטער צו מיר.

„איך שטעל זיך פאר, אין וועלכער קאטעגאריע איהר האט מיך אריינגעשטעלט: א פרעהליכער פויגעל. וואס פליהט פון שטאט צו שטאט — פון מאן צו מאן — און וואס עס טוט זיך אונטער דער מאסקע פון פרעהליכקייט ווייסט קיינער נישט. דער פאקט איז, אז איך וויל זיך מיט אייך דורכרעדען, ווייל איהר זייט א שריפטשטעלערין, און דערפאר בין איך זיכער, אז איהר וועט מיך גוט פערשטעהן. און רעדען וויל איך מיט אייך דערפאר, ווייל איהר זענט פון אמעריקע, — מיט אמעריקע וועל איך באלד אנקערען נאהענטע קרובים, — איך ריכט זיך חתונה צו האבען מיט אנ'אמעריקאנער מאן!"

זי האט ווי ארויסגעדונערט די ווערטער; דערנאך האט זי געקוקט אויף מיר און ציניש געשמייכעלט.

„איך ווייס וואס אין אייער מוח קומט פאר" — האט זי שטיל געזאגט „איך און הייראט, עפעס א שלעכטער שידוך, הא?"

„פארוואס? אין געגענטייל!"...

איך האב נישט געקאנט ווייטער רעדען. די פרוי איז געווען גערעכט. אזעלכע געדאנקען האבען זיך ווירקליך געפלאנטערט אין מיין מוח. פאר מיר איז זי אין יענעם מאמענט געווען קלאר, גלייך ווי א סקולפטאר וואלט געווען זי אויסגעהאקט. איך האב איהר געזעהן אלס שעהנע, פרעהליכע פרוי, וואס פליהט ארום פון קאפע צו קאפע, שטענדיג אין דער געזעלשאפט פון מענער, אבער אלס פערהייראטע פרוי האב איך איהר נישט געקאנט זעהן.

מיר איז איינגעפאלען א געדאנק איך וועל איהר ווארענען וועגען אמעריקע. פארוואס האט זי זיך עפעס אויסגעקליבען אנ'אמעריקאנער חתן?

„ווייל ער איז דער איינציגער, וואס שלאגט מיר פאר הייראט" — האט זי אין א פלאכען, טרויעריגען קול געענטפערט.

די שטילקייט צווישען אונז איז געווען נישט קיין אנגענעהמע, — עס האט מיך פערדראסען, פארוואס דער ארקעסטער האט שוין מעהר נישט געשפילט.

„איך בין זעהר מיד" — האט די שעהנע דאמע געזאגט. „די מענער, מיט וועלכע איך פערברענג, זענען מעהרסטענס זעהר קלוגע, — איך דארף כסדר זיין וואך און מונטער. מען ווערט מיד. דאס שלאגען זיך כסדר מיט דעם לעבען נעהמט ארויס יעדען ביסעל כח פון די ביינער. מיר געפעלט דאס בילד: איך וועל זיין א פערהייראטע פרוי אין אמעריקע — א בורזשואַ, א מאמע, פאר וועמען איהר מאן וועט זארגען, הא!"

„קענט איהר זיך מיט דעם מאן שוין א לענגערע צייט?"

„פיר טעג האבען מיר צוזאמען פערבראכט. פיר טעג אין ווין. איהר ווייסט דאך, ווין איז מיין שטענדיגער וואוינארט; אין פאריז קום איך בלויז ווען עס איז דער טוריסטען־סעזאן, — אהער קומען פרעהליכערע מענשען, איהר ווייסט דאך..."

יא, איך ווייס...

„איהר קענט זיך מיט איהם בלויז פיר טעג. און איהר ווילט מיט איהם פאהרען אין אמעריקע! וואס ווייסט איהר וועגען דעם מענשען?"

„און וואס ווייסט ער וועגען מיר? וואס ווייניגער ער ווייס, אלץ בעסער פאר אונז ביידען. ער זעהט אויס צו זיין א גוטער. ער איז איצט אין רוסלאנד. געפאהרען אויף א בעזוך צו זיינע עלטערן. ער שרייבט מיר בריף, וועלכע וואלטען א יונג מיידעל פערברענט. אין נאך א וואך ארום וועט ער דא פערבייפאהרען, ער וויל מיט מיר חתונה האבען און מיך מיטנעהמען מיט זיך."

„ווייסט איהר, אז אין אמעריקע זענען פערהאן זעהר שטרענגע גט־געזעצען? האט איהר שוין ארומגעטראכט..."

„ווער קימערט זיך דערמיט? געזעץ, הייראט. מיר געפעלט דער געדאנק פון הייראט צוליב עטליכע אורזאכען. ערשטענס, איז ער דער איינציגער וואס איז א נאר — און דערפאר אליין דארף איך שוין מיט איהם חתונה האבען. צווייטענס, וואלט א הייראט געווען א גאנץ גוטע זאך — עס וואלט אריינגעבראכט מיין שטורמישען לעבען אין א געוויסען האפען."

„און פון וואנען ווייסט איהר, אז דער האפען וועט זיין א בעקוועמער? ווי איך זעה, טראגט איהר טייערע קליידער, איהר זענט געוועהנט צו לוקסוס..."

זי האט מיך אונטערגעבראכען:

„ער דערצעהלט מיר, אז ער איז אנ'אויפזעהער אין א פאבריק, — דאס איז דאך אנ'אנגעזעהענע שטעלע אין אייער אמעריקע, ניין? — און ער פערדינט פינף־און־זיבעציג דאלאר א וואך."

איך האב בעהאלטען א שמייכעל... צו איהר האב איך געזאגט:

„איך וויל אייך נישט אנטמוטיגען, אבער אין ניו יארק איז פינף־און־זיבעציג דאלאר א וואך זעהר ווייניג געלד. פאר אייך וועט עס זיין גאר ווייניג. אויב איהר האט דעם הער ליב..."

א הארט, מעטאלען געלעכטער האט איבערגעשלאגען מיינע רייד:

„ליב? ליב?" — האט די פרוי אין א היסטערישען קול איבערגעחזר'ט — „ווער רעדט עס היינטיגע טעג וועגען ליבע? ליב נאר!..."

איידער זי האט זיך מיט מיר געזעגענט, האט זי נאכאמאל איבערגעפרעגט:

„רעכענט איהר ווירקליך, אז פינף־און־זיבעציג דאלאר א וואך איז קליין געלד אין ניו יארק?"

„פאר אייך, יא."

באלד נאכדעם איז זי אוועקגעגאנגען. איך בין געבליבען זיצען איבער מיין קאלטען טיי. איך ווייס נישט וועמען איך האב א טובה געטאן, דעם יונגענמאן, וואס איז געפאהרען אויף בעזוך צו זיינע עלטערן אין רוסלאנד, אדער דער שעהנער וועלט־פרוי, וועלכע וואלט זיך געווען דערשטיקט אין דער וואכעדיגקייט פון זיין לעבען?...

ווי די אמאליגע יודען פלעגען לייענען א צייטונג

75 יאָהר ווי די ערשטע העברעאישע צייטונג „המגיד" האָט אָנגעהויבּען צו ערשיינען.

פון י. מארק

דער „המגיד", די ערשטע העברעאישע צייטונג, וועלכע האָט אָנגעהויבּען צו ערשיינען מיט אַ יאָהר 75 צוריק, איז ווירקליך געבּוירען געוואָרען אין אַ מזל'דיגער שעה. אָפּגעלעבּט אַ לאַנגען לעבּען אין עושר און כבוד און געשטאָרבּען מיט אַ נאַטיר־ליכען טויט — פון עלטער־שוואַכקייט.

דער „המגיד" האָט געהאַט די דאַנקבּאַרסטע לעזער, וואָס אַ צייטונג קען האָבּען; לעזער, וועל־כע פלעגען איהם דורכלייענען פון אָנהויבּ ביז צום סוף, פונ'ם „על המדינות בו יאמר" ביז צו דער לעצטער מודעה „להנחיל אוהב יי"ש של פסח".

בּיינעטראַגען האָט דערצו, וואָס דער „המגיד" האָט די אַלע לעזער אַליין דערצויגען אין זיין גע־שמאַק, און אויך דורך דעם, וואָס ער איז פערבּלי־בּען כל ימיו אַ „פּאָרעזוער", אַ צוגענגליכע צייטונג פאַר אַלע ריכטונגען אין יודענטום. זיין מאָטאָ „האמת והשלום אהבו" האָט געצויגען מעהר לעזער, מי דער אָרטאָדאָקסישער „הלבנון" מיט זיין „דרך אמונה בחרתי" און ווי דער השכלה'דיגער „המליץ" מיט זיין „ויהי אור".

דער צייטונגס־לעזער פון היינט, וועלכער נעמט שוין מעהר נישט אין האַנט אַריין נאָכמיטאָג אַ מאָרגען־צייטונג, ווייל די נייס איז שוין פאַר איהם צו אַלט און אינטערעסירט איהם שוין נישט מעהר, קען זיך גאָרנישט פאָרשטעלען, ווי אונזערע גוטע זיידעס זענען אויסגעקומען מיט אַ קליינער וועכענט־ליכער צייטונג פון 4 בּרעקלעך זייטען, וואָס פלעגט אָנקומען צו זיי אין כמה וואָכע אַרום נאָך איהר ערשיינונג, און ווי האָבּען זיך נאָך געקוויקט מיט די „נייס", אַקוראַט ווי דאָס וואָלט היינט אָדער נעכטען געשעהן.

איך געדענק, אַז אין דער צייט פון דער רוסיש־טערקישער מלחמה, אין יאָהר 1877, איז אָנגע־קומען דער „המגיד" אין אונזער שטעטעל מיט די זעהר וויכטיגע נייעס, אַז די רוסען זענען שוין ב"ה אַריבּער דעם דונאַי, בעת מ'האָט זיי שוין געהאַט פון דאָרט מיט וואָכען לאַנג צוריקגעטריבּען!

באמת, לויט די דעמאָלסדיגע לעבּענס־בּעד־רינגונגען און אומשטענדען איז טאַקע טעכניש נישט מעגליך געווען צו בּעקומען די נייעס פון „המגיד" אין אַ רוסיש־פּוילישער שטעטעל פריהער ווי אין זיבּען־אַכט וואָכען נאָך דער פּאַסירונג. אין יענער צייט איז נאָך נישט געווען די מאָדע צו בּענוצען דעם טעלעגראַף פאַר צייטונגס־נייס, אַז אפילו אין די גאַנץ גרויסע אייראָפּעאישע צייטונגען איז דאָס אויך געווען אַ זעלטענהייט.

דער „המגיד", וועלכער איז אַרויסגעגאַנגען אין דעם שטעטעל ליק (אָסט־פּרייסען), פלעגט גע־וועהנליך שעפּען זיינע „נייס" פון די דערבּייאיגע קעניגסבּערגער צייטונגען, וואָס זיי ווידער פלעגען דאָס אַרויסנעהמען פון די פּאַריזער, לאָנדאָנער און בּערלינער צייטונגען, אַזוי אַז בּעת די „נייס" האָבּען זיך געדרוקט אינ'ם „המגיד" זענען זיי שוין אַלט געווען איבּער אַ וואָך צייט. אָפיציעל האָט דער „המגיד" געדאַרפט אַרויסגעהן אַלע מיטוואָך, אָבּער ווי האָט געזאָגט דער צעכאַנאָווער רבּי, בּעת ער האָט צום ערשטען מאָל געזעהן די אייזענבּאַהן פאָהרענדיג „אַלץ פערשטעה איך, נאָר איינס פערשטעה איך נישט, — וואָס איז די גרויס איילעניש אויף זיי!" און אַזוי זיך, נישט איילענדיג, פלעגט אָפט פּאַסירען, אַז די צייטונג איז ערשט פאַרטיג געוואָרען דאָנער־שטאָג אָדער גאָר פרייטאָג. מילא, פלעגט מען בּאַלד אָפּשיקען די צייטונג, אָבּער די „מגידים" פאַר רוסלאַנד און פּוילען, — אַזוי ווי מ'האָט זיי פריהער געמוזט שיקען צום צענזאָר — איז מה רעש? וואָס איז דאָ די איילעניש צו שיקען די צייטונג נאָך פאַר שבת?...

נאָך שבת האָט מען אָפּגעשיקט די פּעק „מגירים" קיין ווערבּאַלאָוו, דאָרט זענען זיי גע־וועהנליך געלעגען אַ וואָך און מעהר, בּיז די בּעאַמ־טע פון טאַמאָזשנע האָבּען זיי אָפּגעשיקט צום צענזאָר קיין ווילנע. די טבע פונ'ם צענזאָר איז אויך געווען זיך נישט צו איילען. אַגב האָט ער נויטיג גע־האַט מיט גרויס פּאָרזיכטיגקייט דורכצוקוקען פון אָנפאַנג בּיז'ן סוף און שטענדיג געפינען וואָס אויס־צומעקען, — צי מ'האָט עס געדאַרפט אָדער נישט. ויינער אַנ'איין־איינציגער מעק האָט שוין אָנגעמאַכט אַרבּייט אויף אַ גאַנצען טאָג, אויסצומעקען די טריפה שטעלען אין אַלע הונדערטער קאָפּיעס, אַזוי אַז אויפ'ן בּעסטען אופן, פלעגט שוין דער „המגיד" נישט אַרויסגעהן פון דער צענזור פריהער ווי אין אַכט טעג אַרום.

לויט דעם דאָזיגען חשבון האָט דער סוכן הכללי פונ'ם „המגיד" פאַר רוסלאַנד און פּוילען, — אַ געוויסער יצחק מיכאַלאָווסקי פון ווילנע — נישט אַרויסבּעקומען דעם המגיד פון דער צענזור על־כל־פנים, פריהער ווי אין אַ 4 וואָכען נאָך דעם ווי ער איז אָפּגעדרוקט געוואָרען, און זיך טאַקע תיכף גענומען צו דער אַרבּייט (ער מיט זיינע טעכ־טער) צו שרייבּען אַדרעסען, קלעפּען בּאַנדעראָלען און לייגען אויף פּאָסט.

אָבּער דאָס איז אַלץ געוועזט, אויבּ ער האָט בּעקומען די צייטונגען אין אַ מיטען־וואָכענדיגען טאָג; אויבּ אָבּער ער האָט זיי בּעקומען אין אַ דאָנערשטאָג אָדער גאָר פרייטאָג, האָט דאָך ווירק־ליך קיין זין נישט געהאַט צו נעמען זיך צו אַזאַ אַרבּייט ערב שבת, פלעגט מען עס שוין אָפּלייגען אויף נאָך שבת, — אויסגערוטעהייט אַרבּייט זיך דאָך בּעסער...

אַריבּער שוין אַ קיטאַ־לן פון אַ וואָכען פינף נאָכ'ן דרוקען, האָט זיך ערשט אָנגעהויבּען די סדי־ה „פּאָסט". זעהר ווייניג יודישע שטעטלעך האָבּען נאָך אין יענער צייט געהאַט די זכיה צו האָבּען בּיי זיך אַ פּאָסט־קאַנטאָר און זענען געווען אָנגעוויזען אויף אַ שליח, וועלכער פלעגט בּרענגען די פּאָסט פון דער נאָהענטער גרויסער שטאָט; דער שליח, וועלכער האָט נאָר געוואוסט פון בּרענגען בּריף, פלעגט זיך תמיד פערגעסען מיטצונעהמען די פּאָר „מגירים" פאַר דעם שטעטעל, און מען האָט גע־דאַרפט איהם עטליכע מאָל דערמאָהנען בּיז ער האָט זיי געבּראַכט.

ענדליך, אַז דער „המגיד" האָט שוין דער־לעבּט אָנצוקומען אין שטעטעל, האָט מען זיך צו־געכאַפּט צו די „נייס", ווי אַ הונגעריגער צום עסען, אָבּער געטון האָבּען דאָס געוועהנליך נאָר בּטלנים, אַ בּכבוד'יגער בּעל־הבּית וועט זיך נישט אַוועקזעצען אין אַ מיטען־וואָך לייענען צייטונגען. די גאַנצע וואָך פלעגט זיך ליגען דער „המגיד" איינגעוויקעלט אין בּאַנדעראָל, בּעהאַלטען אונטער'ן שפּיגעל, און ערשט שבת נאָכ'ן שלאָף, פלעגט זיך דער בּעל־הבּית נעמען צו איהם; גרינדליך און בּנעימות דורכגעלייענט, כדי צו קענען איבּערגעבּען אותו־

בּאות דעם עולם, וואָס איז געקומען צו מנחה און האָט געוואַרט מיט גרויס אומגעדולד אויף די „נייס"...

און נאָך אַלעם דעם, אסור אויבּ אַ היינטיגער צייטונגס־לעזער האָט אַזאַ הנאה און אַזאַ אינטערעס אין די לעזע־שטאָף פון זיין גרויסער טעגליכער פיל־פאַרבּיגער צייטונג, ווי אונזערע גוטע עלטערען מיט זייער פּיציגען וועכענטליכען „המגיד", זיי האָבּען ממש נישט דורכגעלאָזען קיין איין שורה, קיין זאַך האָט זיי נישט געגוריעט — און נורניקעס זענען דער־מאָלט אפשר געווען מעהר ווי איצטער — זיי האָבּען זיך געפיהלט פאַמיליאַר מיט די אַרויסגעבּער פון דער צייטונג, מיט די אַלע קאָרעספּאָנדענטען און זאָגאַר געוואוסט יעדענס פּסעוודאָנים און זיין גאַנצען יחוס. און נישט ווייניגער מחותּנים געווען מיט די אַלע אַרויסגעבּער, וועלכער לעזער פון „המגיד" האָט נישט געקענט די אַלע סוחרים פון אחרונים, די אַלע אַגענטען, וועלכע פערקויפען שיפסקאַרטען, לייפּציגער און בּרוינשווייגער לאָטעריע־צעטלעך, די קעניגסבּערגער קאָמיסיאָנערען פון תּבואה און העריגג וכדומה? וועלכער לעזער האָט זיך נישט קורירט לויט'ן „דרכי הרפואה" פון „המגיד", וואָס האָט זיך געדרוקט יאָהרען לאַנג? ווער האָט נישט צוזאַמען מיט'ן „הרב המגיד" געהאָלפען זוכען די פערשוואונדענע מענער פון די עלענדע עגונות? וועלכער לעזער פון „המגיד" האָט נישט געוואוסט געגוי די פאַמיליע־פערהעלטנישען פון יעדען פּרינץ און פּרינצעסין, פון זייערע שידוכים, פון זייערע חתונות, אַפילו פון זייערע קימפּעטס?... אָט דעם דאָזיגען טייל האָט געפיהרט בּינקטליך פאַר צעהנד־ליגער יאָהר אין „המגיד" אַנ'אָרטאָדאָקסישער רב אין שטאָקהאָלם, אַ שוועדער רב. געווען! און צום גליק פון די לעזער האָט דער דאָזיגער רב מאריך ימים געווען און געוואָרען אַ ניינציגער. אַ דאַנק איהם, האָבּ איך שוין אַלס צוועלף־יעהריגער יונגעל געוואוסט פון אַלע יינקע ליבּעס, וואָס אונזער „שרה בּערנהאַרד" האָט געפיהרט. די דאָזיגע שרה בּת טובים איז תּמיד געווען די ליבּלינגס־טעמע פונ'ם דאָזיגען אָרטאָדאָקסישען רב און יאָהרען לאַנג האָט ער נישט דורכגעלאָזען כמעט איין קאָ־רעספּאָנדענציע, וואו ער האָט נישט דערמאָהנט „אונזער שרה" און שטענדיג דערבּיי בּעמערקט, אַז מיט איהר גרויסקייט איז זי מקדש שם ישראל בּעמים...

אויבּ פּערציטיגע יודען האָבּען געהאַט עפּעס אַ ידיעה אין פּאָליטיק, קומט דער קרעדיט דערפאַר אָט טאַקע דעם „המגיד". עס איז כמעט נישט גע־ווען איין לעזער, פון די זעכציגער און זיבּעציגער יאָהרען, וועלכער האָט נישט געוואוסט אַלע פּאָליטי־שע טריקען און דריידלעך פון אַ בּיסמאַרק'ן, פון אַ בּיקאָנספילד'ן, אַ גאַמבּעטאַ'ן, אַנ'אַנדראַשי'ן, אַ קאַוואור'ן און אַנדערע. וועלכער בּית־מדרש יונג, פּיינענדיג דעם „המגיד", האָט נישט געוואוסט אויסצוטייטשען די אַלע בּעהאַלטענע כונות און די געוויסע פּאָליטישע ניי־יאָהר רעדעס פון אַ נאַפּאָ־לעאָן, פון אַ ווילהעלם און פון אַ פראַנץ־יאָזעפּ'ן, אויף וואָס דער „המגיד" איז געווען אַ משונה'דיגער בּריה? מערקווירדיג, אַז טראָצדעם, וואָס דער „המגיד" האָט שטענדיג פאַרגעהויבּען די מעלות פון די דייטשען און די חסרונות פון די פראַנצויזען, פאַר וועמען ער האָט קיינמאָל אַ גוט וואָרט נישט געהאַט, — און דאָך, בּעת עס האָט אויסגעבּראָכען די מלחמה צווישען דייטשלאַנד און פראַנקרייך אין יאָהר 1870, זענען די מייסטע לעזער שוין געווען אַזוי ווייט פּאָליטיש־רייף, אַז נישט־קוקענדיג אויף דער מיינונג פון זייער אויטאָריטעטער צייטונג, זענען זיי דווקא געשטאַנען אויף דער זייט פון די פראַנ־צויזען.

דער פּאָליטישער חלק פונ'ם „המגיד", דער בּעקאַנטער „על המדינות בו יאמר", איז בּאמת געווען אַ געלונגענער, אָבּער דאָס איז אַלץ נאָר גע־וואָרען נאָך דעם, ווי דור גאָרדאָן איז געוואָרען דער רעדאַקטאָר; פאַר איהם איז אויך די דאָזיגע אָפּטיילונג פול געווען מיט בּטלנות.

איך וויל דאָ געבּען אַ קליינעם בּייספּיל, ווי דער אַרויסגעבּער זילבּערמאַן פלעגט שרייבּען פּאָלי־טיק. ער האָט געוואָלט אַמאָל דערצעהלען די לעזער פונ'ם סכסוך, וואָס איז אויסגעבּראָכען, ענדע די פופציגער יאָהרען, צווישען ענגלאַנד און כינע, און ער האָט דאָס ערקלערט אויף אַזאַ אופן:

„איך דאַרף דיר, בּרודער לעזער (אחי הקורא) געוויס נישט דערצעהלען דאָס ענגלאַנד איז אַ גרויסע מדינה, אַ מדינה, וואָס איז בּע־וואוסט צו אַלע יודען צוליבּ אונזער „משה מאָנטעפיאָרע'", וועלכער וואוינט דאָרט און איז אַ גרויסער תּקיף בּיי דער מלוכה, אָבּער וועגען כינע מוז איך דיר קלאָר מאַכען. בּוראי האָסטו געהערט, אַז עס איז פערהאַן אַזאַ מלוכה, דו ווייסט אָבּער נישט פון איהר גרויס־קייט, נו, העך זיך צו: פון דעם סאַמאָוואַר, וואָס שטעהט שטענדיג אויף דיין טיש טרינקסטו יעדען טאָג אַ געוויסע משקה, וואָס מען רופט מיט דעם נאָמען „טעע", אַ גוטע משקה, אַ געשמאַקע משקה. דער דאָזיגער סאַמאָוואַר געפינט זיך כמעט אין יעדער הויז ובּפרט אין רוסלאַנד, אַז מען קען ממש אָהן איהם נישט לעבּען. דאָס טרינקען טעע האָט זיין גרויסע מעלה, אַז צוליבּ זיין בּיליגקייט איז דאָס נישט קיין מאָנאָפּאָל פאַר רייכע, נאָר יעדער מענש קען זיך דאָס פערגינען".

און ער געהט אַזוי ווייטער, אויסרעכנענדיג די גרויסע מעלות פונ'ם דאָזיגען גראָז, וואָס מ'רופט טיי און עס וואַקסט אין כינע, זיך פערגע־סענדיג אָהן דעם גאַנצען סכסוך מיט ענגלאַנד...

נישט ווייניגער בּטלנות, נאָך אונזערע היינטיגע בּעגריפען, האָט דער „המגיד" אַרויסגעוויזען מיט זיינע שטענדיגע שירים ותשבּחות צו דער דייטשער קעניגליכער פאַמיליע. און אַזוי ווי די האָהענצאָ־לערנס זענען בּטבע קיין בּעזונדערע נישט געווען: היינט אַ חתונה, מאָרגען אַ געבּורט און סתם אַזוי אַ שמחה אין דער משפּחה, האָט דער ריבּער דער משורר פון „המגיד", אַ געוויסער א. שוואַרץ, וועל־כער פלעגט בּעשיינען זייערע שמחות מיט אַ העברעאישען שיר, שטענדיג געהאַט אַרבּייט. דרך אגב, זיך וועלענדיג צו חנפ'ענען צום רוסישען צענזאָר, פלעגט שוין דער אייגענער משורר אויך בּעזינגען די שמחות פונ'ם רוסישען קייזערליכען הויף.

Dr. med. I. WAJNBERG
CEGIELNIANA 47, tel. 26-02
אינערליכע קראַנקהייטען. ספּעציעל פאַר לונגען־און האַרץ־קראַנקהייטען, בּעשטראַהלונגען און קינסטליכע בּערג־זון. אין דערהיים פון 3—5 נאָכמיטאָג.
צוריקגעקעהרט.

Dr. med. St. Heinrich
POMORSKA 10, TEL. 47-67
ספּעצ. פון אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען בּעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־לאָמפּען־שטראַהלען
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 1—3 נאָכמ. און פון 5—7 אָוונד.

פערקויפט צום טייוועל.

(ראָמאַן). (62

ווען די פּאָליציאַנטען זענען אַריבּער דעם שוועל, האָט טאָליע שטיל אַ רוף געטון קליינען.

— אָט האָט איהר אַ קאָנווערט. איך האָבּ דעם בּריף געפונען אין איהר טאַש.

דער בּריף איז געווען אַדרעסירט צו קליינען, דעם אינספּעקטאָר פון אויספאָרשונגס־אַמט.

ער האָט תּיכף דערקאָנט דעם דינעם, פּינקט־ליכען כתב פון זאַרעמבּא'ן. האָט ער אויפגעריסען דעם קאָנווערט, אַרויסגענומען דעם פערשריבּענעם בּויגען, און איבּערגעלייענט:

„טייערער הער קליין!

איך האָף אויפריכטיג, אַז דאָס געצוואונגענע האַלגערען זיך אין אַ פעלד לעם סאָכאַטשעוו, האָט נישט איבּערגעלאָזט קיין שום שלעכטס אין אייך, און איך בּעט אייך איהר זאָלט פאַר מיר בּעטען ענטשולדיגונג בּיי אייער חבר, וועלכער האָט אָנגע־צינדען אַ צינד־העלצעל פּונקט אין אַזאַ מאָמענט, ווען ס'איז מיר אין קאָפּ געקומען דער משוגענער איינפאַל אויסצושיסען.

איך בּין זיך מודה, אַז איך האָבּ געהאַנדעלט נאַריש און נישט איבּערלעגט.

עס פערדריסט מיך בּאמת, וואָס איך האָבּ זיך נישט תּיכף בּעהערשט און נישט אָפּגעשפּילט בּיז'ן סוף די גוט־פערטראַכטע קאָמעדיע.

עס וואָלט דאָך דאַן אַלץ אַדורך על צר היותר טוב.

צוליבּ אַנ'אומגעריכטער קלייניגקייט, האָבּ איך געמוזט איינגאַנצען ענדערען מיינע פּלענער.

ווען איהר וועט בּעקומען דעם בּריף, וועלען מיר שוין זיין ווייט פון פּוילען, ד. ה. אין אַזאַ אָרט, וואו דאָך געלד, וואָס מיר האָבּען בּעקומען פון דער פריילין וויים, וועט אונז דערלויבּען צו פיהרען אַ בּאַלעבּאַטיש רוהיג לעבּען בּיז דער רבּונו של עולם וועט אונז נישט שיקען רופען צו זיך...

מיר האָבּען נישט געטון קיין שום בּייז דער פריילין וויים, און איך רעכען, אַז זי גופא וועט עס אייך בּעשטעטיגען.

איהר פערשטעהט עס דאָך אַליין, זעלבּסטפערשטענדליך, אַז מיר האָבּען זי געמוזט אַ בּיסעל אָנשרעקען, און עס איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז מען וועט דאַרפען לאָזען היילען אַ בּיסעל איהרע נערווען...

— אויסוואורף! — האָט קליין אַרויסגעציטערט צווישען די ציהן, און ווייטער געלייענט:

„איצט, ווען איך בּין פּטור פון אייער דיהרענ־דער אויפמערקזאַמקייט לגבי מיין פּערזאָן, וועל איך זיך דערלויבּען צו בּעפרידיגען מיין געפיהל פאַר שטאָלץ, און איך וועל פאַר אייך אויפּלעזען איינינע רעטענישען, איבּער וועלכע איהר הערט אוודאי נישט אויף צו טראַכטען.

אַז איהר וועט זיך אַלץ דערוויסען, וועט איהר, האָף איך, פערשטעהן, מיט סאַראַ בּריה'שקייט איך האָבּ אויסגעאַרבּייט און אויסגעפיהרט מיין קאָמפּלי־צירטען און אויסערגעוועהנליכען פּלאַן.

קודם־כל, גלויבּ איך, איז עס אַנ'איבּעריגע זאַך פאַר אייך צו דערצעהלען, אַז דאָס האָבּ איך אין דער בּאַל־נאַכט, אינ'ם זאַקסישען גאָרטען, איינגערוימט דער פריילין וויים די ווערטער: „גוט ס'וועט זיין געמאַכט"!

עס לוינט זיך אויך נישט צו דערצעהלען אייך, אַז דער פּלאַן מיינער איז שוין פאַרטיג געווען פון לאַנג. איך בּין געווען איבּערצייגט אין ערפאָלג, ווי־סענדיג, אַז מיר וועט אויסקומען צו טון מיט אַזאַ נערוועזע, עמפּפינדליכע פּערזאָן, ווי פריילין וויים איז.

איך האָבּ פון לאַנג אָן געזוכט אַ פּאַסענדען מאָמענט, כדי צוצוטרעטען צום פערווירקליכען מיין פּלאַן, און — צוריקקעהרענדיג זיך פון דעם דער־מאָהנטען בּאַל, האָבּ איך פּלוצים דערהערט די רעד פון דער פריילין וויים.

זי געדענקט אוודאי, ווי צו איהר איז צוגעגאַנגען אַ גרופּע פון רוימישע און גריכישע געטער... איך בּין די גאַנצע צייט געגאַנגען הינטער איהר, און ווען איך האָבּ דערהערט, ווי זי האָט אויסגערופען: „אַ, רייכטום! פאַר דיר בּין איך גרייט אויף אַלץ! פאַר פינף טויזענד דאָלאַר בּין איך גרייט אַפילו מיין נשמה דעם טייוועל פערקויפען"! האָבּ איך זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען און איינגערוימט איהר אין אויער: „גוט! עס וועט זיין געמאַכט!"

דאַן טאַקי האָ בּאיך עס געהאַט בּעשלאָסען תּיכף צו רעאַליזירען מיין פּלאַן.

די פּרוי טשיזשעווסקאַ האָט מיר געשריבּען, אַז די אויפשריפט אויפ'ן קישען האָט אייך אומגע־הויער איבּערגעראַשט, נאָר געמאַכט איז דאָך דאָס געוואָרען גאָר פּשוט:

איך האָבּ גענעבּען דער פרוי טשיזשעווסקאַ אַ קליין פלעשעל בּלוט פון אַ קרוליק, האָט זי גע־מאַכט די אויפשריפט. דעם רעשט בּלוט האָט זי אויסגעגאָסען אין זליוו, און דערבּיי געהאַט שכל דעם זליוו גוט אויסצושווענקען.

דעריבּער האָט איהר, אַנאַליזירענדיג די פליס־קייט אין זליוו גאָרנישט געפונען.

אַך, נאָך אַ פּרט:

כדי קאָמוניקירען זיך מיט מיר, פלעגט די פרוי טשיזשעווסקאַ אַרויסוואַרפען די צעטעלעך אין הויף, פון דאָרט פלעגט זיי צונעהמען מיינער אַ מיטאַרבּייטער.

ס'איז מיר זעהר אַ רחמנות אויף דער אַלטער קעכין, אָבּער כל זמן זי האָט נישט געקאָנט אויס־מיידען דעם אַרעסט, זאָל זי האָבּען טענות צו זיך גופא.

איך אַליין קאָן איהר איצט מיט גאָרנישט העלפען!

די לעזונג פון די איבּעריגע רעטענישען ווייסט איהר שוין אוודאי.

צי האָט איהר זיך שוין דערוואוסט, ווער עס איז אַרנאָ שוואַרץ?

ניין, זעלבּסטפערשטענדליך.

איבּעריגענס, פּרובּט אַליין לעזען די דאָזיגע רעטעניש!

העלפען אין דעם וועל איך אייך נישט!

מיט אַכטונג

דער בּאמת־איבּערגעגעבּענער

פּרעדעריק זאַרעמבּאַ

— — — — — — — — —

קליין האָט אַריינגערוקט דעם בּריף אין טאַש, אַ כאַפּ געטון דעם פּאַלטען פון העגנער, און אַ רוף געטון מאַרטענען מיט די פּאָליציאַנטען:

— קומט מיט מיר! מיר'ן געהן אַ קוק טון, צי ס'זענען נישטאָ קיין שפּורען אויפ'ן שניי!

(פאָרטזעצונג קומט)

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע
צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפּצינגעל

אָנהויב פון ווינטער=סעזאָן=געיעגעז צו דער קהלה.

מען לאָזט נעבעך נישט ר העז, אונזער אָרימער קהלה.

פּאָליטיק פון דער וואָך.

אַ טייערינקע וואָך געהאַט. עס האָט געשפּרודעלט מיט פּאָליטיק. אַזאַ וואָך ווי די הײַנטיגע איז אַ מחיה.

פּויליש־ליטווישע קאָנפערענץ, פּרעזידענט־וואַהלען אין אַמעריקא, פּואַנקאַרע אין דימיסיע, קרן־היסוד־קאָנפערענץ.

אַז דער הימעל גיט, גיט ער מיט דער פולער מאָס.

עס שטעלט זיך אײַן אַ גוטער סעזאָן אין דער פּאָליטישער וועלט. עס זאָל ווייטער אַזוי גײַן, ווי עס האָט זיך אָנגעהויבן דער ווינטער־סעזאָן, וועט זײַן לעבעדיג אין שטעטיל.

געווען אַ וואָך פון גרויסע בעדײַטונגען. פּואַנקאַרעס דימיסיע איז נישט קיין גלאַטיגער ענין. מען זאָגט, אַז די פּויליש־ליטווישע קאָנפערענץ האָט איהם אַראָפּגעשטופּט פון בענקעל.

ווייטער ווייזט מען אָן, אַז די קרן־היסוד קאָנפערענץ אין וואַרשא האָט געהאַט אַ השפּעה אויפ׳ן אויסגאַנג פון פּרעזידענט־וואַהל אין אַמעריקא.

ווי אַזוי די ראַזיגע פּאָליטישע געשעהענישען זענען געוואָרען געקניפּט און געבונדען צוזאַמען, איז נאָך איצט — צוליב פּאָליטישע טעמים, פערשטעהט זיך — פריהצייטיג צו רעדען.

כמעט זיבער.

האָב נישט קיין מורא
כ׳בין איבער דרײַסיג,
און וועל דיך ליבען
פרום און פלײַסיג.

און ווײַל כ׳בין נישט
קיין גאַנץ פערציג,
וועל איך דיך ליבען
עהרליך און אָפּגעהאַרציג.

כ׳בין בלויז נישט זיכער
צו קאָנען בלײַבען טרײַ,
ווײַל כ׳ערוואַרט אַרום פופציג
צו ווערען ווידער אויפסנײַ.

אַ גלײַכע זאַך.

די פערוואַלטונג פון לאָדזער „סטושעלעק" האָט זיך געווענדעט צו די פליישער־הורטאָווניקעס, זיי זאָלען ליקווידירען זייער פעראיין און זאָלען מאַסענהאַפט אַרײַנטרעטען אין „סטושעלעק".

לעזט און שטױנט!

אין די שיסער־קאָנקורסען אויף די מייסטערשאַפט פון פּוילען, וואָס וועלען פאָרקומען אויפ׳ן האַלער־פּלאַץ, וועלען אַנטיילנעהמען די מיטגלידער פון די לאָדזער פליישער־הורטאָווניקעס.

נישט פרעמד.

ער: ווי אַזוי קענט איהר אײַך לאָזען קושען פון אַ ווילד פרעמדע מענשען?

זי: ענטשולדיגט, פרעמד איז ער נישט געווען, נור זעהר ווילד.

שפּאַס פון פאַמיליען-ווינקעל

אַ גוטער ענטפער

מאַן: — ווי שרעקליך! יעדען טאָג געפין איך אַ האָר אין די זופּ!

ווײַב: — דו ליבסט מיך נישט מעהר! ווען מיר זענען בעקסען פאַרליבט, האָסטו פון מיר פערלאַנגט אַ גאַנצען לאָק.

אומגליק

זי: — ווען איך וועל הײַראַטען, מוז מײַן מאַן זײַן צוויי מאָל אַזוי אַלט ווי איך.

ער: — אָבער דאָס איז דאָך אומגליקליך. אַזעלכע אַלטע לײַט זענען דאָך נישטאָ אויף דער וועלט!

אַז צוריק — איז צוריק

— איך גיב דיר אָפּ צוריק די תנאים און דו גיב מיר אָפּ צוריק מײַנע ליבע-בריף.

— אויב אַזוי, וויל איך צוריק מײַנע קושען...

מ׳האַלט אין איין ברעכען

— פאַר וואָס צוברעכט מען אַ גלעזעל אונטער דער חופּה?

— איך וועל דיר זאָגען, ס׳איז בכלל אַ געשיכטע פון ברעכעניש:

צו די תנאים ברעכט מען טעלער, אונטער דער חופּה — אַ גלעזעל און נאָך דער חתונה — דאָס גאַנצע געפעס.

אין צווייען איז שטאַרקער

פרוי (וועלכע האָט בײַגעוואָהנט די טויט און מתפּלל געווען, אַז דאָס איז איהר מאַן, דאָס זי איהם אָנגעבראָכען די ביינער): זעהט נאָר, איהר זענט דאָך גאָרנישט מײַן מאַן, נאָר דער מאַן פון אויבערשטען שטאָק.

מאַן: און איצט וועל איך אַרויפגעהן אַ שטאָק העכער, וועל איך קריגען די חמישה קלעפּ פון מײַן אייגען ווײַב.

וואַהלען.

(וואָך=קלאַנגען).

דורכגעפיהרט כמעט די וואַהלען
פון אַ יענקי-פּרעזידענט,
ווייסט מען, ווער עס איז דער בעלן —
קריגט מען, ווידער פרײַע הענד.

און אַז שוין... מען איז שוין פערטיג
מיט אַמעריטשקע פּערזאָרגט,
קאָן מען ווערען ווייטער אַרטיג,
ווידער קריגען דאָרט געבאָרגט...

אונזערעצווישען, ביני לביני
וואַהלען מאַכען אויך בײַ אונז,
מיט די זאַכען אַלע שיינע

אפּשפּילען די וואַהלען-קונץ!

געהען מיר דאָך איצטער וועהלען
איז דער קראַנקען-קאַסע שוין דאָך
מושלים נײַע אויפצושטעלען,
ווײַל זי לאָזט אונז נישט געמאַך...

גאָר אַ נײַע קאַסע-כאָרע
מיט אַ ביסעל רחמים כאַטש,
ווײַל די אַלטע די כפּרה
מעג דאָך ווערען שוין פאַר לאַדוש!

יאָקעל בן פלעקעל.

לעבעדיג און לוסטיג.

אַ פרעהליכער ספּעקטאַקל אין סיים.

די אונצופרידענקייט צום סיים האָט דאָך דערגרייכט צו אונזערע רעפּוטאַטען און זיי האָבען זיך גענומען צו דער אַרבייט.

זיי האָבען זיך מתקנא געווען אַז אין אונזער קהלה, הלמאי זאָל די יודען האָבען מעהר רעכט און זיך מעגען זידלען אין דער מאַמען אַרײַן, ברענגען פערבלוטיגטע העמדער און שיסען.

האָט מען זיך פערקאַטשעט די אַרבעל און זיך גענומען איבערצוזאָגען די יורעלעך.

זאָגט דעפּ. סלאַוועק; אידיאָט, טיפוש, עיפוש, שוטה בהמה!

ענטפערט דעפּ. מאַרעק גנב, מאַרוויכענער, קערן־ציפּער, שפּרינגער!

זאָגט ווידער דעפּ. פּאָלאַקעוויטש; בײַראַניאַזשעס, ליגנערס, שולערס, שווינדלערס!

פרעגט דעם דעפּ. רייך וואָס ער זאָגט צו דעם אַלעם.

ענטפערט ער: מסכים.

פרעגט מען גרינבוימען ענטפערט ער; זאָל לעבען די כותל־מערבי, וועלכע ענטפערט פּונקט אַזוי ווי די רעגירונג.

פרעגט מען דעם מאַרשאַל זאָגט ער: — שלאָגט אײַך קאָפּ און וואַנד.

— און וואָס וועט זײַן דער סוף?

— אַ דועל!

צער בעלי חיים.

דער ראַדזינער רבי, דער „אורחות חיים" איז אַמאָל געקומען אין אַ ווייטע שטאָט. געפאָהרען איז ער אָהן אַ משמש און אָנגעטאָן איז ער געווען ווי אַ סוחר אַזוי אַז קיינער האָט נישט געוואוסט, ווער ער איז, אַז ער איז אַרײַן אין בית־המדרש, האָט ער געהערט, ווי די אָרימע לײַט זענען זעהר פערביטערט.

— וואָס איז?

דער גביר מאַכט אַ שמחה, האָט ער געבעטען די גאַנצע שטאָט, נאָר די אָרימע לײַט לאָזט מען נישט אַרײַן אין זײַן הויז.

— קומט מיט מיר — האָט ער זיך אָבגערופען.

ער האָט פּרובירט עפענען די טיר, אָבער מען האָט איהם באַלד געענטפערט:

— קיין אורחים לאָזט מען נישט אַרײַן!

— איך האָב עפּעס צו פרעגען בײַם רב.

דערהערט אַזאַ זאַך האָט מען איהם אַרײַנגעלאָזען. ער איז צוגעגאַנגען צום רב:

— וואָס איז דער טעם פון „פּסוק": „לא תחריש בשור וחמור יחדיו", פאַר וואָס טאָר מען נישט אַקערען מיט אַן אָקס און אַ אייזעל צוזאַמען?

— עס איז אַ „חוק", עס איז נישטאָ קיין טעם אויף דעם — האָט איהם דער רב געענטפערט.

— און איך וועל אײַך יאָ זאָגען, פאַר וואָס מען טאָר נישט. ווײַל אַן אָקס איז מעלה גרה און אַ אייזעל נישט; מיינט דער אייזעל, אַז דער אָקס עסט און ער נישט איז אויף איהם אַ „צער בעלי חיים".

הײַנט ווײַ. ספּאַר אַ צער בעלי חיים איז דאָס, בשעת די גאַנצע שטאָט איז זיך משמח און די אָרימע לײַט לאָזט מען נישט צו צו דער שמחה?

ער זאָגט:

אַ מיידעל, וואָס מאַכט מיך
מיד און קראַנק,
איז אַ מיידעל, וואָס זאָגט
„אַ שעהנעם דאַנק",
און איז מאַכט דאַנקבאַר
מיט יעדען הוש
פאַר אַ ליידיגע גרעט
און אַ ליידיגע קוש.

פון צייט.

אויטאָמאָבילען,
און מאָרדען, און גנב׳ן;
פראָשקעס, און פּילען,
און שלעכטע פּאָעטען.
מיידלעך — פּיצלעך,
טאַליעס, ווי שטעקלעך;
קליידערלעך — וויצלעך,
און פאַרביגע בעקלעך.

ל. רעחוויטש.

זײַן ווײַב און זײַן טאָכטער.

— זעהסט דאָרט יענע צוויי פרויען?

— יאָ.

— דאָס זענען מײַן ווײַב און מײַן טאָכטער. די יונגערע איז מײַן ווײַב.

צוויי וועלטען.

רינגסט: לאָזט מיך אָב מיט אײַערע צערטליכקייטען, איך האָ בנור וואָס געהערט ווי איהר האָט געזאָגט אײַער פרוי, — אַז זי איז אײַער גאַנצע וועלט.

ער: יאָ מײַן קינד, עס זענען דאָ צוויי וועלטען, אַן׳אַלטע און אַ נײַע.

ספּעציעל פאַר מיידלעך.

מיידלעך! ווען אַ יונגערמאַן לאַדעט אײַך אײַן צו געהן אָנקוקען זײַן ליכטיגען צימער — ווייסט, אַז ער האָט פינסטערע געדאַנקען.

מודעה

דער דאָזאָר
ציטרינאַווסקי
ווערט אויפגעפאָדערט צו קומען גומל בענשען שבת אין אַלטשטעטישער שוהל.

ראַבינאַט

אַכטונג, דאָזאָרעס!

דערמיט זענען מיר מודיע אַלע דאָזאָרעס, אַז פון איצט אָן זאָלען זיי קומען אין קהלה אַרײַן געפּאַנצערט. אַנדערש זענען מיר נישט פעראַנטוואָרטליך פאַר זייער לעבען.

אין נאָמען פון קהלה
פּרעזעס מינצבערג

דאָס ביליגסטע.

— וויפיעל קאָסט דער ביליגסטער בילעט אין טעאַטער?

— 1 זלאָטי.

— וויפיל קאָסט אַ פּראָגראַם?

— 50 גראָשען.

— טאָ גיט מיר אַ פּראָגראַם...

שא.

פון אויסלענדישען מאַרק

אימפּאָרטירטער הומאָר מיט וואַלאָריזירטען צאָל

אַ מיספערשטענדניש

— מ׳האָט אײַך געכאַפּט בײַ דער האַנד, ווי איהר האָט גע׳גנבעט לעפעלעך אין רעסטאָראַן און איהר דערוועגט אײַך צו זאָגען, אַז דאָס איז אַ מיספערשטענדניש?

— זיכער איז דאָס געווען אַ מיספערשטענדניש: איך האָב געמיינט, אַז די לעפעלעך זענען זילבערנע, צום סוף זענען זיי נאָר געווען פון ניקעל.

אויף ראַטעס

— קאָנסט הײַנט נישט געהן אין שול. מאָרגען וועסט זאָגען דעם לעהרער, אַז דײַן מאַמע האָט געהאַט צווילינגע ברידערלעך.

— מאַמעשי, אפשר קאָן מען איין ברודערל אָפּלעגען אויף דער צווייטער וואָך?

אַפּעטיט

— וואָס מאַכט אײַער זוהן?

— ער אַרבייט אין ענגלאַנד אין אַ קעז-פאַבריק. ער קריגט 30 פונט אַ חודש.

— און ער עסט אויף אַ גאַנצען פונט קעז אַ טאָג?

ס׳ענטוויקעלט זיך

— דו קלויבסט נדבות אויף אין צוויי קאָפּעלושען אַרײַן?

— יאָ, מײַן הער, לעצטענס געהט מיר גאַנץ נישקשה, כ׳האָב געמוזט פערברייטערען ס׳געשעפט.

צווישען דינסטען

— מײַן באַלעבאָסטע איז זעהר אַ גוטע: אַז איך געה אַרויס זונטאָג, מעג איך קומען, ווען איך וויל.

— מײַנע איז נאָך בעסער: אַז איך געה אַרויס הייסט זי מיך בכלל שוין מעהר נישט קומען.

פון דינסטאג, ד. 6-טען נאוועמבער 1928 ▬ פון דינסטאג, ד. 6-טען נאוועמבער 1928
דאס מעכטיגסטע מייסטערווערק פון דער מאדערנער קינא-קונסט!
„די ים-בעסטיע"
אין די הויפטראלען:
John Barrymore i Dolores Costello.

קינא „ERA"
פרי- העער „פלארא" זאווישא 22 (באלוט)
אנהויב פון די פארשטעלונגען אין געוו. טעג 5½ נאכמיטאג שבת און זונטאג 2 א זייגער נאכם.
פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער אונ- טער דער לייטונג פון ה' עסטרייכער.

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאלאג-אקושער
פ׳טרושער 11,
טעל. 34-72
נעמט אן פון 6—8 אווענט.

א לעדהערין
א גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטערריכט אין יודישער, פוילישער און דייטשער, שפראכען פאר ערוואקסענע צו ביליגע פרייזען 69/
לאסמאן בושעווסקע 15

הענכער פון אלעם שטעהט:
Alboril
די פארנעהמסטע אראמאטישע הוילינע זייף.

אביליגערייך
אויף קריטא-מאשין ווערט געזוכט
ביי שפרינג
נארוטאוויטשא 7

געטרעס
די ערשטע ביליגע פאבריק פון אויבערשטרימפ מיט גלייכע פרייזען נאר ביי
שלמה שינראק
זגערושער גאס 10

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד״ר ראקאווסקי	נאז האלז, אויערן קר.	10—11 2—3 6—7
ד״ר רוזשאנסקי	הויט און געשלעכט קר.	10—11 1—2
ד״ר גאלדשטיין	אינערע-קראנקהייטען פעלאק	1—2 6—7
ד״ר יוסטמאן	נערוועז קראנקהייטען	12—2
ד״ר ראזענצווייג	קינדער-קראנקהייטען	10—12 4—5
ד״ר סאפירשטיין	פרויען און געבורט-הילף	11—1½ 5—6
ד״ר קאנמאר	כירורגישע-קראנקהייט	4—5 נג. 1—2
ד״ר ווינבערג	אינ. הערץ, לונגען-קר.	11—1 7—8½
ד״ר מטמפעל	רענטגען	10—12 4—6
א. בערעזינסקי	צאהן-ארצט	5—7
י. ראזעס	צאהן-ארצט	6—2

[illegible]
א רענטגען-אינסטיטוט
[illegible]
די לעטשניצע איז אויך אפען הייליגע יום טובים און שבת.
ערצטליך-קאסמעטיש. גאבינעט
אור. מ. מארקוס נעמט אן פון 5—7 אווענט

MIEJSKI KINEMATOGRAF OŚWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.

Od wtorku, dnia 6-go do poniedziałku, dnia 12-go listopada 1928 r. wł.

Dla dorosłych: Dla dorosłych:
Przedpiekle
Dramat w 10 aktach według powieści GABRJELI ZAPOLSKIEJ. Wykonawcy ról głównych: Eliza la Porta, Dagny Servaes, Werner Krauss.

Dla młodzieży i dorosłych:
ODZYSKANIE NIEPODLEGŁOŚCI POLSKI
Fragmenty walk i pracy pokojowej narodu polskiego w ostatniem dziesięcioleciu 1918—1928.

UWAGA: Z powodu przypadającej 10-letniej Rocznicy odzyskania Niepodległości, w sobotę, dnia 10 listopada od godz. 1.30 po poł. i w niedzielę, dnia 11 listopada od godz. 4 po poł. wejście do kina na wszystkie seanse BEZPŁATNIE.

W poczekalniach kina codz. do g.22 audycje radjofonicz

ד״ר א.ס. טענענבוים
וואלטשאנסקא 4, טעלעפאן 40-25
אינערליכע קראנקהייטען
אויך צוריקגעקערט.
נעמט אן פון 6 ביז 7—אין אווענט. 9476

אויף ראמעס!!!
איבער-העמדער
און נאכט-העמדער
פון פאפעלין, זעפיר און אנדערע שטאפען
צו בעקומען אין דער ערשטקלאסיגער פראצאוניע פון
J. WOROBIEJCZYK
41. KILINSKIEGO 41

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז די בעוו. שיך-פאבריק אונטער דער פירמע „Lekkochód" ארבייט איצט איס די בעוואוסטע גומי-שוהע פון אריגינעלען אינדישען קאוטשוק (קרעפ).
צו בעקומען אין אלע בעסערע שיך-געשעפטען.
הויפט-פערקויף: י. אבראמאוויטש, לארז פארושעשנא 15
ס'ווערען אויך אנגענומען אלערליי רעפעראטורען פון גומי-שיך. 8193

ד״ר נ. וואלפסאן
17 וואסכאדניא 17
טעלעפאן 28-33
איז צוריקגעקערט

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוואכע. אנאליזען פון בלוט און אורין, סיפיליס און טריפער. קאנסולטאציעס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.
נעמט אן פון 8 פריה ביז 9 אווענד. זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נ״מ באזונדערע ווארטע-צימער פאר פרויען.
ווזיט 3 זל.

פעלץ-ווארען
אלער ארט צו קאנקורענץ-פרייזען
צו בעקומען אויך אויף בעקוועמסטע בעדינגונגען ביי
37 גאלדוואסער, 37
צעגעלניאנא
(רוג פעטריקאווער)
בעמערקונג: קירזשנער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט.
כ'נעהם אן פערשידענע ארבייט.

Dr. med. J. HERSZFINKIEL
15 Zawadzka 15, telefon 11-87
קינדער-קראנקהייטען
נעמט אן פון 8—10 פארמיטאג און פון 3—5 נאכמיטאג

SZKOŁA RZEMIOSŁ dla DZIEWCZĄT
w Łodzi, przy ul. Szkolnej № 24
מאכט בעקאנט, אז דער קורס פון
ווייס-נייען, שניידעריי און שטיקעריי
האט זיך שוין אנגעהויבען ד. 1-טען וורושעשען ד. י.
קאנדידאטקעס קענען זיך מעלדען טעגליך פון 8—12 פארמיטאג אין דער שול-קאנצעלאריע.
אונבעמיטעלטע ווערען אנגענומען אומזיסט.

פעלץ-ווארען
קויפען קויפען אמביליגסטען און אויך די בעקוועמסטע בעדינגונגען נאר ביי דער לאנג-יעהריגער פירמע
ל. ב. פעפער, וואסכאדניא 42, טעלעפאן 04-78.
בעמערקונג: די קירזשנער-ווערקשטעל געפינט זיך אויפ'ן ארט.
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רעיעל.

ווארנונג!
אזוי ווי עס האבען זיך בעוויזען אין שטאט פערשידענע נאכגעמאכטע פעלד-בעטען, מאך איך בעקאנט דאס געעהרטע פובליקום, אז די
עכט- פאטענטירטע בעטען עכט- פאטענטירטע
זענען פערזעהען נאר מיט דער שוץ-מארקע
PALMA-PATENT
פאר וועלכע מיר זענען פעראנטווארטליך ביז 3 יאהר.
— צו בעקומען אין אלע געשעפטען. —
אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ניקעל-בעטען, אמעריקאנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען קינדער-וועגעלעך,
טיש-בעטען, קינדער-בענקעלעך
מעטעל-מאב, אויף רעדלעך.
מאטראצען געבעטע, שאטקאווע און קאנאדיקעס.
קאלדערס און טאפטשאנעס.
בעמ.: בעטלעך מיט וועגעלעך ווייס אדער ברוין 17 זל., פאלאווע-בעטלעך 14 זל.
רעיעלע בעהאנדלונג. :: פאבריקס-פרייזען. :: זעמטליכע רעפעראטורען.
הויפט: לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85. דעטיילי

פעלץ-ווארען
אלערארט אין א גרויסען אויסוואהל
צו צוגענגליכע פרייזען און גינסטיגע בעדינגונגען
B-cia F. i J. Pietruszka
עמפפעהלען
וושלאנא 2, טעל. 38-42
פיעטריקאווער 165, טעל. 17-75.
בעמערקונג: קירזשנער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

פעלץ-אויסארבייטונגען
פון אייגענע און אנפארטרויטע-ווארע עמפפעהלט צום ווינטער-סעזאן די קונסט-קלאסיגע קירזשנער-ווערקשטעל פון
מ. שאליט, פעטריקאווער 33
צוגענגליכע פרייזען און גוטע בעדינגונגען. 987

קינא „סירענא״

KINO „SYRENA" TEATR

ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

אלעקסאנדראווסקא 37, טעל. 48-49.

נור ביז מאנטאג!

אין דער הויפט-ראָלע דער בערימטער קינסטלער

דער גרעסטער שלאגער-פראגראם!

Harry PEEL

1 סעריע געשפענסטער 8 אקט — 2 סעריע אויפ'ן ריכטיגען שפור 8 אקט

נור ביז מאנטאג!

☛ 2 סעריעס

16 אקטען אין איין פראגראם

— צוזאמען דעמאנסטרירט. —

דער איבערנדערמאנטער פראגראם מיט Harry Peel איז דער בעסטער. צוליב דעם גרויסען פראגראם ווערט דאס פובליקום געבעטען צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסען. אנהויב פון די פארשטעלונגען אין געוו. טעג 5 נאכמ. שבת אין יום-טוב פון 1.30 און מאנטאג 5 נאכמ. זענען די פרייזען 60 און 30 גר. ∴ פערגרעסערטער ארקעסטער. ∴ איז קורצען „זיי"= ווינאנג" און Niepotrzebny człowiek מיט Emil Jannings

קינא-טעאטער ZACHĘTA

זגערזשער 26 ביים פלאץ קאשטשעלני

פון דינסטאג, דעם 6-טען נאוועמבער ביז מאנטאג, דעם 12-טען ד. ח.

„די הויפט=נאכט״

סימפאניע פון שעהנהייט, ליבע און אפפערונג, לויט דעם בעריהמטען ווערק פון Noel Cowarda

אין די הויפט-ראָלען:

LILI DAMITA, HARRY LIEDTKE, ERNEST VEREBES, RUDOLF KLEIN-ROGGE

די מוזיק איז צוגעפאסט צום בילד אונטער דער לייטונג פון ה׳ ד. שימקעוויטש.

פרייזען פון די פלעצער: I פלאץ—1.20 זל., II פלאץ—1 זל., III פלאץ — 75 גר., באלקאן — 1.20 זל. אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4.30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — פון 1 א זייגער.

אל תתהלל ביום מחר!!

כי לא תדע מה ילד יום.

לייג נישט אפ אויף מארגען

גאר, אז דו דארפסט ערלעדיגען סאנדאווע זאכען

זאלסטו גלייך קומען צו לויטען אין ביורא

פעטריקאווער 17 דורכגאנג זאכאדניא 52

וואו ס׳ווערט ערלעדיגט און געוויסענהאפט געשריבען לויט׳ן אוסטאווו אלערליי בימעס, קלאוזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, אפעלאציעס ציווילנע און קארנע אפאזיציעס, אדוואלאניעס, רעקורסען וועגען דירה אין אורזשאנד-ראזיעמטשי, וועגען פעספר אין קאמיסאריאט-רזשאנדו און אלע פאליציי-בעצירקען, אקטען אינטערציזיעס, אקטע דאראוויזנעס, קארנע ספראוועס, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען. ספעציאליסט פון שותפות-אקטען.

מיט אכטונג

י. מאנעלא רעכט-קאנסולענט.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען און דענטיסטישער קאבינעט.

בזשעזשינער 11, טעלעפאן 37-63

אפען פון 9 פריה ביז 7 אוועגד.

ד״ר וואלינסקי נאז, האלז, אויערן קר.	4—3
ד״ר קערשנער קינדער קראנקהייטען	9-11 3-4½
ד״ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	1—11
ד״ר רוביטשעק הויט און געשלעכט-קר.	1½—12½
ד״ר שמירגעלד נערווען און גייסטיגע קר.	2 —1
ד״ר גאלדבלאט אויגען-קראנקהייטען	½—12½
ד״ר עליאסבערג כירורגישע קראנקה.	2—1
ד״ר בערגמאן פרויען און געבורט-הילף	4—3

ספיכא-טעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א. א. ווי פעקען-שטעלען. קינסטליכע בערג-זון-בעשטראהלונג אינבשפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפעראציעס. אויף ערלאנג—היזיטען אין שטאט.—אין לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, ווי אויך פלעגמא און בלוט

אימפונגען געגען שקארלאטין.

ד״ר לאזשינסקי סטאמאטאלאג
צאהן-ארצט 10—1 3—6
קינסטליכע צאהן, קראנען, פאמבען א. א. וו.

די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאג.

Dr. DONCHIN

מאניושקי 1, טעלעפאן 9-97

ספעציאל ארצט פאר אויגענקראנקהייטען

צוריקגעקעהרט קיין פוילען.

נעמט אן טעגליך פון 10—1 מיטאג און פון 4—7 נ.מ.

זונטאג פון 10 ביז 1 בייטאג.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקה.

בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע.

האט זיך איבערגעצויגען אויף אנדזשעיא 5

נעמט אן פון 8 — 10 פריה און פון 5—9 אין אווענד.

בעזונדערערווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. H. NADEL

פיעטרקאווער 17 טעל. 86=68.

ספעציאל-ארצט פאר אינערע קראנקהייטען.

נעמט אן פון 4 ביז 6 נאכמיטאג.

געדענקט איינמאל פאר אלעמאל!

נאר טעל. 69=36

Szybka Pomoc Krawiecka

ul. PIOTRKOWSKA 110 (אין הויף)

אויפפרישען אן אנצוג 2.80 זל. א קלייד 2,60 מיט׳ן אפנעהמען און אפשיקען. פארבען, כעמיש וואשען, רעפעראטורען, איבעראר ביימונגען און קינסטליך-צערצוען. אלץ ווערט אויסגעפערטיגט אין א קורצער צייט. אויף יעדען טעלעפאן פערלאנג שיק איך ארויס שיק-יינגע

דער אנשטאלט איז טעטיג פון 5 פריה ביז 1 ביינאכט

פלעץ-אויסארבייטונגען

עלץ

לויט די נייעסטע מאדעלען אין א רייכען אויסוואהל ווי אויך ענצעלנע פעלעכלעך אלערליי רעפעראטורען אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפפעהלט

I. SZWARCMAN

Narutowicza 42 tel. 66-31

ליטשריפט-ביורא ב. האכבערג פאנסקא 1 טעל. 36-77.

ערלעדיגט אלע ארט געריכטליכע- און שטייער-אנגעלעגענהייטען אין אלע אמטען אויך אויף לאדזער וואיעוואדזטווע רעיעל און פינקטליך.

בעמערקונג: וועגען פערשידענע שטייער-פראגע נעהם איך פערזענליך אן צווישען 5—6 נאכמיטאג.

LEKARZ DENTYSTA צאהן-ארצט

St. GELBERG

אבארניא 15, טעל. 08=31.

היילט גאנץ פערנאכלעסיגטע צייהן- און מונד-קראנקהייטען, צאהן-ציהונג אהן שמערצען, היילט מיט ליכט-בעשטראהלונג, ספעציעלער לאבאראטאריום פון קינסטליכע צייהן

נעהמט אן פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

שפארט-געלד!

קויפט

טריקאטאזשען, שטעקענס

נור אין דער ווערקשטעל פון

ס. פייגענבוים, נארוטאוויטשא 19

ווייל איהר קענט דארט קויפען מיט 25% ביליגער ווי איבעראל.

אכטונג! עס ווערען אנגענומען אלערליי רעפעראטורען [illegible] און דעקונג.

Dr. med. J. DYNENSON

קינדער-קראנקהייטען

פאלודניאווא 9, טעלעפאן 23-70.

נעהמט אן פון 3—5 נאכמיטאג.

טליתים-פאבריק

אויסארבייטונג פון וואלענע, האלב-וואלענע, זיידענע טליתים כמו טערקישע, ווי אויך טליתים-קטנים, הירט און דעטייל מיט אויספערטיגונג, אויך גארטלען, שפאניעס און ציצית, צו בעקומען ביליגער ווי איבעראל

ביי א. ח. ציטרינאווסקי, קאמיעננא 1.

אין 2. טויער, פארטער. קומט און איבערצייגט אייך! בעמ.: ס׳ווערען אויך אנגענומען אלטע טליתים צום וואשען.

Bielizna na drucie kolczastym

Myśl ta wydaje się Szanownej Pani dziwną. Fachowiec jednak wie, że często używane bywają środki do prania, które bieliźnę daleko prędzej niszczą, aniżeliby zamiast na linie, wieszano ją na drucie kolczastym! Skład chemiczny tak zwanego „środka do prania" Szanowna Pani nigdy ocenić nie może. Proszę sobie rozważyć: czy 250 gramów pod gwarancją czystego, neutralnego mydła „Kołłontay z pralką", zawierającego 65 procent tłuszczu, nie są cenniejsze i tańsze, niż 250-gramowa paczka zaledwie 30—40%owego środka do prania? Patrząc na tak piękny, jasny, twardy i aromatyczny kawałek mydła „Kołłontay", przyzna Szanowna Pani sama, że za swój drogi grosz otrzymuje rzeczywiście coś dobrego. Chcąc więc, aby bielizna wytrzymała dziesiątki lat, należy ją prać tylko mydłem „Kołłontay". Mydło „Kołłontay" można otrzymać w każdym lepszym sklepie.

Mydło KOŁŁONTAY

Z pralką — KOŁŁONTAY — №106

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927.

Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Pomorska 19.

לעטשניצע

פון דאקטוירים = ספעצ. און דענטיסטען = קאבינעט.

פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינערליכע קר. קרענקען	ד״ר ב. ראבינזאהן " מ. וואלפסאן א. טענענבוים	פון 2½ - 3½ און 7—8 " 12—2 " 4—6
כירורגישע קראנקהייטען	ד״ר י. שרייבער " א. פאכשאנסקי	פון 2½—4 און 7—8 " 12—1 און 5—6
פרויען-קראנקהייטען און געבורטס-הילף	ד״ר ד. אלטפרמאן " מ. פעלדמאן פרוי ד״ר ח. זעלדאוויטש-קלאטשקא " " גוטמאווא זאנד טענענבוים	פון 11—1 " 5½—7½ שבת, זונט. דינסט. דאנ. 3-5 זונט. מאנט. מיט. פרייט. 3-5
קינדער-קראנקהייטען	ד״ר מ. גוטענטאג " ל. פאמיליער	פון 12—1 " 4—6
נערווען-קראנק.	ד״ר מ. מאשלאנקא	פון 6—7 זונטאג 1—2½
אויגען-קראנקהייטען	ד״ר י. סמוזאי " ס. האלענדערסקא	פון 1—2 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—2
נאז, האלז און אויערן-קראנק.	ד״ר מ. קלאטשקא " באל. קאן	פון 11—1 און 7—8 " 3½—5½
הויט- און ווענערישע קראנק.	ד״ר פ. ברוין " י. מאלאווייטשיק	פון 12½—2½ " 6—8
ציין- און מונד-קראנקהייטען	צאהן-ארצט מ. שעוועס " מ. רעזניקאווא " ב. טשודנאווסקא " ז. קאצענבאגען	פון 9 - 10½ און 8—9 " 2½—5 " 11—1½ " 5½—8

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.

קווארץ-לאמפען און גרופען-בעשטראהלונג.

ס׳ווערען געמאכט אפעראציעס, בעשטראהלונגען מיט קווארץ-לאמפען עלעקטריזאציע און אנאליזען, קינסטליכע צייהן, קראנען, גאלד-בריקען און פלאטין.

וויזיטען אין שטאדט. נאכט-דיזשור. געבורט-הילף.

צעראַבי־ט געשעפטן אין פּוּזען.

פּ וּ י ז ע ן, 8. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָר־רעספּאָנדענט). נעכטען 4 אַ זייגער פאַרנאַכט האָט זיך איבער פּוזנער גאַסען פאַרמירט אַ גרויסע דעמאָנסטראַציע פון קריסטליכע סטודענטען, צו וועל־כע ס׳האָבען זיך אויך אָנגעשלאָסען אַ סך פּערביי־געהער קריסטען. די דעמאָנסטראַנטען האָבען גע־טראָגען טראַנספּאַראַנטען מיט דער לאָזונג: „ניי־ער מיט די אויסלענדישע סחורות".

ווען די דעמאָנסטראַנטען זענען אַריין אויף די גאַסען, ווראָקא און וואזשני זענען זיי בעפאַלען יודי־שע געשעפטען, אויסגעהאַקט שויפענסטער, אויפ־געריסען טירען, און גענומען ראַבירען סחורות. די סוחרים האָבען געפּרובט שטעלען אַ ווידערשטאַנד זענען די כוליגאַנעס געוואָרען נאָך מעהר צווילדע־ווען און געשלאָגען מכות רצח פאַרהאַן אַ סך פער־וואונדעטע. די שאָדענס זענען זעהר גרויס.

אַרום 6 אַזייגער איז אָנגעקומען פּאָליציי און פער־טריבען די כוליגאַנעס.

ארויספיהר-צאָהל אויף אייער.

וו אַ ר ש אַ, 8. (טעלעפאָניש) דער האַנדעלס־מיניסטער האָט פערעפענטליכט אַ פעראָרדנונג, לויט וועלכען עס ווערט איינגעפיהרט אַ ארויספיהר־צאָל אויף אייער פון 1 יאַנואַר 1929.

לאָדזער נייעס.

אָנפאַל אויף אַ זשורנאַליסט

(—) פאַרינע וואָך איז אין דעם היגען מאַלי־נאָווען זאַל פאָרגעקומען אַ גרויסע אַוואַנטורע, אין וועלכער עס האָט געשפּילט די הויפּט־ראָל אַ גע־וועסער קאָזיאַרניע־העלד ה׳ קוסין. די ראָזינע אַ־וואַנטורע איז געווען גענוי בעשריבען אין דער היי־גער צייטונג „עקספּרעס".

נעכטען בעת דער רעדאַקטאָר פון „עקספרעס" ה׳ פּאָלאַק איז געזעסען אין גראַנד־קאַפע, איז צו איהם צוגעגאַנגען דערזעלבער קוסען און געפּרובט אָנפאַלען אויפ׳ן רעדאַקטאָר. צום גליק האָט מען דעם בחור אָפּגעהאַלטען, און מ׳איז אָפּגעקומען מיט אַ בלויזען טומעל.

ס׳איז די העכסטע צייט, אַז ס׳זאָל געמאַכט ווע־רען אַ סוף צ וּברוטאַלע אָנפאַלען פון העלדען, וועלכע פיהלען זיך געטראָפען אין זייער האָנאָר. דער זשורנאַליסטען־סינדיקאַט דאַרף זיך אין דער ערש־טער רייה, פערנעהמען מיט דעם ראָזינען ענין.

צוקאַליעטשעט בי דער ארבייט.

(2) נעכטען איז אין די וואַרשטאַטען פון „וויד־זעווער־מאַנופאַקטור" אויף ראַקיציגער גאַס פאַרגע־קומען אַנ׳אומגליקס־פאַל מיט אַנ׳אַרבייטער ביי דער אַרבייט. דער אַרבייטער וולאַדיסלאַוו מאַרציניקאָווסקי (נאַפּיורקאָווסקאַ 58) איז אַריינגעצויגען געוואָרען צוליב אומפאָרזיכטיגקייט, אין דער מאַשין, און עס האָט איהם אָפּגעשניטען עטליכע פינגער. די פּאָ־גאָטאָוויע האָט ערטיילט דעם אַרבייטער די ערשטע הילף.

די סעקציע גאַסען-פּרוכטען-הענדלער

ביים קליינהענדלער-פעראיין, זאַוואַדזקאַ 5

מעלדעט איהרע מיטגלי־דער, אַז זי רופט צונויף

א פערזאמלונג

פון אַלע מיטגלידער צו קומען מאָרגען שבת-צו-נאַכטס 8 אַזו. אין פעראיינס-לאָקאַל וועגען זעהר וויכטיגע פראַגען, דערונטער וועגען קאָנצעסיעס אויפ׳ן 1929 י.

קומט מאַסענווייז!

די פערוואַלטונג.

ז וּ נ ט אַ ג, דעם 11 נאָוועמבער ד. י., 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר

א פאר-פערזאמלונג

פון אַלע קליינהענדלער פון דער פישער-סעקציע

מיטגלידער אויך נישט מיטגלידער

ווערען אויפגעפאָדערט פּינקטליך צו קומען.

עס האַנדעלט זיך וועגען אייערע וויכטיגע אינטערעסען.

מיט אַכטונג די פערוואַלטונג.

אויטאָבוסען „Berliet"

לאַסט-אויטאָס

פאַר פּאַסאַזשירען „Praga"

4, 6, 8 צילינדראָווע

מאָדעל 1929 „Harley-Davidson"

מאָטאָציקלען

אויטאָמאָבילען-הויז אויף לאַגער אויטאָמאָבילען-הויז

PAUL KALKBRENER, SYN i S-ka

Łódź, 6-go Sierpnia 26, Tel. 63-78.

ר י י כ ע ר אויסוואַהל

— פון —

פּערפומען

פראַנצויזישע

— און —

אינגלענדישע

ווי אויך אַלעראַרט אַרטיק־לען, וואָס האָבען אַ שייכות מיט דער ק אָ ס מ ע ט י ק

הויט און דעטייל.

אכטונג, זייגער-מאכער, יובעלירען און גראווירער!

דערמיט ווערט איהר איינגעלאַדענט אויף ז וּ נ ט אַ ג דעם 11 טען ליסטאָפּאַד 7 אַ זייגער אין אָווענד אין אייער אייגענעם לאָקאַל אויף

א גרויסע קאנפערענץ

מיט פאלגענדע טאג-אָרדנונג:

1) ערעפנונג פון דער קאָנפערענץ, 2) וואַהלען צו דער קראַנקען-קאַסע, 3) האַנדווערקער און האַנדעלס-קאַרטען, 4) פּאַך-פראַגען, 5) פרייע פאָרשלאָגען.

ד י פ ע ר וו אַ ל ט וּ נ ג.

די פערוואַלטונג

פון דער יודישער קהלה אין לאדז

מאַכט בעקאַנט, אַז מוצש״ק, פ׳ חיי שרה, 6 אַ זייגער, וועט פאָרקומען אין דער אַלטשטעט שער-שוהל (וואָלבאָרסקאַ 20)

א הזכרה

נאָך די יודישע זעלנער, וואָס זענען געפאַלען אין קאַמף פאַר פּוילענס אומאָפּהענגיקייט און די ענטהילונג פון דעם אנדענק-טאוועל.

זונטאָג, ד. 11 ד.ח. 10 פריה, וועט אין דער אַלטשטעטישער-שוהל פאָרקומען

א פייערליכע תפילה

לכבוד דעם 10-יעהריגען יובל פון פוילענס בעפרייאונג.

צו אַלע מיטגלידער

פון צענטראלען סוחרים-פעראיין

פּיעטריקאָווער 10.

צוליב דעם 10-יעהריגען יובילעאום

פון פוילענ׳ס אומאפהענגיגקייט

רופען מיר אַלע אונזערע מיטגלידער, ז וּ נ ט אַ ג, דעם 11 נאָוועמבער ה. י, צו דעקארירען זייערע שויפענסטער, באַלקאָנען א. ד. גל. ווי אויך צו בעטייליגען זיך אין דער פייערליכער אקאדעמיע, וועלכע קומט פאר ז וּ נ ט אַ ג, דעם 11 ה. ח. 11 אַ זייגער פארמיטאג אין אונזער פעראיינס-לאקאל פיעטריק, 10.

די פערוואלטונג פון צענטראלען סוחרים-פעראיין

אויף לאדזער וואַיעוואודזטווע, פיעטריקאָווער 10.

צענטראלער האנדווערקער-פערבאנד

אין לאדז, פאלודניאָווא 4.

2390

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 10-יעהריגער יובילעאום-פייערונג פון

פוילענ׳ס בעפרייאונג,

פאָדערן מיר אויף די פערוואלטונגען און אַלע מיטגלידער פון אונזערע פעראיינען און סעקציעס, זיך צו פערזאמלען אין טאָג פון דער פייערונג, ז וּ נ ט אַ ג, דעם 11. ליסטאפאד, 8 אַ זייגער פריה אין אונזער לאָקאַל, פאָלודניאָווא 4.

די פערוואלטונג.

ז וּ נ ט אַ ג, דעם 11 נאָוועמבער כ״ח חשון 12 אַזייגער בייטאָג קומט פאָר אויפ׳ן בית החיים די ע נ ט ה י ל וּ נ ג פון דער מצבה פון אונזער אונפערגעסליכער מוטער, שוויגערמוטער, גראָסמוטער, אור-גראָסמוטער, שוועגערין און טאַנטע

חוה גיטעל בעסער ז״ל

צו וועלכער ס׳לאַדעט איין אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע

די פאמיליע.

ס׳ווערען געזוכט

ארבייטער און שערער

צו ראשעל-מאשינען.

צו מעלדען זיך ביי ל. פליוואַצקי, פאָמאָרסקאַ 25.

עפענטליכע ערקלערונג.

דערמיט ערקלער איך, דאָס איך טרעט אַרויס פון האַנדווערקער-פערבאַנד, אַגראָדאָווא 9, און שליס מיך אָן אין דער קאָלדרע-סעקציע ביים מאַגאַזין-שניי־דער-מייסטער-פעראיין, אַלעס 1 מאַי 2. איך בעדויער מיין פריהערדיגען אַרויסטריט.

אהרן ציטרינאָוויטש.

אויסברוך פון וואולקאן עטנא נעהמט אן א קאטאסטראפאלען כאראקטער

רוים, 8 (ספ. טעל.) לויט ידיעות פון קאטאניא נעהמט אן דער אויסברוך פון וואולקאן עטנא קאטאסטראפאלע פארמען. דער קראטער פון וואולקאן ווארפט אהן אויפהער ארויס מאסען לאווע און שטיינער. דער הויפט-שטראם פון דער לאווע, וועלכער בעוועגט זיך מיט א שנעלקייט פון 400 מעטער א שעה און האט די ברייט פון א קילאמעטער, האט איינגאנצען צושטערט די געגענד און מאסקאטי. עס ווערט צוגעגריי. די עוואקואציע פון דער ארומיגער געגענד.

אויפ'ן ארט פון דער קאטאסטראפע שפילען זיך אפ שרעקליכע סצענעס. עס הערשט דארט הונגער. טויזענדער מענשען וואוינען אונטער'ן פרייען הימעל.

רוים, 8 (אטע) לויט די לעצטע מעלדונגען פון קאטאניען, האט די פייער-לאווע היינט דערגרייכט די באהן-ליניע קאטאניע-מעסינא. די פאכמענער רעכענען זיך דערמיט היינט וועט איבעררייסען ווערען די טעלעגראפישע און טעלעפאנישע פערבינדונג. די פייער-לאווע האט אויך דערגרייכט ביז צום ארט קארראמבא. דער עטנא-וואולקאן הערט נישט אויף זיין טעטיגקייט.

אנייער באנד פון געארג קאראס „סאציאלע אוןווירטשאפט-געשיכטע פון די יודען.“

בערלין, (י.ט.א.) די געזעלשאפט צו שטיצען די וויסענשאפט פון יודענטום טיילט מיט: צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון פערפאסער פון „סאציאל און ווירטשאפט-געשיכטע פון די יודען“ אין מיטעל-אלטער און דער נייער צייט געארג קארא, איז דאס ווערק געבליבען נישט פערענדיגט. אויפ'ן סמך פון די פערבליבענע כתב-יד'ן און רייכע מאטעריאלען וועט אין קורצען ארויסגעגעבען ווערען א נייער באנד פון דעם ווערק.

דער „צעפעלין“, האט געבראכט א 1000=דאלאר-טשעק פאר'ן „ארט“.

בערלין, (יט"א) די „ארט“-צענטראלע אין בערלין האט דורך דער פאסט פון דעם רייכשען לופט-שיף „גראף צעפעלין“ ערהאלטען פון דעם אמעריקאנער „ארט“ א בריף, וואס האט ענטהאלטען א טשעק אויף 1000 דאלאר און א גרוס פון אמעריקאנער „ארט“-פריינד פאר די מיטארבייטער פון „ארט“ אין אייראפא.

דיסקוסיע אין רומענישען סענאט

די פאדערונגען פון די רומענישע יודען.

בוקארעשט, (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון רומענישען סענאט האט אויך גענומען אווארט דער יודישער סענאטאר, ה' קארפ, וועלכער האט אין זיין רעדע אנגעוויזען אויף די פיל עולות, וואס ווערען אפגעטון לגבי דער יודישער בעפעלקערונג אין רומעניען. די יודען ווערען נישט צוגעלאזען צו די מלוכה-אמטען און ווערען בעטראכט אלס בירגער פון צווייטער קאטעגאריע. אין בילדונגס-וועזען ווערען די יודען שיקאנירט. די יודישע קהלה-שולען ווערען דורך דער אויפזיכטס-מאכט געשלאסען, די יודישע האנדעלס-שולע אין בוקארעשט בעקומט נישט קיין מלוכה-רעכט.

אין טשערנאוויץ איז די צאהל קלאסען אין דער יודישער גימנאזיע רעדוצירט געווארען פון 32 אויף 7, אנשטאט יודישע לעהרער ווערען צוגעשיקט געווארען נישט-יודען. די יודען, וואס זיינען פולבערעכטיגטע בירגער ווערען בעהאנדעלט ווי אויסלענדער. צום סוף האט סענאטאר קארפ ארויסגערוקט א רייהע קאנקרעטע פאדערונגען, אז עס זאל בעשטימט ווערען פון דעם מינדערהייטען-בודושעט א געוויסע סומע פאר יודען, עס זאל געגרינדעט ווערען א יודישער לעהרער-סעמינאר, עס זאלען געהעמען א סוף די פראצעסען געגען די גוף. יודישע געפאנגענע א. א. וו.

אין די אונגארישע הויכשולען איז רוהיג.

דער בעשלוס פון די אקאדעמישע קארפאראציעס.

בודאפעשט, (יט"א) די ארדנונג אין די אונגארישע הויכשולען איז פולשטענדיג צוריקגעשטעלט געווארען. די הויפט-פערוואלטונג פון די אקאדעמישע קארפאראציעס האבען אין דער אנוועזענהייט פון די רעלעגאטען פון אלע אקאדעמישע ארגאניזאציעס אנגענומען א בעשלוס, אין וועלכען עס ווערט געזאגט, אז דער שטאנדפונקט פון דער אקאדעמישער יוגענד וועט אין א שריפטליכער פארם איבערגעגעבען ווערען דער רעגירונג. די אקאדעמיקער ווערען אבער אויפגעפאדערט אפצוהיטען די רוה און ארדנונג און אונטערווארפען זיך די הויכשול-פארשריפטען.

ווי מען טיילט מיט איז דער ראזינער בעשלוס אנגענומען געווארען אונטערן דרוק פון דער רעגירונג. די ליבעראלע פרעסע דרוקט אויס איהר פערוואונדערונג, פארוואס די רעגירונג האט פריהער נישט אויסגענוצט אלע מיטלען, כדי אויסצומיידען די בלוטיגע געשעהעניסען, וואס האבען געבראכט אונגארן פיל שאדען אין אויסלאנד.

ארעסטירט צוויי געפעהרליכע באנדיטען אין יעזעוו

יעזעוו (טעלעפאניש) דער יעזעווער פאליציי איז געלונגען היינט צו ארעסטירען די צוויי געפעהרליכע באנדיטען סקאווראנסקי קאזימירעז און רוטקאווסקי יוזעף — וועלכע זענען לאנג געזוכט געווארען דורך די פאליציי. ארעסטירט האבען זיי די פאליציאנטען יאניצקי און פאשקא ווסקי אין דער קרעטשמע פון מאשלעקעוויטש. אין מאמענט ווען די פאליציי איז אריין אין קרעטשמע האבען די באנדיטען געוואלט ענטלויפען. מאמענטאל האט מען זיי אנגעכאפט ביי די הענט — און אפגענומען דאס געוועהר. ווי די פאליציי גיט איבער אייער קארעספאנדענט, האבען די באנדיטען געהערשט אין סקערנעוויצער פאוויאט...

די שטאדט מינכען צייכענט אויס א יודישען דיכטער.

מינכען, (יט"א) דער ליטעראטור-ביראט פון דער שטאט מינכען האט בעשלאסען ארויסצוגעבען אויף אייגענע קאסטען א באנד געדיכטען פון יודישען דיכטער מאנפרעד שטורמאן.

שטורמאן איז א מיטארבייטער פון דער צייטשריפט „יודישעס עכא“.

ארויסגעשיקט א קאמוניסט פון ארץ-ישראל.

ירושלים, (יט"א) דאס געריכט האט פאראורטיילט דעם חיפה'ער יודישען קאמוניסט, פאבריקאנט צו א געלד-שטראף פון 10 פונט, און ארויסגעשיקט צו ווערען פון לאנד.

רעגירונגס-קריזיס אין רומעניען

און די לאגע פון די יודישע פאליטיקער.

בוקארעשט, (יט"א) די אונערווארטעטע רעמיסיע פון דער ליבעראלער רעגירונג האט ארויסגערופען א גרויסע סענסאציע איבערן גאנצען לאנד. דער רעגענטען-ראט האט גערופען צו זיך די פיהרער פון די פארטייען: יארגא, גענ. אווערעסקו, ד"ר לופו און מאנעאו. די ערשטע דריי האבען געפאדערט א קאאליציע-רעגירונג. מאניאו האט געפאדערט א ריין נאציאנאלע צאראניסטישע רעגירונג. אין די פאליטישע קרייזען איז מען איבערצייגט, אז יערענפאלס וועלען איינגיכען פארקומען נייע פארלאמענטס-וואהלען. די יודישע קרייזען ווערען געשטעלט געווארען פאר דער נייער סיטואציע אבסאלוט נישט צוגעגרייטעט. די „אוניאן“, וועלכע איז צו די פאריגע וואהלען געווען בלאקירט מיט די ליבעראלען, האט פאר דער לעצטער צייט זיך איבערצייגט, אז די ליבעראלען האלטען נישט זייערע הבטחות. עס האבען זיך אפילו פערשפרייט קלאנגען, אז דעפ. ד"ר פילדערמאן און סענאטאר הארי קארפ וועלען אנידערלעגען זייערע מאנדאטען, וויל די יודישע שולען און די יודישע רעליגיעזע אינסטיטוציעס בעקומען נישט די פערשפראכענע סובסידיעס. איצט, ביי דער רעמיסיע פון דער ליבעראלער-רעגירונג איז א פראגע, צי, בעת די נעכסטע וואהלען, וועלען די נאציאנאלע צאראניסטען די געגנער פון די ליבעראלען שליסען א וואהל-בלאק מיט דער „אוניאן“. ראטענען, איז קלאר, אז דאס נאציאנאלע יודענטום פון טראנסילוואניען, וואס איז נעגאנגען ביי אלע וואהלען אין בלאק מיט די נאצ.-צאראניסטען, וועט איצט האבען א פערטרעטערשאפט אין פארלאמענט. ד"ר יוסף פישער האט פריהער קאנדידירט אין קלויזענבורג און וועט איצט געוויס זיין א זיכערער קאנדידאט. אין דער בוקאווינא איז דאס יודענטום גוט ארגאניזירט אין דער איינהייטס-פארטיי אונטער דער פיהרונג פון ד"ר מאיר עבנער. עס איז אבער א ספק, צו מיט אייגענע כוחות וועט די איינהייטס-פארטיי קאנען דורכפיהרען א קאנדידאט און צו די נאציאנאלע-צאראניסטען וועלען איינגעהן אויף א בלאק.

נישט ארגאניזירט און צושפליטערט איז דאס בעסאראבער יודענטום. עס איז אבער מעגליך, אז גראד אין בעסאראביען זאלען די יודען בעקומען מאנדאטען, נעהמענדיג אין אכט, אז אין געוויסע קרייזען, וואוינען די יודען אין קאמפאקטע מאסען און דערביי האבען די ציוניסטען פון תמיד אן געהאט גוטע בעציהונגען מיט די נאצ.-צאראניסטען.

פערשטענדליך, אז דאס גינסטיגסטע פאר דער מיליאנען-ריגער רומענישער יודישער בעפעלקערונג וואלט געווען די שאפונג פון אן איינהייטליכען יודישען בלאק. איבער דער גאנצער מלוכה. דאס וואלט געגעבען די מעגליכקייט דורכצופיהרען מינימום 10 דעפוטאטען. עס איז אבער נישט וואהרשיינליך, אז א"א בלאק זאל צושטאנד קומען. דאס רומענישע יודענטום איז נאך נישט רייף פאר אן איינהייטליכען נאציאנאלען פראנט, צו שאפען א די פערבינדונג און צו גרויס איז דער תהום צווישען די פערשידענע ריכטונגען און שטרעמונגען פון דער יודישער בעפעלקערונג און די 4 רומענישע פראווינצען.

אין אלגעמיין, האט דאס רומענישע יודענטום אויפגענומען מיט פרייד די לעצטע פאליטישע געשעהענישען, הגם עס איז נאך נישט אינגאנצען קלאר, צי די נאצ.-צאראניסטען, די פארטיי פון דער פראגרעסיווער דעמאקראטיע, וועט פון אנהויב אן פון איהר קומען צו מאכט אנהויבען א נייעם קורס אין דער פאליטיק לגבי די יודען. די פיהרער פון דער ראזינער פארטיי האבען אבער פאר פערשידענע געלעגענהייטען פראקלאמירט זייער פאזיטיווע שטעלונג צו א פרייער ענטוויקלונג פון די מינדערהייטען. דער פיהרער פון די נאצ.-צאראניסטען מאניו איז בעוואוסט אלס א פריינד פון יודען און זאגאר א סימפאטיקער פונ'ם ציוניזם.

יערענפאלס איז צו האפען, אז רומעניען טרעט אריין אין אנ'עפאכע פון א לאיאליטעט און קאנסטיטוציאנאליזם, און די רומענישע יודען וועלען פון דעם נאר געווינען.

Dr. med.
B. Robinzon
אינערליכע און קינדער=קראנקהייטען.
פעטריקאווער 10, טעל. 31=86
נעהמט אן פון 8–$9^1/_2$ פריה און פון $3^1/_2$–$4^1/_2$ נאכמ.

Dr. MED. **J. BETTE**
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע-און קינדער-קראנקה.
פיעטריקאווער 6. טעל. 44=95.
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אווענד

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20.
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן און א. קאמפאניעץ.

מיטן אנטייל פון די ליבלינגס-ארטיסטען באריסאווא, ראבינאוויטש און די בעקאנטע פרימאדאנא נאדיא קארעני

פרייטאג, ד. 9 טן, שבת, ד. 10-טן, 9 אווענד
דער שלאגער פון היינטיגען סעזאן!
4.000 מענשען האבען געזעהען און בעוואונדערט די שעהנע הערליכע אויפפיהרונג
חלומות פון ליבע
מיט 25 שעהנע געזאנגס-נומערן און טענץ אין 3 אקטען פון ליליען, רעזשי: ל. ראבינאוויטש
שבת אווענד פאר דער פארשטעלונג קומט פאר א גרויסע פייערליכקייט מיט'ן אנטייל פון אנסאמבל ארטיסטען, כאר, ארקעסטער צוליב דעם 10=יעהריגען יובילעאום פון פוילען'ס אונאפהענגיקייט

שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזן
די בעליבטע פיעסע
ליאווקע מאלאדיעץ
אפערעטע אין 3 אקטען פ ן סיגאל מיט שענע געזאנגס-נומערן און טענץ.

זונטאג אווענד ווערט נישט געשפילט.

מאנטאג, ד. 12-טן, 9 אווענד – גרויסע פאפולערע פארשטעלונג פון 1 ביז 2.50
רומענישע חתונה
אין 3 אקטען פון שאר. ראל „זאכאר“ – דער בעליבטער ארטיסט א. קאמפאניעץ.

ס'נעמט אנטייל (לויט א. ב) פרויען: בעזמאן, באריסאווא, נאדיא קארעני, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן, קאמפאניעץ. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראווסקי, מאטקאוו, נייהויז, פאלאנסקי, ישראל קאמפאניעץ, ראבינאוויטש, ראקאוו.
אדמינ.: מ. ארנוואלד. מוזיק. לייטונג: ל. זעלמאן. בילעטען אין פילהארמאניע-קאסע.
אנאנס!!! איז פארבע-רייטונג: „די פערשעהמטע כלה“, „הירש לעקערט“

פון דינסטאג, דעם 6-טען ביז מאנטאג איינשליסליך גרויסער פראכטפולער פראגראם!
די דאמע מיט א וועלט=רעקארד
ליבע! ספארט! עראטיזם! רעקארד פון שעהנהייט!
אין די הויפטראלען:
LEE PARRY, HUELSEN, A. SCHLETON, HENRY STUART.

קינא
ביים קאאפעראטיוו פון מלוכה קאמונאלע און געזעלשאפט-ליכע בעאמטע
40 שיענקעוויטשא 40
אנהויב אין געוו. טעג 3.30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמיטאג לעצטער סעאנס 9.00 א זייגער אווענד.
אויפ'ן 1-טען סעאנס פרייזען פערקלענערט

קינא MIMOZA

178 קילינסקי 178.

נעכסטער פראגראם:

„פעררא́ט".

היינט גרויסע פרעמיערע!

דאס פילם-מייסטערווערק, וואס איז יעצט געווען די סענסאציע פון די אייראפעאישע הויפט-שטעדט

דאס שפיל פון דער ליידענשאפט

אין די הויפטראלען:

Dolores del Rio i Wiktora Me-Laglend

די באד-אנשטאלט „ROYAL" Żeromskiego 53

(פאנסקא) רוג 6-טען שערפיען

צופאהר מיט די טראמוואיען: 6, 8, 17

מאכט בעקאנט דאס געעהרטע פובליקום, אז נאך דער קאנאליזירונג און גרינדליכען רעמאנט זענען טעטיג און עמפפעהלען:

רוימיש-רוסישע און קור שוויץ-בעדער ווי אויך 3-טע קלאס שוויץ-בעדער ווא́נעס I און II קלאס.

קירזשנער

— און —

דאמען שניידער ווערקשטעל

מ. ברייטשטיין

זגערזשער 24

עס ווערן אנגענומען בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות. צוגענגליכע פרייזען בעסטע בעדינגונגען

אויפפאדערונג.

אווי ווי איך האב עטליכע מאל אויפגעפאדערט צו א דין-תורה דעם דאזאר שמואל שווארץ, חאלבארסקא 18 און ער איז שוין זיבעטע מינדעל גרינבאל ווי אויך געריכטען נעטארען פון ראדאשיצער רבי'ן און ניט געקומען. אלזא פאדער איך אויף ווי צום לעצטען מאל אין א טערמין פון 3 טאג צו קומען צום מורה הוראה מנחם מענדעל סעגאל, פאלודניא 25, אין געגענפאל נעהם איך ארויס פון זיך די גאנצע פעראנטווארטליכקייט. ישעיה קירשטיין, ירעוואמסקא 7

אויף ראטען! צו ביליגע פרייזן!

מענער-, דאמען- און קינדער-קאנפעקציע. ווי אויך פערשידענע גאלאנטעריע ארטיקלען צו בעקומען צו גוטע בעדינגונגען אויף ראטען און ביליגע פרייזען.

A. BERGER, Południowa 5

לעטשניצע „זדראוויע"

פון דאקטוירים ספעציאליסטען

נאוואמיעסקא 3 (ווטכאדניא 13)

טעל. 76-37.

אויגען	דר. קראוש	3 4, זונטאג $10^1/_2$ $11^1/_2$
נערווען	דר. בראניסלאוו פרענקל	$12^1/_2$-$1^1/_2$ חוץ שבת
האלז און קישקעס	דר. אל מארגאליס	2 3 חוץ זונטאג און דינסטאג
אינערליכע	דר. גיבינסקי דר. קאץ דר. כהן דר. כאן הענריכ	$9^1/_2$-$11^1/_2$ זונט. פון $9^1/_2$-11 12—2 זונטאג 12 - 1 3 - $4^1/_2$ זונטאג 1—2 11—12 זונטאג 11—12
קינדער	דר. פאלאוועטשיק ארק דר. מאשלאנסא דר. פרעכנער	11—$12^1/_2$ און 4^1_2—5, זונטאג 12—2 $1^1/_2$-$2^1/_2$ זונטאג 10-$12^1/_2$ 5-$6^1/_2$ זונטאג 9-$10^1/_2$
כירורגיש.	דר. פערלים	12-$1^1/_2$ 6-$7^1/_2$ זונט 11-1
פרויען	דר. ארענטאז דר. אייגערא́חא	12—1 זונטאג 12—1 $10^1/_2$—$1^1/_2$ דינסטאג $12^1/_2$-$1^1/_2$ חוץ שבת
אויערן נאז האלז	דר. ראבינאוויטש	1—2, זונטאג 12—$1^1/_2$
הויט און וועגערישע	דר. פאלק דר. זאנענבערג	$3^1/_2$-$4^1/_2$ זונטאג, 9-10 11—12 זונטאג 10—12
רענטגענאלאג	דר. קיילבאן	3—7
מעד. אנא-ליזען	דר. מ. כאצען	

וויזיטען אין שטאט, פאקען-שטעלען. רענטגענאגראפיע. זעמטליכע דורכשטראלונגען (קווארץ לאמפען). די לעטשניצע איז טעטיג פון 8.30 פריה ביז 7.30 אווענד. זונטאג – פון 30.8 ביז 2 נ. מ.

איבערראשענדע נייעס

פאר דער לאדזשער בעפעלקערונג!

נאר צו 1 זלאטי 75 גראשען

נעהם איך אן צו פאסאנירען און איבעראַרבייטען אלע ארט מענער-, דאמען- און קינדער-קאפעלושען לויט די נייעסטע מאדעלען און פאסאנען. די עלטסטע היטען ווערען איבערגעארבייט אויף געגצליך נייע. איהר בעקומט אויך אלע ארט נייע היטען צו קאנקורענץ-פרייזען. געדענקט די אדרעס א. פריי-יעראזאלימסקא 4 ווינקעל וואלבארסקא. קומט איבערצייגט אייך

Dr. ADAM

GROSGLIK

Al Kościuszki 27

tel. 51-78,

הויט און וועגערישע קראנקהייטען און ליכט-הייל אינסט. נעמט אן פון 4—7 אין אידיש.

צורירגעקעהרט

Dr. med.

L. Pikielny

אורא́לאג

ספעציעל ארצט פאר נירען בלאזען- און הארן-קראנק.

NAWROT 8

tel. 19-90

עמפפאנגט פון 4 – 7 אוו.

Dr. med.

BRAUN

וואוינט יעצט

6-טען שערפיען 1

(בענעדיקטא) טעל. 40-26

ספעציאל-ארצט פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער - שוואכע נעמט אן פון 9–11 פריה און פון 5 ביז 8 אווענד.

Dr.

J. POLAKOW

קינדער-קראנקהייטען

קאנסטאנטינער 37a

טעל. 39-75.

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן אין דער לעטשניצע אויף נייערם מארק (פעטריקאוער 294) פון 2 ביז $3^1/_2$ נאכמ. און דערהיים פון $3^1/_2$ - 5 נאכמ.

Dr. med.

H. WEISHOFF

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען.

23 Zawadzka 23

נעמט אן פון 4—5.30 נ"מ.

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען.

2 נאווראט 2

נעמט אן פון 10 ביז 1 פריה, 1—2 און פון 4 8 אוו. פאר פרויען ספעציעל פון 4 5 נאכמיטאג. פאר אונבעמיטעלטע "לעטשניצע" פרייזען.

צוריקגעקעהרט.

אויף גינסטיגע בעדינגונגען! מעטאל-בעטען, שפאציר-וועגעלעך, מאטראצען געבעטע, דראטענע ווי אויך צו האלץ-בעטען "Patent", לויט מאס - וואש-מאשינען און ווינמאשקעס אמבולינגסען

אין פאבריקס-לאגער

"DOBROPOL" Łódź

Pietrkowska 73 w podworzu

Tu 63-30

„POGOTOWIE KRAWIECKIE" KIERSZA

אפען פון 5 פריה ביז 1 ביינאכט

פרישט אויף

גארניטורען . צו — 3 זל.

קליידער . . „ 2.80 „

פאלטענעס . „ 3 — „

איינשליסליך מיט אננעמען און אבשיקען.

פארבען, כעמיש וואשען, איבערווענדען, איבערמאכען, רעפעראציעס און קינסטליך פערצערעהען

א פאסטען מיט א גוטע פענסיע

קענען קריגען מענער און דאמען נאר דאן ווען איהר גייט עלעגאנט געקליידערט און די הויפט-זאך איז אויב דער הוט איז אין ארדנונג, דעריבער רעקאמענדיר איך אייך אלע געערטע הערן און דאמען אויב איהר ווילט קויפען די נייעסטע מאדע היטען זאלט איהר אייך ווענדען נאר צו דער לאנג עקזיסטירענדער פירמע, וואס דארט קריגט מען א גרויסען אויסוואהל פון אלע סארטען מענער און דאמען היטען, גלייכצייטיג ווערט דארטען אנגענומען צום איבערפאסאנירען מענער און דאמען היטען פון גאר אלט אויף גענצליך נייע, רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליך ערלעדיקט. געדענקט דעם אדרעס: זגערזשער 20 אדער לוטאמירסקא 2, ביי

פערדער.

ועפארמאציע-פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוומאטיזם, לעבער-ליידען, געגען דיקקייט, אמרעטיזם, דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון העמאראידען, רייניגען דאס בלוט און בא-נעמען צו אבסטרוקציע — א גינסטיג דורכרייניגונגס-מיטעל.

צוגעברויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט.

פרייז פון א שאכטעל 1.35. אויסארבייטונג פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4

צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיטן „גייסטליכען" (Zakonnik). 144

ZGUBIONO 4 WEKSLE

1) zł. 500 pł. 5/2 1929 Wystawcy H. Fiszman i P. Landau apretura wyrób jedwab Wars awa, Sienna 30 na zlecenie Przemysł jedwabny Łódź sp. akc. Cegelniana 132 żyrant H G. Goldberg.

2) zł. 1000 pł. 10|2 1929 wystawca H. Fiszman i P. landau apretura wyrób jedwab Warszawa Sienna 30 na zlecenie Przemysł jedwabny Łódź sp. akc. 2 żyrant H. G. Goldberg.

3) zł. 500 pł. 15|5 1929 r. Wystawca Pinkus Reibenbach Łódź Żeromskiego 25 na zlecenie S. Grossman Łódź Piotrkowska 79 a 2 Gustaw gesner z żyrem CH. D. Goldberg.

4) zł. 300 blank. wystawcy M. Bromberg

Weksle zostają unieważnione. Zwrócić takowe za wynagrodzeniem do A. J. Kubickiego Drewnowska 16

!!! פון אלט נייע

איך נעהם אן אלע ארט סוויטערס צו איבערארבייטען, פאלקאם אויף נייע פורייזדיגע, אויך נעהם איך אן אויסצופערטיגען סוויטערס אויף דעם איבערפלאק.

J. SILBERBERG

Zachodnia 54, parter, w bramie.

בירגער!

ליכטענשטיינ'ס לאס איז ווי זאלץ און ווי ברויט, מ'דארף איהם אין וואכעטאג מ'דארף איהם אין נויט!

דעם 15-טען און 16-טען ד. ח.

ווערט פארקומען דאס ציהונג פון 1-טער קלאס פון דער 18-טער פוילישער מלוכה-לאטעריע

הויפט-געווינס 750 טויזענד זל.

די אלגעמיינע סומע געווינסען אונגעפעהר 27 מיליאן זל.

דער פרייז פון לאסען אין יעדער קלאס:

1/4 לאס 10 זל.	1/2 לאס 20 זל.	3/4 לאס 30 זל.	1/1 לאס 40 זל.

בירגער!

איין שטימע לאזט זיך הערען אין גאנץ פוילען ווילסטו געווינען? קויף א לאס ביי ליכטענשטיינען די איינציגע גרויסע, עלטסטע און גליקליכסטע קאלעקטור אין פוילען

E. Lichtenstein

WARSZAWA, Marszałkowska 146

Łódź, Piotrkowska 72

(w gmachu Grand Hotelu)

P.K.O. 64,209 קא טא — די פירמע עקזיסט. פון 1835

„Świat dziecięcy"

אין גארטען ביים גימנאזיום

פון קלארא וואלפסאן, פאמארסקא 18

(פרעבעל-שולע) פאר קינדער 4–7 יאהר.

א געאיבטער צושניידער (ריך)

צו קאנפעקציע קליידער און קינדער-קליידלעך, וועלכער איז בעקאנט אין דער קאנפעקציע-בראנזשע מיט צייגנישען קאן זיך מעלדען ביי ח. עלינגער נאר-לודכע 2, געוועלב 7.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז דער בעוואוסטער כשר'ער

פענסיאנאט „לאנדאן"

אויף חישניאווע גורא, ווילע קעמפקע איז איינגעריכטעט צום ווינטער-סעזאן און נעהמט שוין אן געסט צו מעסיגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג. צו ערפאהרען ביי ליטערמאן, סאלנא 6, ס. איצקאוויטש, פאמארסקא 33

שוינט אייער געלד!

צו וואס זאלט איהר אוועקווארפען אייערע אלטע היטען, אז פאר 2.50 זל. ווערט איבערגעארבייט און איבערפאסאנירט אלע ארט מענער, און דאמען-קאפעלושען לויט די נייעסטע מאדעלען און פאסאנען. פון גאר אלט ווערט געמאכט גענצליך ניי. געדענקט די אדרעס: ש. וואורצעל, פולנאצנא 20, (פראנט געוועלב).

בעמערקונג: גלייכצייטיג בעקומט איהר אין גרויסען אויסוואהל אלע ארט מענער און דאמען קאפעלושן צו זעהר ביליגע פרייזען. קומט איבערצייגט אייך.

SPLENDID

הײנט פרעמיערע! די סענסאציע פון סעזאן!

פילם-פראָדוקציע 1928/29! גרויסער 2-שעה׳דיגער פראָגראם!

„די טראַגישע כאַנאַטאַ“

פראַכטפולער סופערפילם, וואס שילדערט די ליבע פון א שעהנעם גווארדיסט צו דער פרעכטיגער טענצערין.

די הויפטראָלען קרעאירען: ריהרענדע דראמע אין 12 אקטען. די הויפטראָלען קרעאירען:

VIVIAN GIBSON i WŁODZIMIERZ SOKOŁOW

סוזי די סאַקסאָפאָניסטין

שפּאַנענדע קאָמעדיע אין 12 אַקטען. .·. און דער הויפּטראָלע

ANNY ONDRA

מער׳כשוס׳טער פילם מיט עקסצענטרישע ליבעס-געשעהענישען פון אַ מאָדערנער סטודענטין אינ׳ם שול-יאָהר 1928/29.

מוזיקאַלישע אילוסטראציע אונטער דער לייטונג פון ה׳ א. טשודנאווסקי.

אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 אַ זייגער נאָכמ. איז דער פרייז פון אַלע פּלעצער 50 גר. און 1 זל. אָנהויב 4.30 נאָכמיטאָג.

TOM MIX

◄ הײנט און פאלגענדע טעג! ►

ערשטער שלאגער פון MIX 1928/29!

אין דעם סענסאציאנעלען קאָוובאָישען סופער-סענסאציאָנעלען פילם א. נ.:

דער טיגער פון אריזאָ

CZARY

LUNA **LUNA**

גרויסע פייערליכע פרעמיערע!!!

פון פּרעכטיגען פילם פון „די גרופּע פון די גרויסע עקראַן-שטערנס“ פון דער פּראָדוקציע „United Artisto“

דאס מעכטיגסטע מייסטערווערק פון סעזאן!

— רעזשי פון Tarzański i Taylor —

אין די הויפּט-ראָלען: דער גרעסטער וועלט-בעריהמטער אַקטיאָר

John Barrymore, Camilla Horn

„שטורם“ (Burza)

גרויסער סימפאָנ. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ TEODOR RYDER די מוזיקאַלישע אילוסטראציע בעשטעהט פון די בעסטע פּערל פון דער רוסישער מוזיק און איז צוגעפּאַסט צום אינהאַלט פון בילד. פרייזען פון די פּלעצער זענען נישט געהעכערט, נאָר צוליב די גרויסע קאָסטען פון דעם בילד, זענען אַלע פּאַספּארטוס, א חוץ אַטטליכע, פּרעסע און פרייקארטען, נישט גילטיג. שבת און זונטאָג פון 12 ביז 3 אַ זייגער זענען אַלע פּלעצער צו 50 גר. און 1 זל.

אָנהויב פון די סעאַנסען: 3.30 נאָכמ., 5.10, 6.50, 8.30 און 10.15 אָווענד, שבת און זונטאָג—צוגאָב-פאָרשטעלונגען: 12.10 און 1.50 נאָכמיטאָג.

הײנט גר. פּרעמיערע! גרויסע עראָטישער פילם, רעזשי: Monfred Noe

דער יורש פון קאַזאַנאָווא

דראַמע אין 12 אַקטען. די פּאַסירונגען פון אַ גרויסשטעטישען דאָן-זשואַן, וואס שטייגט נאָך עראָבערונגען אָהן אונטערשיד. ראַפינירטע אַפּעריטקע, נאַאיווע דינסט מיידלעך, איינזאַמע אלמנות, סענסי-מענטאַלע אַריסטאָקראַטקעס.—אין די הויפּט-ראָלען:

Harry Hardt, Andree la Fayette, Eljza la Porta, Maly Delschaft, Kurt Gerron

קינאָ-טעאַטער „CAPITOL“

רוג זאוואדזקא און זאכאדניא.

סימפאָנ. אָרקעסטראַ אונטער לייטונג פון ש. בײגעלמאַן

בעמערקונג: פרייזען פון די פּלעצער אויפ׳ן ערשטען סעאַנס אין געוועהנליכע טעג, ווי אויך פון 1—3 נאָכמ., שבת, זונטאָג און יום טוב - 50 גר. און 1 זל.

מייסטערווערק פון דער קינאָ-קונסט! מייסטערווערק פון דער קינאָ-קונסט!

„פליגלען“ (WINGS)

מיט דער פערגעטערטער CLARA BOW אין דער הויפּט-ראָלע.

אונגעוועהנליכע עמאָציעס! אונפערגלייכליכע טעכניק!

Grand-Kino

הײנט און פאלג. טעג!

ערשטער קלאנג-פילם!

הײנט און פאלג. טעג! פראַכטפולסטע מייסטערווערק פון לעבען פון רוסישען פאָלק! הײנט און פאלג. טעג!

די שקלאפינס פון צארישען קנוט

מעכטיגע עפּאָפּיי פּול מיט טראַגיזם, פון די צייטען פון דער הערשאַפט פון צאר אלעקסאַנדער II.

אין די הויפּטראָלען: MONA MARIS ווי אויך Jannings קאָנקורענט HENRY GEORGE

נעכסטער פּראָגראַם: DOUGLAS FAIRBANKS אלס „מענש מיט דער בײטש“.

APOLLO

מערגרעסערטער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון צ. קאַנטאָר

אָנהויב אין געוו. טעג 3 נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום-טוב 1 אַ זייגער. פרייזען אויפ׳ן 1-טען סעאַנס פון 50 גר.

ODEON **WODEWIL**

די לעצטע 3 טעג!

אַ פילם, געשאַפען אויפ׳ן גרונד פון אמת׳ע איבערלעבענישען

דער שיקזאל פון דער פירשטין טרובעצקא

דראַמע פון לעבען פון דער רוסישער אַריסטאָקראַטיע.

אין דער הויפּטראָלע **MADY CHRISTIANS** אין דער הויפּטראָלע

אכטונג! אין קינאָ-טעאַטער „אָדעאָן“ ווערט די געזאַנג-אילוסטראַציע אויסגעפיהרט פון אַ כאָר פון 10 פּערזאָן אונטער דער לייטונג פון ה׳ לעווויטין. אין קינאָ-טעאַטער „וואָדעוויל“ פון ליבלינג פון לאָדזער פּובליקום ה׳ ז. אולאַס.

CORSO

לעצטע 3 טעג

אין בילד א. נ.: GARY COOPER

די שרעק פון ווילדן מערב

סענסאַציאָנעלע דראַמע אין 10 אַקטען. אין די הויפּט ראָלען Jack Luden, Betty Jewel א.א.

ווער עס וויל

רייכער אויסוואַהל! גאַראַנטירטע אַרבייט!

קויפען שלאף-צימער, שפּייזע-צימער, קאַבינעטען ווי אויך ענצעלע זאָל זיך ווענדען נאָר צו די איבעראַל בעקאַנטע סאָלידע פירמע

I. M. Cerkeltaub 12, Narutowicza 12

w podwórzu, telefon 34-18:

מעבעל

ביליגסטע פרייזען בעקוועמסטע בעדינגונגען!

אַבאָנעמענט-פּרייז: פּרייז מיט צושטעלען אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צושטעלונג אַ היים; אויף דער פּראָווינץ — 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד מיט 30 פּראָצ. טייערער. [illegible]

אַנאָנסען-פּרייז: פּעטיט-שורה — 15 גר. [illegible] 20 גר. [illegible] 7 [illegible]
אין טעקסט — 40 [illegible] 60 [illegible] 4 [illegible]
[illegible] פּעטיט — 1 [illegible] 15 [illegible] 7 [illegible]
[illegible] 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. [illegible] 10 גר. [illegible]

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.

Czcionkami i druk „Najer Folksblat“ Piotrkowska 21.